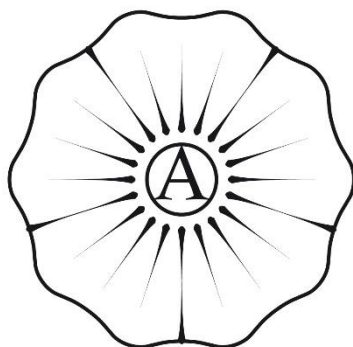

AKADEMIE ALTERNATIVA s.r.o.

Študijný odbor: Arteterapia

Absolventská práca

**VPLYV ARTETERAPIE NA ROZVOJ OSOBNOSTI
KLIENTOV S PORUCHAMI SPRÁVANIA
V DIAGNOSTICKOM CENTRE**

Vedúca práce: RNDr. Hana Pavelková

Autor: Mgr. Pavlína Sedláčková

2024

PodĎakovanie

Veľmi rada by som poďakovala vedúcej práce RNDr. Hanke Pavelkovej, za jej osobný prínos, cenné odborné a praktické rady, trpezlivosť a láskavé vedenie počas písania mojej Absolventskej práce. Zvláštne poďakovanie patrí Mgr. Martinovi Čepčekovi, riaditeľovi Diagnostického centra v Bratislave a najmä PhDr. Jane Poláchovej, PhD., psychologičke, ktorá ma uviedla hlbšie do problematiky práce s deťmi s poruchami správania v Diagnostickom centre, podporovala ma a bola tam pre mňa vždy, keď som ju potrebovala nie len odborne, ale aj ľudsky. Ďakujem tiež lektorom Akadémie Alternativa za ich odovzdané skúsenosti, inšpiráciu a spolužiakom, za neutíchajúcu vzájomnú podporu počas celého štúdia. Veľká vďaka patrí aj celej mojej rodine.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že svoju absolventskú prácu som vypracovala samostatne, s použitím uvedenej literatúry. Súhlasím, aby práca bola sprístupnená na študijné a propagačné účely.

.....
Mgr. Pavlína Sedláčková

ABSTRAKT

Sedláčková, P.: Vplyv arteterapie na rozvoj osobnosti klientov s poruchami správania v diagnostickom centre, 2024. Absolventská práca. Akadémie ALternativa s.r.o., Nábř. Přemyslovců 867/8, 779 00 Olomouc. Vedúca práce RNDr. Hana Pavelková.

Absolventská práca má za úlohu skúmať možnosti zníženia vybratých prejavov osobnosti, ako sú prejavy agresie a pocity úzkosti a úzkostlivosti, u chlapcov vo veku 15-18 rokov.

V teoretickej časti je výklad základných tém práce prostredníctvom odbornej literatúry o arteterapii ako odbore, osobnosti človeka, jeho vývoji a prejavoch agresie, pocitov úzkosti a anxiety, ale taktiež o poruchách správania ako takých. Hlavným cieľom je analýza účinkov arteterapie na osobnosť klientov s poruchami správania v relatívne krátkom období, počas pobytu v Diagnostickom centre, ktorý trvá zvyčajne 3 mesiace. Moja terapeutická práca v Diagnostickom centre trvala celkovo 5 mesiacov, kedy som mala možnosť pracovať s viacerými klientami.

Vo výskumnej otázke a hypotézach overujem možnosti terapeutickú intervenciu na lepšie zvládnutie prejavov agresie ako aj na zníženie pocitov úzkosti a úzkostlivosti u klientov, čo je súčasťou empirickej časti absolventskej práce. Na ich vyhodnotenie používam certifikovaný test: Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti (J.Müllner, I.Ruisel, G.Farkaš), ale aj pozorovanie podľa submodelu 2U (M.Beníčková) a projektívne kresebné techniky.

Kľúčové slová: arteterapia, poruchy správania, ústavná starostlivosť, úzkosť, úzkostlivosť, agresia

ABSTRACT

Sedlackova, P.: The influence of art therapy on the development of the personality of clients with behavioral disorders in a diagnostic center, 2024.

Graduate thesis. Akademie Alternativa, s.r.o., Nabr. Premyslovcu 867/8, 779 00 Olomouc. Supervisor: RNDR. Hana Pavelkova.

The graduate thesis has the task of investigating the possibilities of reducing selected personality manifestations, such as aggression, feelings of anxiety and anxiety, in boys aged 15-18 years.

In the theoretical part, there is an interpretation of the basic themes of the work through professional literature about art therapy as a field, human personality, its development and manifestations of aggression, feelings of anxiety and anxiety, but also about behavioral disorders as such. The main goal is to analyze the effects of art therapy on the personality of clients with behavioral disorders in a relatively short period of time, during the stay in the Diagnostic Center, which usually lasts 3 months. My therapeutic work at Diagnostic center lasted a total of 5 months, when I had the opportunity to work with several clients.

In the research question and hypotheses, I verify the possibilities of therapeutic intervention to better manage manifestations of aggression as well as to reduce feelings of anxiety in clients, which is part of the empirical part of the graduate work.

To evaluate them, I use a certified test: Questionnaire for measuring anxiety and anxiousness (J.Müllner, I.Ruisel, G.Farkaš), but also observation according to the 2U Submodel (M.Beničková) and projective drawing techniques.

Key words: Art therapy, behavioral disorders, institutional care, anxiety, aggression

OBSAH

ABSTRAKT

ABSTRACT

OBSAH

ÚVOD

TEORETICKÁ ČASŤ

1	ARTETERAPIA	11
	1.1 História arteterapie	11
	1.2 Definícia arteterapie	11
	1.3 Formy arteterapie	12
	1.4 Metódy arteterapie	12
	1.5 Techniky arteterapie	13
2	OSOBNOSŤ	14
	2.1 Definícia osobnosti	14
	2.2 Etapy vývoja osobnosti	15
	2.3 Typológia osobnosti	16
	2.3.1 C.G.Jung	16
	2.3.2 Francise Motto	16
	2.4 Prejavy osobnosti	17
3	SPRÁVANIE	17
	3.1 Definícia správania	18
	3.2 Poruchy správania a vybrané definície	18
	3.2.1 Príčiny vzniku porúch správania	19
	3.3 Rozdiel medzi problémovým správaním a poruchami správania	20
	3.4 Druhy porúch správania	21
	3.4.1 Poruchy správania podľa MKCH	21
	3.4.2 Poruchy správania podľa M.Vágnerovej	22
	3.5 Motivácia k nežiadúcemu správaniu	23
	3.6. Prevencia porúch správania	23
4	ÚZKOSŤ (ANXIETY) A ÚZKOSTLIVOSŤ	24
	4.1 Úzkosť, stres a úzkostlivosť	24

5	AGRESIA A AGRESIVITA	25
	5.1 Stupne agresie	25
	5.2 Formy agresie	26
6	ÚSTAVNÁ STAROSTLIVOSŤ	26
	6.1 Špeciálne výchovné zariadenia v Slovenskej republike	26
	6.1.1 Diagnostické centrum	26
	6.1.2 Reedukačné centrum	27
	6.1.3 Liečebno-výchovné sanatórium	27
PRAKTICKÁ ČASŤ		
7	STANOVENIE CIEĽA, HYPOTÉZ, TECHNÍK A METÓD ICH VYHODNOTENIA	29
	7.1 Cieľ a výskumná otázka	29
	7.2 Hypotézy	29
	7.2.1 Kvalitatívny a kvantitatívny výskum hodnotenia stanovených hypotéz	29
	7.3 Využívané techniky arteterapie a projektívne techniky vrátane ich cieľov	29
	7.3.1 Techniky arteterapie	30
	7.3.2 Projektívne kresebné kresby	35
8	ARTETERAPEUTICKÉ STRETNUTIA	36
	8.1 Kazuistiky klientov	36
	8.1.1 Klient „P“	36
	8.1.2 Klient „L“	38
	8.1.3 Klient „M“	39
	8.1.4 Klient „D“	40
	8.1.5 Klient „G“	41
	8.2 Popis terapeutických stretnutí	43
	8.2.1 Klient „P“	43
	8.2.2 Klient „L“	53
	8.2.3 Klient „M“	64
	8.2.4 Klient „D“	76
	8.2.4 Klient „G“	83
9	TESTY A ICH VYHODNOTENIE	93
	9.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T161	93

9.2	Pozorovanie	93
9.2.1	Metóda pozorovania podľa T.Beníčka	93
9.2.2	Pozorovanie a submodel 2U podľa M.Beníčkovej	94
9.3	Projektívne kresebné techniky	94
9.3.1	Dom	94
9.3.2	Strom – Baum test	94
9.3.3	Postava	94
9.3.4	Začarovaná rodina	94
10	VYHODNOTENIE KLIENTOV INDIVIDUÁLNE	94
10.1	Klient „P“	95
10.1.1	Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T161	95
10.1.2	Pozorovanie	95
10.1.3	Záveru odborníkov pracujúcich v Diagnostickom centre	96
10.2	Klient „L“	97
10.2.1	Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T161	97
10.2.2	Pozorovanie	97
10.2.3	Záveru odborníkov pracujúcich v Diagnostickom centre	97
10.3	Klient „M“	98
10.3.1	Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T161	98
10.3.2	Pozorovanie	99
10.3.3	Záveru odborníkov pracujúcich v Diagnostickom centre	99
10.4	Klient „D“	100
10.4.1	Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T161	100
10.4.2	Pozorovanie	100
10.4.3	Záveru odborníkov pracujúcich v Diagnostickom centre	101
10.5	Klient „G“	102
10.5.1	Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T161	102
10.5.2	Pozorovanie	102
10.5.3	Záveru odborníkov pracujúcich v Diagnostickom centre	103
11	VYHODNOTENIE HYPOTÉZ ABSOLVENTSKEJ PRÁCE	103
11.1	Hypotéza 1	104
11.2	Hypotéza 2	104
12	ZÁVER	106
13	LITERATÚRA	108

14 PRÍLOHY

110

14.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T161

14.2 Obrazová príloha – fotodokumentácia

14.3 GDPR – Súhlas s využitím osobných údajov klientov

ÚVOD

**„Sústred'ite sa na vývoj toho dobrého, čo v dieťaťati je,
potom jednoducho nebude miesto pre to zlé.“**

Maria Montessori

Témou mojej absolventskej práce je Vplyv arteterapie na rozvoj osobnosti klientov s poruchami správania v diagnostickom centre. Praktickú časť práce som absolvovala v Diagnostickom centre pre chlapcov vo veku 15 – 18 rokov s poruchami správania, v Bratislave v Záhorskej Bystrici.

Moju výskumnú vzorku tvorilo 7 chlapcov, z nich sme však v spolupráci s psychologičkou centra, pani PhDr. Janou Poláchovou, PhD, z vyhodnotenia výskumu vylúčili dvoch klientov, ktorým bola predpísaná medikamentózna liečba. Táto liečba ovplyvňuje prežívanie a správanie klientov. Napriek tomu, sme proces arteterapie u nich neukončila predčasne, ale dokončili sme ho tak, ako s ostatnými klientami.

Pri arteterapeutickej intervencii som sa okrem hlavných cieľov zameriavala aj na individuálne témy klientov, ktoré vyplynuli pri práci s nimi. U väčšiny chlapcov sa jednalo o nefunkčnú rodinu, vlastnú hodnotu, sebavedomie, celkovo osobnú rezilienciu

TEORETICKÁ ČASŤ

1. ARTETERAPIA

1.1 História arteterapie

Arteterapia ako samostatný odbor je pomerne mladou disciplínou. Samotná terapeutická hodnota umenia je však uznávaná dlhšiu dobu. Napríklad už rituálne kmeňové umenie zrkadlilo do značnej miery emocionálny a duchovný život skupiny.

Výraz „art therapy“ však použila ako prvá v tridsiatych rokoch 20.storočia Margaret Neumburgová. Východisko jej chápania arteterapie bolo psychoanalytické. V Európe sa tento termín začal používať až v roku 1940.

Podľa Šickovej-Fabrici (2016) sa však začiatky arteterapie datujú do 18. a 19. storočia, teda oveľa skôr, ako vznikol samotný pojem „art therapy“ a základom bola myšlienka využitia výtvarnej tvorby na terapeutický proces.

Význam symbolov pre človeka odhalil najmä C.G.Jung (Man and His Symbols, 1964). Pacienti kreslili a maľovali, pričom sa učili porozumieť významu svojich výtvarných prác a urobiť tak prvý krok na ceste k sebauzdraveniu.

1.2 Definície arteterapie

Podľa Labátha (1993) sa pojem arteterapie používa na označenie výtvarných činností v terapeuticko-výchovnom procese v prevýchove, v penitenciárnej praxi a v rehabilitácii.

Šicková-Fabrici (1994) definuje arteterapiu ako súbor umeleckých techník a postupov, ktoré majú okrem iného za cieľ zmeniť sebahodnotenie človeka, zvýšiť jeho sebavedomie, integrovať jeho osobnosť a priniesť mu pocit zmysluplného naplnenia života.

Beníček (2019) popísal arteterapiu ako samostatný a sľubne sa rozvíjajúci odbor, ktorý využíva umenie ako terapeutický prostriedok. Napomáha pri liečbe, prevencii, relaxácii, umožňuje vlastnú sebareflexiu a reflektuje psychický a emočný stav klienta. Umelecké dielo je v tomto prípade prostriedkom, nie cieľom. Tento prostriedok predstavuje tzv. most medzi klientom a arteterapeutom. Most, ktorý poskytuje klientovi bezpečné prostredie. Most, ktorý nám umožní

vhl'ad a otvorí cestu k témam klienta. Arteterapeut má vo vzťahu ku klientovi rolu tzv. sprievodcu. Za klienta nerozhoduje, ale pomáha mu rozhodnúť sa s dostatočným uvedomením a patričným nadhl'adom.

1.3 Formy arteterapie

Šicková-Fabrics (2016) definovala arteterapiu v širšom zmysle slova ako súčasť umeleckých terapií, kedy sa skladá z viacerých disciplín: výtvarné umenie, muzikoterapia, dramaterapia, tanečná a pohybová terapia. Každá z týchto arteterapií však nachádza široké uplatnenie pri liečbe porúch psychického vývinu, diagnóz či osobnostných problémov – pri liečbe fyzických a psychologických alebo psychosomatických ťažkostí, ale aj na osobný rozvoj a zvýšenie vlastnej spokojnosti.

Formy arteterapie môžeme rozdeliť:

1. z hľadiska počtu klientov na
 - individuálnu – 1 klient
 - párovú - partneri
 - rodinnú - rodina
 - skupinovú - klienti s rovnakým problémom
2. z hľadiska aktívnej práce s materiálmi na
 - expresívnu – klient je zapojený do procesu tvorby
 - receptívnu – na klienta necháme pôsobiť už vzniknuté dielo

1.4 Metódy arteterapie

Metódy využívané v arteterapii podľa Šickovej-Fabrics (2002):

Animácia: rozhovor o vzniknutom diele v tretej osobe, keď sa človek (klient alebo terapeut) identifikuje s vecou alebo postavou z obrázku človeka a hovorí v jej mene. Animácia môže pomôcť arteterapeutovi dozvedieť sa o človeku a jeho potrebách viac, akoby sa to realizovalo samo. Komunikuje efektívnejšie. Stráca zábrany o probléme hovoriť, ak ich pomenúva prostredníctvom tretej osoby, kedy ústami niekoho druhého verbalizuje problém. Kresba

s následným rozhovorom, uskutočneným pomocou animácie, sa môže stať komunikačným mostom medzi terapeutom a klientom.

Imaginácia: je sprostredkovateľkou medzi hmotným, fyzickým a duchovným svetom človeka. Túto schopnosť má každý človek, aj keď v inej miere. Imaginácia je vhodná k lepšiemu seba pochopeniu, uvoľneniu emócií, objasneniu postojov k sebe samému a k druhým ľuďom. Prostredníctvom imaginácie v arteterapii dáva terapeut klientovi podnety, ktoré majú viesť k vynoreniu obrazov, podľa voľby terapeuta.

Aktívna imaginácia: túto metódu navrhol pre psychoterapiu C.G.Jung. Vyjadril sa, že pri aktívnej imaginácii v bdelom stave, so zatvorenými očami, podnecuje klient za pomoci arteterapeuta hlbinné vrstvy svojej psychiky.

Koncentrácia: mandaly, jedná sa o tušenie stredu osobnosti, určitý centrálny bod vo vnútri duše, podľa ktorého je všetko usporiadané

Reštrukturalizácia: vytváranie nového, iného obrazu z fragmentov starých obrazov, ktoré je potrebné rozdeliť, rozčleniť a niekedy aj rozbiť na malé kúsky.

Transformácia: je prenos pocitov z vnímania jedného druhu umeleckého diela do iného druhu. Je možné ju využiť aj v spojení s oblasťou hudby, textu, pohybu.

Rekonštrukcia: dokreslenie, resp. dotvorenie pripraveného „polovičného“ diela. Môžeme ju využiť pri dotvorení koláže kresbou, ale je možné ju využiť aj v plastickej podobe.

1.5 Techniky arteterapie

Pod pojmom techniky arteterapie rozumieme konkrétny postup, spôsob, či úlohu, ktorú volí terapeut v rámci danej metódy alebo v rámci danej osobnej témy klienta, či skupiny klientov (Potměšilová, Sobková, 2012).

Môžeme ich rozdeliť podľa:

1. Ich využitia a zamerania - úvodné techniky: v praxi môžu mať dvojité využitie. V prvom prípade sa jedná o techniky, ktoré majú navodiť u klienta pocit dôvery, bezpečia, stav relaxácie, či odbúrať strach z výtvarného vyjadrovania.

- zamerané na prácu s problémom: tieto techniky sú zamerané na riešenie konkrétneho problému, napr. funkčná komunikácia, vzťahy k skupine, k budovaniu zodpovednosti...

- na postupný rozvoj jednej témy: rozvoj konkrétnej jednej témy u klienta by malo viesť k hlbšej práci s touto témou

- na postupný rozvoj osobnosti: sú zamerané na konkrétnu oblasť osobnosti, ktorú je potrebné rozvíjať

- na prácu s klientom so špeciálnymi vzdelávacími potrebami: techniky vhodné pre rozvoj detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami

2. *Používaných výtvarných techník* - maľba

- kresba

- koláž

- tlač

- modelovanie

2 OSOBNOSŤ

2.1 Definícia osobnosti

Jednotná definícia osobnosti z hľadiska psychológie neexistuje, mení sa spolu s jednotlivými psychologickými smermi. Všeobecne však platí, že osobnosť je súhrn vlastností, procesov, stavov, návykov, postojov, ktoré tvoria celkovú štruktúru, dynamiku a individualitu konkrétneho človeka, čo sa navonok prejavuje charakteristickým správaním.

Na utváranie osobnosti majú vplyv dedičné (vrodené) dispozície, sociálne prostredie, výchova a podmienky, v ktorých človek vyrastá. Biologickým základom osobnosti je nervová sústava. Vzhľadom k vyššie uvedenému môžeme osobnosť definovať ako *individuálnu jednotu biologických, psychologických a sociálnych aspektov, ktorá je utváraná vo vzťahoch medzi ľuďmi v spoločnosti, v ktorých sa prejavuje* (Kubáni V., 2010).

2.2 Etapy vývoja osobnosti

Vývinové teórie sa líšia podľa toho, či autori kladú väčší dôraz na somatický alebo psychický vývin.

Najčastejšie delenie etáp vývinu osobnosti:

Prenatálne obdobie (vnútro maternicové obdobie, 9 mesiacov)

Novorodenecké obdobie (od narodenia do 2. mesiacov)

Dojčenské obdobie (od 2 mesiacov do 12 mesiacov)

Batoľa (2. a 3. rok života)

Predškolský vek (od 3 do 6 rokov: končí nástupom do školy)

Mladší školský vek (od 6 do 10/11 rokov)

Obdobie dospievania (obdobie puberty – od 10/11 rokov do 15 rokov a obdobie adolescencie – od 15 do 18/20 rokov)

Ranná a stredná dospelosť (od 20-25 rokov do 40-45 rokov)

Neskorá dospelosť (od 40-45 rokov do 60 rokov)

Staroba

Ďalšou teóriou delenia vývoja osobnosti je teória J. Piageta. Táto teória vychádza z vývinu poznávacích schopností (kognitívny vývin).

Rozlišoval 4 vývinové štádia:

1. *Senzomotorické* (od narodenia do 2. roku života). V tomto období sa zdokonaľuje pohyblivosť a zmyslové vnímanie dieťaťa.

2. *Predoperačné* (od 2 do 7 rokov života). Dieťa si osvojuje reč, myslenie, prostredníctvom manipulácie s predmetmi.
3. *Štádium konkrétnych operácií* (od 7-11 rokov). Dieťa už v mysli operuje konkrétnymi predmetmi, ľuďmi a situáciami.
4. *Štádium formálnych operácií* (od 11-viac rokov). Dieťa už myslí v abstraktných pojmoch.

2.3 Typológia osobnosti

2.3.1 C.G.Jung

Karl Gustáv Jung chápal ľudskú psychiku na pozadí sveta snov, umenia, mytológie, náboženstva a filozofie. Zadefinoval základy delenia ľudskej osobnosti v závislosti na prístupe k okolitému svetu. Prítomné sú oba, ale jeden má vždy prevahu:

Introvert - žije predovšetkým svojím vnútorným životom, ale aj napriek tomu je ku svojmu okoliu vnímavý, premýšľavý a empatický. Ak téma, o ktorej sa hovorí je preňho relevantná a preferuje nepriamu komunikáciu, má sklony k mlčanlivosti. Pred neznámymi okolnosťami sa snaží uniknúť, prispôbuje sa nie príliš dobre a často žije spomienkami na minulosť.

Extrovert - komunikuje s ľahkosťou a dokáže udržať rozhovor „o ničom“. Častokrát koná až prehnane rýchlo a neuvážene. Ku spokojnosti potrebuje byť v centre diania, najlepšie aj v centre pozornosti a preto má rád väčšie skupiny ľudí.

Typy osobnosti delí podľa pomernej sily štyroch psychických funkcií:

<i>Myslenie:</i>	skúma, čo je vybraný predmet
<i>Cítenie:</i>	skúma hodnotu predmetu
<i>Zmyslové vnímanie:</i>	obsahuje kompletnú zmyslovú skúsenosť
<i>Intuícia:</i>	odhaľuje skrytý význam predmetu

2.3.2 Francise Motta

Jednou z ďalších zaujímavých typológií osobnosti je **Biosyntéza** od Francise Motta. Jej podstatou je práca s integráciou a vzájomným zrkadlením životných procesov a to telesného (pohybového), spolu s prežívaným (emocionálnym) a mentálnym (kognitívnym).

Podľa F.Motta energetické prúdy vychádzajú z funkcií telesných tkanív, z 3 embryologických vrstiev:

1. *Endoderm* (zážitkový) – vnímajúci cez pocity
2. *Mezoderm* (pohybový) – vnímajúci cez pohybový aparát
3. *Ektoderm* (mentálny) – vnímajúci cez myslenie, racio

2.4 Prejavy osobnosti

Podľa M. Vágnerovej (2014) sa ľudia sa prejavujú rôznym spôsobom. Ich správanie je možné pozorovať a vyvodiť z neho, ako danú situáciu prežívajú, hodnotia a ako o nej uvažujú. Ich prejav môže zodpovedať očakávaniu vyplývajúcejmu zo skúseností pozorovateľa, alebo mu zodpovedať nemusí, môže byť iný. Odlišnosť reagovania sa môže prejaviť len v niektorých záťažových a menej zvyčajných situáciách. Za bežných okolností sa ľudia nemusia správať nijak nápadne, ale pokiaľ sa podmienky zmenia, môžu zareagovať neštandardne.

Ak chceme hodnotiť akýkoľvek neštandardný prejav, musíme vziať do úvahy:

O akého jedinca ide – a aké sú jeho vlastnosti a kompetencie: psychické a somatické vlastnosti, ktoré predurčujú, ako sa budú správať za normálnych okolností a ako sa budú vyrovnávať so záťažovými situáciami, respektíve, čo budú vôbec považovať za záťaž.

Situáciu, v ktorej sa takto prejavuje – ľudia sa môžu prejavovať nápadnejšie len za určitých okolností a podľa toho je možné usudzovať, čo je pre nich osobne významné, alebo nezvládnuteľné.

Prostredie, v ktorom človek žije alebo žil v minulosti – vývoj osobnosti závisí na genetických predpokladoch a na skúsenosti, ktorú v priebehu života získal.

3 SPRÁVANIE

Všetci rodičia, očakávajúci narodenie vlastného dieťaťa, si prajú narodenie v prvom rade dieťaťa zdravého. Takže ak sa dieťa narodí bez viditeľného telesného, či duševného ochorenia, všetci sú šťastní a spokojní. Následne túžia z detí vychovať milých, spoločenských, asertívnych, empatických ľudí, aby sa správali tak, ako sa má, prípadne aby boli ešte lepší, dokonca aby v niečom vynikali nad ostatnými rovesníkmi. Nie vždy sa to však splní. Niekedy nastane bod zlomu, kedy si začneme uvedomovať, že niečo naozaj nie je v poriadku.

Zo začiatku príde všetkým roztomilé, ak dieťa zabáva ostatných prítomných, je neustále v pohybe, dokáže robiť niekoľko činností naraz, snaží sa akokoľvek zaujať pozornosť ostatných. Alebo je naopak hanblivé, utiahnuté, najlepšie sa cíti s pár hračkami zatvorené v izbičke.

Kedy však príde k momentu uvedomenia si, že nastal čas, kedy správanie dieťaťa nie je v norme spoločnosti v ktorej vyrastá, kedy potrebujeme vyhľadať odborníka, ktorý nám povie, či je takéto správanie prijateľné, či je takéto správanie disociálne a či to už nie je porucha správania?

3.1 Definícia správania

Správanie môžeme všeobecne zdefinovať ako súbor vonkajších prejavov človeka. Tieto prejavy sa často spúšťajú ako reakcia na podnety, ktoré sú buď vnútorné alebo vonkajšie.

Spôsob nazerania na správanie jednotlivca určujú normy a pravidlá spoločnosti, v ktorej jedinec žije.

Strieženec (1996) definoval správanie ako termín, ktorý je v jednotlivých odboroch rozdielne vymedzovaný. V najširšom slova zmysle pod ním rozumieme súhrn činností individua. Je to komplexná činnosť, voľba sociálnych pozícií v určitom sociálnom útvare, primárny prejav aktivity, usilovanie o niečo, a postihnutie zmyslu. Interakcia ľudí s okolitým prostredím, súhrn činov človeka, ktoré uskutočňuje v pomerne dlhšom čase a v stálych alebo meniacich sa podmienkach. Osobitosti správania jednotlivca závisia od charakteru jeho vzájomných vzťahov v skupine, medzi skupinami, skupinových noriem, hodnotových orientácií, rolí, atď. Je to reakcia organizmu na vonkajšie a vnútorné podnety. V sociálnej oblasti chápeme správanie ako akt, akciu posudzovanú sociálnymi štandardami, ako fakt činnosti.

3.2 Poruchy správania a vybrané definície

Problémovým správaním jednotlivca sa zaoberajú rôzne disciplíny ako sociálna práca, psychológia, pedagogika, sociológia, psychiatria, právo, kriminológia a iné.

Každý človek je neopakovateľným a nenapodobiteľným tvorom. Má svoju identitu a osobnosť. Preto je dominantný faktor porúch správania u každého jedinca rôzny. Záleží na osobnostnom vývine človeka, sociálnom prostredí a rodinnom zázemí, voľnom čase a záujmoch, budovaní hodnotového rebríčka. Na vzniku porúch správania sa podieľajú biologické, sociálne

a psychologické činitele, ktoré sú vo vzájomnej interakcii. Rôznorodosť môžeme pozorovať inak u problematického jednotlivca a inak u skupiny.

V súčasnej medzinárodnej klasifikácii chorôb sú poruchy správania u detí definované ako opakujúce sa a trvalé (min. 6 mesiacov trvajúce) vzorce disocálneho správania, agresívneho a vzdorovitého správania, ktoré porušuje sociálne normy a očakávania primerané veku dieťaťa.

Podľa Alana Traina (2001) bývajú rôzne poruchy správania v detstve celkom bežné, ale zvyčajne sa na nich bohužiaľ nepríde včas. Rodičia aj učitelia problémy často prehliadajú, skôr ich označia za prechodné obdobie a nechcú priznať, že by dieťa mohlo mať psychický problém alebo – a to je ešte horšie – duševnú poruchu. Rodičia ani učitelia si zvyčajne nepripustia, že by dieťa potrebovalo pomoc, pokiaľ sa nestane niečo vážne. Závažné problémy môžu vyjsť najavo až vtedy, pokiaľ dieťa napríklad utečie z domu, pokúsi sa o samovraždu alebo napadne učiteľa.

Marie Vágnerová (2014) zdefinovala poruchy správania ako odchýlku v oblasti socializácie, kedy jedinec nerešpektuje bežné pravidlá na úrovni zodpovedajúcej jeho veku, resp. jeho rozumových schopností. Nejde iba o to, aby dieťa príslušné normy poznalo, ale aby sa podľa nich aj správalo. O poruche správania však môžeme hovoriť len v prípade, pokiaľ dieťa, či mladistvý normy spoločnosti chápe ale nerešpektuje ich, alebo sa im nedokáže podriadiť. Dôvodov môže byť viac, hodnotová hierarchia, rozdielne osobné motívy alebo neschopnosť ovládať svoje správanie.

3.2.1 Príčiny vzniku porúch správania

M. Vágnerová (2014) špecifikuje príčiny vzniku porúch správania ako kombináciu biologických a sociálnych faktorov.

Biologické faktory – dedičná dispozícia, ktorá sa prejavuje najmä na úrovni prejavov temperamentu (zvýšená dráždivosť, impulzivita, menšia citlivosť k spätnej väzbe, atď)

Sociálne faktory – život v nevhodnom alebo nepodnetnom prostredí zvyšuje riziko zafixovania nežiadúcich spôsobov správania. Najdôležitejšiu úlohu tu zohráva rodina.

Rodina: Poskytujúca dieťaťu základnú sociálnu skúsenosť, ktorá môže byť aj negatívna. Nevhodné výchovné stratégie: nedôslednosť, ľahostajnosť, zanedbávanie dieťaťa, alebo naopak tvrdá disciplína, neprimerané fyzické tresty, vzor rodiča

Nuda a nedostatok životného zmyslu v rodine, žiadne pozitívne ciele, dieťa hľadá vzrušenie a zábavu inde

Vrstovníci: špeciálne ak sa jedná o asociálne zameranú partiu

3.3 Rozdiel medzi problémovým správaním a poruchou správania

Podľa Vojtovej (2008), rozlišujeme problémové správanie od porúch správania podľa zámeru, časovej dimenzie a možnosti nápravy:

PROBLÉMOVÉ SPRÁVANIE	PORUCHY SPRÁVANIA
ZÁMER	
O svojich problémoch vie, prekážajú mu a chce ich odstrániť	Je v konflikte s danými normami
Normy neporušuje úmyselne	Neprijíma ich, prípadne ich ignoruje
Ich porušovanie je výsledkom konfliktu medzi vnútornými a vonkajšími potrebami	Zvyčajne nepocituje vinu vo vzťahu k dôsledkom vlastného správania
Označením problémového, dieťa trpí a vyvoláva v ňom negatívny emocionálny zážitok	
ČASOVÁ DIMENZIA	
Problémy bývajú krátkodobé	Normy porušuje dlhodobo
Prípadne sa prejavujú v určitých periódach	Vývojové špecifiká morálneho vývoja prehľbujú spôsoby nežiadúceho správania
Mávajú vývojové súvislosti	
Bývajú dôsledkom nezvládnutých konfliktov so sociálnym okolím	
NÁPRAVA	
K náprave vedú ciele pedagógické opatrenia	Náprava vyžaduje špeciálnu starostlivosť
Špeciálne pedagogické metódy kompenzujú nežiadúce správanie dieťaťa, navodzujú nové modely správania, ktoré by dieťaťu umožňovali primerané uspokojovanie jeho potrieb	Smeruje k presmerovaniu spôsobov a cieľov spoločensky neprimeraného správania k takému, ktoré prijateľné je

3.4 Druhy

3.4.1 Poruchy správania podľa MKCH

Za prvý a hlavný zdroj pre rozdelenie porúch správania môžeme považovať platnú aktuálnu Medzinárodnú klasifikáciu chorôb (ďalej MKCH), platnú od 1.1.2024.

Poruchy správania (F91):

Poruchy správania charakterizuje ako opakované a pretrvávajúce, asociálne, agresívne alebo vyzývavé konanie. Také správanie môže vážne narušiť veku primerané sociálne požiadavky. Ide teda o horšie počínanie, ako je obyčajné detské huncútstvo alebo pubertálna rebélia a má ráz trvalého správania (*aspoň šesť mesiacov*). Poruchy správania môžu byť príznačné aj pre iné psychické choroby. V takých prípadoch treba uprednostniť základnú diagnózu.

Príklady správania, ktoré je podkladom pre diagnózu, zahŕňajú nadmerné bitkárstvo a tyranizovanie, krutosť voči iným ľuďom a zvieratám, ťažké poškodzovanie majetku, podpaľačstvo, krádeže, opakované klamanie, záškoláctvo a utekanie z domu, nezvyčajne časté a veľké výbuchy zlosti a neposlušnosť. Spomínané správanie, ak je dostatočne výrazné, postačuje na diagnózu, ale jednotlivé disociálne činy nestačia.

Porucha správania viazaná na vzťahy v rodine

Porucha konania s disociálnym alebo útočným správaním (nie len opozičné, vzdorovité a rozvratnícke správanie), pri ktorej je abnormálne správanie obmedzené výlučne alebo takmer výlučne na domov a vzájomné vzťahy v úzkom rodinnom kruhu alebo v spoločnej domácnosti.

Porucha sociálneho správania pri chýbaní sociálnych väzieb

Charakterizuje ju kombinácia pretrvávajúceho disociálneho alebo agresívneho správania zodpovedajúceho kritériám pod F91., nezahŕňa len opozičné, vzdorovité a rozvratnícke správanie s významným prenikavým zhoršením osobných vzťahov s ostatnými deťmi.

Porucha socializácie s agresivitou

Porucha správania, solitárny agresívny typ

Porucha sociálneho správania so zachovaním sociálnych väzieb

Porucha konania zahŕňajúca pretrvávajúce disociálne a agresívne správanie (zodpovedajúce kritériám pod F91.- a nezahŕňa len opozičné, vzdorovité a rozvratnícke správanie) u jednotlivcov, ktorí sú celkovo dobre integrovaní v skupine seberovných.

Spoločné krádeže

Skupinová delikvencia
Záškolačstvo
Porucha správania, skupinový typ
Priestupky v súvislosti s členstvom v gangoch

Porucha správania s opozičným, vzdorovitým správaním

Porucha správania, zvyčajne u mladších detí, ktorú charakterizuje najmä výrazne vzdorovité neposlušné, rozvratnícke správanie bez delikventských činov alebo extrémnejších podôb agresívneho alebo asociálneho správania. Zaradenie poruchy vyžaduje zodpovedajúce kritériá podľa F91.-; ani vážnejšie nezbedné alebo neprístojné správanie samé nestačí na diagnózu. Táto diagnóza sa má používať obozretne, najmä u starších detí, pretože klinicky závažné poruchy konania bývajú zvyčajne sprevádzané disocálnym alebo agresívnym správaním, ktoré prekračuje vzdorovitosť, neposlušnosť a rozvratníctvo.

Porucha správania, bližšie neurčená

Detská: porucha sociálneho správania, bližšie neurčená
porucha správania, bližšie neurčená

3.4.2 Poruchy správania podľa M. Vágnerovej (2014) môžu mať prechodný charakter, môžu pretrvávajúť ale môžu sa i zhoršovať:

1. *Porucha opozičného vzdoru* – najmä u detí vo veku starších predškolákov a detí mladšieho školského veku, častejšie u chlapcov. Hlavnou charakteristikou je narušený vzťah k autorite. Deti sú nekludné, neposlušné, vzdorovité a ťažko zvládnuteľné. Jej prítomnosť v detstve zvyšuje riziko pretrvávajúceho problému v správaní i v ďalšom období.

2. *Poruchy správania vyplývajúce zo syndrómu ADHD* – ADHD je neurovývojová porucha, ktorá postihuje exekutívne funkcie. K jej základom patrí porucha pozornosti, hyperaktivita a impulzivita, ktorá sa prejaví najneskôr na začiatku školskej dochádzky. V detstve majú deti problém so sebaovládaním. V období dospievania sa tento jav zhoršuje a je nápadnejší. Narastá agresivita, riziko delikventného správania.

Podľa závažnosti, kontinuity, charakteru asociálneho jednania:

1. *Neagresívne poruchy správania*: klamstvá, záškolačstvo, úteky, túlanie, krádeže (tie už môžu mať latentný agresívny aspekt).
2. *Agresívne poruchy správania*: šikana, vandalizmus, bitky, či iné formy násillia
Závažná kombinovaná porucha správania

3.5 Motivácia k nežiadúcemu správaniu

M.Vágnerová (2014): Každá ľudská reakcia je nejako motivovaná a slúži k uspokojeniu inej potreby, čo platí i pre asociálne správanie.

Motivácia nežiadúceho správania:

1. *potreba vzrušenia* – najmä u detí a mladistvých, ktorí nepoznajú iné, prijateľnejšie spôsoby, ako sa zabaviť
2. *potreba citovej istoty a bezpečia* – dieťa, či dospelávajúci chce svojimi činmi upútať pozornosť, väzba na nevhodnú autoritu, či nevhodnú partiu mu slúži ako náhrada citového zakotvenia v rodine.
3. *potreba seberealizácie* – obtiažnosť dosiahnuť ocenenie a uznanie sociálne prijateľnejším spôsobom vedie deti a mladistvých k nežiadúcej seberealizácii.
4. *potreba získať materiálne prostriedky*

3.6 Prevencia porúch správania

„Pri riešení porúch správania detí a mladistvých sa kladie dôraz na prevenciu, eventuálne na podchytenie a nápravu v ranných fázach ich rozvoja. Ide o snahu eliminovať rizikové faktory zvyšujúce prevdepodobnosť asociálneho správania a posilňovať ochranné faktory, ktoré ich môžu utlmovať.“ (Vágnerová, 2014)

Práca s rodinou – podpora adekvátneho fungovania rodiny v čo najrannejšom období (Centrum včasnej starostlivosti, pedagogicko-psychologické poradne, strediská výchovnej starostlivosti, atď)

Práca s problémovými deťmi – zameriava sa na vytváranie príležitostí pre voľno-časové aktivity (krúžky, tábory), metódy individuálnej či skupinovej psychoterapie. Efektivita nápravnej a preventívnej činnosti nie je vždy dostatočne uspokojujúca, častou prekážkou je slabá motivácia dieťaťa či rodiny.

Ústavná, či ochranná výchova – je nariadená súdom, alebo sa jedná o dobrovoľný diagnostický pobyt na žiadosť rodičov, neschopných zvládnuť problematické správanie svojho dieťaťa.

4 ÚZKOSŤ (ANXIETY) A ÚZKOSTLIVOSŤ

Úzkosť aj úzkostlivosť sú termíny, ktoré súvisia s našimi emocionálnymi stavmi, ale majú niekoľko dôležitých rozdielov.

Odborná definícia popisuje úzkosť ako emóciu, ktorú vystihuje pocit napätia, obáv a fyzických prejavov. O úzkosti sa v dnešnej dobe pomerne často hovorí. Každý si pod ňou predstavi niečo iné.

Anxieta ako taká má rôzne stupne:

- slabšia forma, kedy sa o nej dá hovoriť ako o nervozite, silnejšom psychickom vypätí. Môžete ju napríklad pociťovať pred nepríjemnou situáciou, pred návštevou doktora, pred skúškou, pohovorom, cestovaním.
- úzkosť (odborne anxieta) však môže byť aj závažná diagnóza ako súčasť ochorenia generalizovaná úzkostná porucha alebo pri rôznych formách fóbie. www.zdravovek.eu/uzkost/

4.1 Úzkosť, stres a úzkostlivosť (Vágnerová, 2014)

Úzkosť je normálna emócia. Jedná sa o pocit strachu, pocit úzkosti alebo nervozity. Môžeme ju pociťovať pred dôležitou skúškou, stretnutím.

Stres je tiež normálna reakcia tela na zmeny, požiadavky alebo hrozby. Môže mať fyzickú, emocionálnu alebo mentálnu zložku podobne ako úzkosť.

Rozdiel medzi stresom a úzkosťou:

Stres je často viazaný na konkrétnu situáciu, takže sa po jej vyriešení zmierni, odznie.

Úzkosť môže byť chronická a tým ovplyvniť život dlhodobo.

Úzkostlivosť sa považuje za osobnostnú črtu. Ľudia s vysokou mierou úzkostlivosti sú náchylnejší k vzniku psychických problémov, najmä úzkostných porúch vrátane generalizovanej úzkostnej poruchy.

Rozlíšenie úzkostlivosti od úzkosti: je dlhodobá a často iracionálna. Môže brániť človeku aj v bežných činnostiach, ako je stretávanie sa s priateľmi, chodenie do práce, nakupovať.

5 AGRESIA A AGRESIVITA

Agresia a agresivita sú dva pojmy, ktoré sa často zamieňajú, ale majú odlišný význam. Hartl a Hartlová (2000) ich popísali v psychologickom slovníku nasledovne:

Agresia - je ako nepriateľstvo, útočnosť či výbušnosť v správaní sa k určitému objektu, útok na prekážku (osobu, predmet) na ceste k uspokojeniu potreby.

Rozlišuje 4 stupne agresie:

1. bez vonkajších prejavov, prebieha iba v myšlienkach;
2. prejaví sa navonok, napr. nadávkou;
3. deštrukcia, prejaví sa buchnutím dverí, rozbíjaním predmetov a pod.;
4. fyzické napadnutie druhej osoby

Agresivita - definujú tri rôzne možnosti chápania agresivity (útočnosti) u človeka.

Môže ísť o reakciu na: pocit osobného ohrozenia, trvalejší osobnostný rys alebo o symptóm duševnej poruchy alebo choroby.

Heretik (1993) vníma agresiu ako reakciu, ktorá je súčasťou inventára ľudských aktivít a ktorej najpodstatnejšie charakteristiky sú násilie, útočnosť, deštrukcia, bezprávie.

V zásade platí, že *agresia je konkrétny akt*, kým *agresivita je vnútorná tendencia*. Oba pojmy sú dôležité v sociálnom správaní a ich rozdiel spočíva v dĺžke a intenzite prejavu.

5.1 Stupne agresie

Agresia je konanie, ktorým sa prejavuje úsilie voči objektu, alebo nepriateľstvo a útočnosť s výrazným zámerom ublížiť.

Rozoznávame štyri stupne agresie:

1. *Neprejav* - navonok sa neprejaví, správanie je zvládnuté (začervenanie, zblednutie, zatnutie zubov)
2. *Slovne* - prejaví sa nadávkami alebo klatím
3. *Deštrukcia* - prejavy deštrukcie, či rozbíjania predmetov
4. *Fyzické násilie* - prejavy fyzického násillia, vrátane zabitia

Človek dokáže presunúť agresiu na inú osobu či predmet, taktiež ale aj na vlastnú osobu s pocitmi viny. Je to komplexný jav, ktorý ovplyvňuje naše vzťahy a spôsob, akým sa správame voči sebe a iným.

5.2 Formy agresie:

1. Priama - otvorená agresia, ktorú agresor vykonáva priamo voči iným ľuďom

Fyzická: fyzická likvidácia prekážok.

Verbálna/Psychologická: slovná výpoveď ako je ohováranie, poskytovanie nepravdivých, ponižujúcich informácií (slovné útoky, ponižovanie, hrozby).

Sexuálna: núti druhého udržiavať nejaký typ sexuálneho kontaktu, alebo tým, že ju zbavuje slobody. (nežiadúce sexuálne správanie – obťažovanie, znásilnenie).

2. Nepriama - prejavuje sa nepriamo, manipulácia, šírenie klebiet, sabotáž

Relaxačná: poškodzuje vzťahy – ignorácia, odmietanie, šírenie dezinformácií

Cyberagresia: online, napr. sociálne siete – hrozby, šikana, nevhodný obsah

Patrimonická agresia: finančné násilie – krádež, zneužitie účtov

6 ÚSTAVNÁ STAROSTLIVOSŤ

6.1 Špeciálne výchovné zariadenia v SR

Špeciálne výchovné zariadenia sú podľa § 120 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“)

Diagnostické centrá

Reedukačné centrá

Liečebno-výchovné sanatóriá

6.1.1 Diagnostické centrum

Zameriava sa na diagnostickú, psychologickú, psychoterapeutickú a výchovno-vzdelávaciu starostlivosť detí. Cieľom je zistenie aktuálneho stavu vzdelanosti a reedukácie, vedomostí, zručností, schopností a návykov a na určenie vhodných postupov vedúcich k ich náprave.

Právnym podkladom pre prijatie dieťaťa je:

rozhodnutie súdu,

žiadosť rodiča o dobrovoľný diagnostický pobyt.

Diagnostické centrum zabezpečuje diagnostiku deťom s narušeným alebo ohrozeným psychosociálnym vývinom s cieľom určenia ďalšej vhodnej výchovno-vzdelávacej, resocializačnej alebo reedukačnej starostlivosti, poskytuje poradenské služby, vypracúva diagnostické správy o deťoch, vypracúva odporúčanie o umiestnení dieťaťa po ukončení pobytu. Pobyt dieťaťa v diagnostickom centre trvá nevyhnutne potrebný čas na stanovenie diagnostiky, spravidla dvanásť týždňov.

6.1.2 Reedukačné centrum

Poskytuje na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu deťom do veku 18 rokov s možnosťou predĺženia o jeden rok, výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.

Právnym podkladom pre umiestňovanie detí do reedukačného centra je:

žiadosť zákonného zástupcu;

neodkladné opatrenie súdu,

rozhodnutie súdu o uložení ochrannej výchovy, výchovného opatrenia, nariadenie ústavnej starostlivosti

Reedukačné centrum sa zameriava na reedukáciu sociálne, mravne a emocionálne narušených detí, u ktorých boli zistené také nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, v osobnostných vlastnostiach a charakterovom vývine, že ich výchova a vzdelávanie v iných zariadeniach alebo v prirodzenom rodinnom prostredí by nevedli k náprave.

Reedukačné centrum vytvára individuálny reedukačný program pre každé dieťa, ktorý vychádza z psychologickkej a špeciálnopedagogickej diagnózy vykonanej na tento účel spravidla diagnostickým centrom.

6.1.3 Liečebno-výchovné sanatórium

Poskytuje psychologickú, psychoterapeutickú starostlivosť a výchovu a vzdelávanie deťom s vývinovou poruchou učenia a deťom s poruchami aktivity a pozornosti, u ktorých ambulantná starostlivosť nevedla k náprave.

Právnym podkladom pre umiestňovanie detí do liečebno-výchovného sanatória je:

žiadosť zákonného zástupcu dieťaťa,

*právoplatné rozhodnutie súdu o uložení výchovného opatrenia,
právoplatné rozhodnutie súdu alebo príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí
a sociálnej kurately o uložení výchovného opatrenia, ak ide o denné zariadenie.*

Pobyt dieťaťa v liečebno-výchovnom sanatóriu trvá spravidla tri až dvanásť mesiacov.

Liečebno-výchovné sanatórium poskytuje odborné služby a pomoc formou individuálnych alebo skupinových stretnutí aj zákonným zástupcom dieťaťa s cieľom aktívne ich zapojiť do liečebno-výchovného procesu.

Citácia: § 120 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“)

PRAKTICKÁ ČASŤ

7 STANOVENIE CIEĽA, HYPOTÉZ, TECHNÍK A METÓD ICH VYHODNOTENIA

7.1 Cieľ a výskumná otázka

Cieľ absolventskej práce: Prostredníctvom arteterapie zmierniť prejavy agresie a pocitov úzkosti v prostredí diagnostického centra.

Výskumná otázka: V akej miere dokáže arteterapia ovplyvniť vybrané prejavy osobnosti klientov s poruchami správania?

7.2 Hypotézy

H1: "Pomocou arteterapie je možné ovplyvniť pocity úzkosti a anxiety u klientov s poruchami správania."

H2: "Prostredníctvom arteterapie je možné ovplyvniť prejavy agresie u klientov s poruchami správania".

7.2.1 Kvalitatívny a kvantitatívny výskum hodnotenia stanovených hypotéz

H1 bude vyhodnocovaná:

1. prostredníctvom certifikovaného testu: T161: Test na meranie úzkosti a úzkostlivosti: J.Mullner, I.Ruisel, G.Farkaš v spolupráci s psychologickou zariadenia
2. projektívnymi kresebnými testami, pozorovaním, riadeným rozhovorom

H2 bude vyhodnocovaná:

1. projektívnymi kresebnými testami, pozorovaním, riadeným rozhovorom

7.3 Využívané techniky arteterapie a projektívne techniky vrátane cieľov

Na jednotlivé stretnutia je potrebné mať pripravené, naplánované techniky arteterapie, spolu s dielčimi cieľmi, čo s nimi potrebujeme odsledovať.

7.3.1 Techniky arteterapie

S väčšinou využívaných techník arteterapie som sa zoznámila na Akadémii alternatíva, s niektorými počas akreditovaného vzdelávania na Slovensku, SOSarte a ASA.

1. ŠMAHELOV TEST FARIEB

Cieľ: využívanie pozitívne ale aj negatívne vnímaných farieb najmä počas kresby projektívnych techník, ale aj v iných.

Popis: Jedná sa o 4-fázový test Ivana Šmahela (Psychologické praktika Masarykova univerzita, 2000), kedy sa do pripravenej šablóny zakresľuje preferencia obľúbených a naopak neobľúbených farieb.

Test farieb (preferencia farieb) + voľná téma

Test farieb + postava

Test farieb + rodina všetci spolu

Test farieb + začarovaná rodina (zvieratá)

V prípade, že na jednom stretnutí robíme 2 kresby, postačuje nám 1 test farieb. V prípade, že kresby delíme na viac stretnutí, vypracujeme vždy pred samotnou kresebnou technikou a aktuálny test farieb. Sledujeme následne použitie preferovaných alebo menej obľúbených farieb v samotnej kresbe.

Pomôcky: vytlačená šablóna, farbičky vrátane bielej, šedej aj čiernej farby

2. BLOB TEST

Cieľ: uvoľnenou formou získať obraz o aktuálnom nastavení emócií klienta (na začiatku ale aj na konci terapeutického procesu)

Popis: Klient zaznačí, prípadne vyfarbí postavu, s ktorou sa v tom danom momente najviac stotožňuje.

Pomôcky: vytlačená šablóna stromu s postavami v rôznych pozíciách s rôznymi emóciami, farbičky

3. ERB + KRÁĽOVSTVO

Cieľ: predstavenie vlastnej identity, hodnôt klienta, jeho potrieb

Popis: Na papier A4 vymyslieť vlastný erb/logo, ktoré by charakterizovalo vlastné kráľovstvo, vlastnú krajinu klienta. Následne vymyslieť 5 zákonov, ktoré budú v krajine platiť. Po splnení 1. časti úlohy, predstaviť svoj erb, možnosť nechať ho pôsobiť na ostatných klientov, alebo priamo ústne popísať, čo erb vyjadruje. 2.časť, na formát A3 nakresliť celé svoje

kráľovstvo/svoju krajinu – pri individuálnej práci. Pri skupinovej môžeme zvoliť veľký formát, na ktorý pracujú viacerí členovia skupiny, každý na svojom kráľovstve. Do kresby kráľovstva je potrebné pridať vlastný erb, magickú silu a posvätné zviera.

Pomôcky: papier A4, A3, kresliace pomôcky (farbičky, ceruzky, suchý alebo masťný pastel)

4. *MENO S VLASTNOSTĀMI*

Cieľ: vnímanie pozitívnych a negatívnych vlastností, prejavov správania

Popis: Na papier A4 napísať svoje meno od hora dole, do každého riadku 1 písmeno. Ku každému písmenu napísať 2-3 vlastnosti, začínajúce na rovnaké písmeno. Vlastnosti označiť + alebo -, pozitívne alebo negatívne (ako ich vníma) + ROZHOVOR.

Pomôcky: papier A4, pero

5. *VLASTNOSTI Z KLOBÚKA/DO KLOBÚKA*

Cieľ: prijať pozitívny názor, náhľad na seba, posilnenie sebadôvery

Popis: klient napíše na 3 pripravené papieriky 3 pozitívne vlastnosti, ktoré by chcel odovzdať niekomu druhému. Koho nepozná, anonymne. Najskôr si vytiahne „z klobúka“ 3 pozitívne vlastnosti, ktoré napísal niekto iný, niekedy pred ním a daroval ich ďalej. Následne vhodí do klobúka svoje 3 napísané vlastnosti, ktoré symbolicky odovzdáva niekomu ďalšiemu, anonymne.

Pomôcky: nastrihané papieriky (alebo papier A4 + nožnice), pero

6. *VIZITKA Z PLASTELINY*

Cieľ: celkové uvoľnenie pri práci s plastelínou, ktorá pripomína skoré detstvo a nevinnosť, možnosť predstaviť sa neverbálne.

Popis: Klient má k dispozícii nové balenie ale aj staršie, používané plastelíny. Na základe inštrukcie, vytvorí si vlastnú vizitku, ktorá by ho charakterizovala, klient tvorí vizitku na podložke.

Pomôcky: plastelína, podložka

7. *KINCUGI*

Cieľ: zvedomenie si prežitých situácií, sklamaní z minulosti, ich vytiahnutie na povrch v abstraktnej podobe

Popis: Klient si z jedného kusu papiera vystrihne, alebo vytrhá nádobu. Následne ju pretrhne/rozstrihne koľko krát chce, či potrebuje. Jej kúsky umiestni na pripravený podkladový papier a medzery, pretrhané čiary, prekryje nalepením kúskov plátkového zlata.

Pomôcky: rôzne farebné, vzorové, štruktúrované papiere, nožnice, lepidlo, štetec, zlaté plátky

8. HLINA – MASKA

Cieľ: odbúranie vnútornej agresie pri práci s hlinou, uvoľnenie napätia, zahĺbenie sa do seba

Popis: Klient má k dispozícii hlinené gule. Vyberie si takú, s akou sa mu bude dobre pracovať. Po úvodnom cvičení s hlinou vytvorí klient masku. Môže to byť maska, v akej sa dobre cíti, akú „nosi“ v reálnom živote, akú by chcel mať.

Pomôcky: hlina, podložka

9. HLINA – UVOLNENIE AGRESIE, STRESU

Cieľ: uvoľnenie napätia, agresie, stresu

Popis: Klient má k dispozícii hlinu. Vytvaruje si z nej guľu, ktorú môže z celej sily hodiť o zem (na podložku). Môže pridať výkrik, výdych, môže viac krát zopakovať.

Pomôcky: hlina, podložka na zem

10. MINULOSŤ vs BUDÚCNOSŤ – KOLÁŽ (zdroj: SOSarte)

Cieľ: predstava a zviditeľnenie budúcnosti, cesty, smerovania klienta = zníženie pocitov úzkostí, čo bude nasledovať

Popis: Klient si povyberá z množstva časopisov, novín, obrázkov tie, ktoré sa mu hodia. Na papier formátu A3 má za úlohu vytvoriť koláž: vľavo minulosť, v strede súčasnosť, vpravo budúcnosť.

Pomôcky: Výkres A3/A2, časopisy, nožnice, lepidlo

11. CIRKUS (zdroj: SOSarte)

Cieľ: identifikácia súboru jednotlivých prvkov, ktoré tvoria život klienta – možnosť vidieť potrebu zmeny

Popis: Klient na papier znázorní rôznymi výtvarnými technikami (vlastný výber) vlastný Cirkus – život.

Pomôcky: papier A3, kresliace pomôcky (farbičky, suchý, mastný pastel)

12. MOJE TELO – STRED – ŠŤASTIE

Ciel': uvoľnenie prejavov agresie aj pocitov úzkosti – najmä veľkým formátom, uvoľňujúcim čmáraním, rozmazávaním, práca s celým telom

Popis: Na papier veľkého formátu (môže ležať na zemi, alebo nalepený na stene) obkreslíme klientovi telo. Ten sa zamyslí a pokúsi sa zakresliť, výtvarne znázorniť stred svojho tela. To, čo je pre neho dôležité. Energie, ktoré mu zo stredu prúdia.

Pomôcky: baliaci papier veľkého formátu (veľkosť tela človeka), lepiaca páska, suchý pastel

13. *AUTOPOTRÉT – AKO SA VIDÍM JA a AKO MA VIDIA DRUHÍ*

Ciel': porovnanie toho, ako sa vidí klient sám a ako si myslí/chce, aby ho videli tí ostatní vedie k identifikácii MASKY, za ktorú sa klient skrýva, zistenie PREČO?

Popis: Papier formátu A4 klient preloží na polovicu (vertikálne). Na ľavú polovicu nakreslí polovicu tváre, „ako ma vidia tí druhí“. Otočí papier a na druhú polovicu nakreslí „ako sa vidím ja“

Pomôcky: Papier A4, kresliace pomôcky (farbičky, ceruzka)

14. *BATOŽINA*

Ciel': zmiernenie pocitov úzkosti z budúcnosti

Popis: Imaginácia, alebo len predstavenie si cesty, do ďalekej krajiny, na ďaleký výlet. Klient si má zabaliť batožinu podľa svojej predstavy (nepodkladáme mu typ). Môže si zabaliť koho chce, alebo čokoľvek chce. Musí vyrobiť aj menovku s cieľom cesty a svojim menom. Krajinu kam cestuje, označí 1 symbolickou farbou. Po príchode do krajiny musí na hraniciach odovzdať 3 veci z batožiny ako dar. Následne mu dar opätujú, všetky veci, ktoré má klient nakreslené rovnakou farbou, ako symbolická farba krajiny, mu vodca krajiny znásobí.

Pomôcky: papier A3, kresliace pomôcky

15. *ŠKÁLA ŠŤASTIA*

Ciel': identifikácia aktuálneho emocionálneho prežívania

Popis: Klient si nakreslí čiaru, vľavo je číslo 1, vpravo číslo 10. Zaznačí, ako sa aktuálne, momentálne cíti, na tejto čiare, škále šťastia.

Pomôcky: papier A4, ceruzka

16. *JA SOM – JA MÁM – JA CHCEM*

Ciel': zvedomenie toho, kto som, čo mám a čo chcem – zmiernenie pocitov úzkosti

Popis: Papier formátu A4 preloží klient tak, aby mu vznikli 3 stĺpce. Do každého stĺpca zapíše aspoň 5 definícií: do prvého: JA SOM, do druhého: JA MÁM, do tretieho: JA CHCEM

Pomôcky: papier A4, pero

17. EMÓCIE – ZAPÚŠŤANIE VODOVKAMI

Cieľ: uvoľnenie napätia – agresie – úzkostí

Popis: Klient si na základe pokynov terapeuta vyberie vlastné farby, ktorými on vníma emócie, určené terapeutom..

Pomôcky: papier A4, odporúčam akvarelový papier, vodové alebo akvarelové farby, štetec, voda

18. RUKA – VĎAČNOSŤ

Cieľ: nasmerovať hodnotové nastavenie klienta, uvedomenie si, čo má, nie len fyzicky

Popis: Klient si na papier A4 obkreslí vlastnú ruku. Každý prst, prípadne aj dlaň znamená jednu vďačnosť. Klient ju tam má či už výtvarne, alebo slovne zakresliť.

Pomôcky: papier A4, kresliace pomôcky

19. ZVIERA Z PLASTELÍNY

Cieľ: zistiť aktuálne nastavenie, pocity klienta

Popis: ako sa dnes cítiš? Ako aké zviera?

Pomôcky: plastelína, podložka

20. INTUITÍVNA KRESBA

Cieľ: uvoľnenie napätia

Popis: na papier veľkosti A4 klient kreslí jedným ťahom tmavou fixkou rôzne línie. Skúšame to so zatvorenými očami. Prvý a posledný dotyk fixky s papierom spojíme a uzavrieme tak kresbu. Následne skúmame hotový výtvar z viacerých uhlov pohľadu a hľadáme v nej zaujímavé tvary, ktoré nám niečo pripomínajú. Keď klient niečo nájde, obtiahne vybratý tvar hrubšie, môže vyfarbiť.

Pomôcky: fixka, papier A4, farbičky

7.3.2 Projektívne kresebné testy

Projektívne testy tvorili neoddeliteľnú súčasť mojej práce s klientami. Využila som ich ako nástroj na zoznámenie sa so životnými príbehmi klientov, ale tiež na otestovanie vplyvu arteterapie na zníženie prejavov agresie a pocitov úzkosti, nakoľko som ich zaradila na začiatku aj na konci mojej arteterapeutickej práce s klientom.

21. VOLNÁ KRESBA

Cieľ: nadviazanie komunikácie s klientom, rozvoj predstavivosti, tvorivosti

Popis: klient má za úlohu nakresliť čokoľvek chce

Pomôcky: papier A4, kresliaci materiál

22. POSTAVA

Cieľ: získanie obrazu o klientovom sebaopínaní

Popis: Klient má za úlohu nakresliť len POSTAVU. Rozšírená technika umožňuje zmenu, doplnenie. Preložíme A4 na polovicu. Na ľavú polovicu nakreslí Postavu. Na druhú polovicu nakreslí Partnera k prvej postave, ale tak, že prvú postavu nevidí, papier je preložený.

Pomôcky: papier A4, ceruzka alebo farbičky

23. STROM

Cieľ: jedná sa o zobrazenie klienta samého, jeho smerovanie

Popis: Klient má za úlohu nakresliť Strom. S podmienkou, že nemôže byť ihličnatý a ani palma. *Pomôcky:* obyčajná ceruzka, alebo farbičky a papier formátu A4.

24. DOM

Cieľ: vyjadriť pocity klienta k sebe samému ale aj k okoliu, odkrýva aj rodinné vzťahy

Popis: Klient má za úlohu nakresliť Dom.

Pomôcky: papier A4, ceruzka alebo farbičky

25. JA-ZVIERA

Cieľ: obraz o sebaopínaní klienta, jeho vlastností

Popis: Nakresli sám seba ako zvieru. Popremýšľaj aj nad vlastnosťami, aké má toto zvieru.

Pomôcky: Formát papiera A4, ceruzka a farbičky.

26. ZAČAROVANÁ ZVIERACIA RODINA

Ciel': zistiť rodinné väzby, vzťahy

Popis: Klient sa pokúsi znázorniť členov svojej rodiny začarovaných na zvieratá.

Pomôcky: papier A4, ceruzku, farbičky.

8 ARTETERAPEUTICKÉ STRETNUTIA

Terapeutické stretnutia prebiehali individuálne, v rámci dopoludňajších hodín, kedy som mala pridelených chlapcov na základe možností prerušenia plánovaných aktivít (brigády, služba dňa, ochorenia, vyučovanie, iné terapie a stretnutia s odborným personálom).

8.1 Kazuistiky klientov

Každý z klientov, vhodný pre účely mojej práce a cieľeného výskumu, bol starostlivo vybraný psychologičkou DC, PhDr. Janou Poláchovou, PhD.. Predstavila mi kompletnú anamnézu klientov (v rámci možností GDPR).

8.1.1 Klient „P“

Klient P		
Rodinná anamnéza:	mama	vo výkone trestu, 2 roky už má za sebou, ešte 1,5 roka
	otec	nie je uvedený v rodnom liste, napriek tomu sa s ním Patrik v minulosti stretol, podľa Patrikových slov „neexistuje“
	sestra	6 rokov, sú na seba veľmi naviazaní
Pestúnska rodina:	teta	stará sa o neho so sestrou, už majú dospelého syna, nepracuje, aby stíhala sestričku vyzdvihovať zo škôlky, tiež kvôli chorobám
	ujo	mamin brat, invalidný dôchodca, veľa pracuje, má 2 práce, aby ich (deti) uživil, postaral sa o nich
Svoju rodinu, mamu, sestru aj tetu s ujom má zjavne rád, verbálne aj neverbálne sa o nich veľmi pekne vyjadruje. Teta s ujom a so sestrou za ním chodievajú aj do DÚ, aj si spolu poplakali, že už by ho chceli mať doma. S mamou žili istý čas aj v krízovom centre, za čo sa mu v škole vysmievali. Matka sa s deťmi veľmi často sťahovala do iných miest. Fyzické násilie v rodine.		

Sociálne prostredie:	kamaráti mimo školy, rozdeľuje svoj súkromný a školský život, spolužiaci mu nerozumejú, nepoznajú ho, aký je naozaj
Záľuby:	hrával futbal, teraz ho baví viac basketbal, ale nemá nič pravidelné
Škola:	nerespektuje správanie voči vyučujúcim, neprimerané správanie, odvráva, odmieta spolupracovať, sťažnosti ostatných žiakov na jeho správanie. Už v minulosti sa v rodine dlhodobo vyskytovali problémy – vinou matky – nehody s partnermi riešila sťahovaním do iných miest, maloletého viedla k záhaľčivému spôsobu života – neplnenie si povinnej školskej dochádzky
Dôvody umiestnenia v DÚ:	záškoláctvo, výbuchy agresie, slovné opakované napádal učiteľku, päťou rozbil nábytok v škole
Diagnostikované poruchy správania:	záškoláctvo, fajčenie, neskoré príchody domov, nevhodná partia kamarátov
Ďalšie diagnózy:	dyslexia, dysgrafia, dysortografia – vzdelávanie odporúčané formou individuálnej integrácie (nekoná sa tak)
IQ:	vyšší priemer
Návykové látky:	negatívny vzťah k akýmkoľvek návykovým látkam, pred príchodom do DÚ však niečo užil, podľa jeho slov ani nevie čo to bolo, len na truc (v moči THC + metamfetamín)
Motivácia na Arteterapiu:	takmer žiadna, nevidí zmysel v žiadnej terapii ako takej, nevie kresliť, nebaví ho to...

8.1.2 Klient „L“

Klient L		
Rodinná anamnéza:	mama	podľa slov klienta, mama ho absolútne nepočúva, stále odbieha od témy, keď jej rozpráva o svojich pocitoch, je na MD
	otec	tiež ho vôbec nepočúva, nezaujíma ho, čo L hovorí, je nezamestnaný
	súrodenci	(je ich 10) staršia sestra, ktorá už má vlastné dieťa – tú má najradšej, tá sa ho vždy zastane, keď má nejaký problém
<p>Keď rozpráva o rodičoch, hovorí o nich so smútkom, že od nich neexistujú nejaké dotyky, emócie, objatia. O spomenutých súrodencoch hovorí veľmi pekne, s láskou. Aj 5 mobilov že už mu rozbili, že sú to takí malí čerti. Pri osobnom rozhovore nespomenul ďalších 3 súrodencov, tiež mladších, rok narodenia 2020, 2021, 2023. Rodina žije v rodinnom dome, kde sú 2 oddelené „byty“, býva s rodičmi, súrodencami a starým otcom v 2-izbovom. Elektrinu majú, úžitkovú vodu zo studne, pitnú vodu z obecného vodovodu, kúria však drevom. Vzťahy rodičov sú narušené, sociálne prostredie je znevýhodnené, žijú na hranici chudoby. L vynecháva školu, nakoľko chodí na brigády, do lesa na drevo, chce pomôcť rodine. Otec to od neho vyžaduje, tiež bol klientom rovnakého DC.</p>		
Sociálne prostredie:		má/mal priateľku, väčšinu času trávil u nej doma, u jej rodičov, ktorí ho podporovali a chceli, aby sa k nim presťahoval – už sa však rozišli, počas pobytu v DÚ
Záľuby:		futbal, mobilný telefón – sociálne siete
Škola:		Prijatý na SOU, zatiaľ nenastúpil. V ZŠ, v 7.ročníku sa mu zhoršil priemer známok, ale aj známky zo správania. V škole je konfliktný typ, nerešpektuje autority, záškoláctvo, agresivita, drzé a výbušné správanie.
Dôvody umiestnenia v DÚ:		diagnostikované poruchy správania Sociálne dôvody: závislosť zákonného zástupcu – alkohol Psychiatrické diagnózy
Diagnostikované poruchy správania:		záškoláctvo, agresia, trestná činnosť (01/2023 – krádeže)
Ďalšie diagnózy:		neorganická dyssomnia

IQ:	intelektová kapacita znížená do oblasti výrazného podpriemeru na organickej báze. Naopak je sociálne zdatný, prispôsobivý, konformný až submisívny.
Návykové látky:	vyskúšal alkohol
Motivácia na Arteterapiu:	spolupracuje, snaží sa hľadať cestu von (zo svojho neperspektívneho života), motivovaný začať odznovu

8.1.3 Klient „M“

Klient M		
Rodinná anamnéza:	mama	jediná z rodiny „pracuje“, avšak nevie udať ani názov svojho zamestnávateľa, podozrenie na prostitúciu
	otec	o rodinu sa nestará, celý deň leží na gauči, odpočíva a pozerá televízor
	súrodenci	2 mladší súrodenci – o rok mladší brat je deviant, umiestnený v reedukačnom zariadení, podľa slov klienta je „ZLÝ“, robí naozaj veľmi zlé veci, brata, 8-ročného má však veľmi rád
Svoju rodinu má veľmi rád, určite by sa k nim chcel vrátiť. Nevidí veľmi dôvod, prečo je v diagnostickom ústave umiestnený. Mama chodíva na návštevy, aj s malým bratom, M má povolené víkendové návštevy doma. Po ich návrate sa vždy poteší, že sa poriadne vyspal a že bol aj s kamarátmi.		
Sociálne prostredie:		pre klienta sú dôležitejšie vzťahy s kamarátmi, aktívne hráva futbal, chodíva na tréningy a aj na zápasy. Tréner ho veľmi podporuje. V čase, keď nie je v škole, túlajú sa s ďalšími kamarátmi kade-tade. Mama komunikuje s úradmi len sporadicky, otec sa do výchovy detí absolútne nezapája.
Záľuby:		futbal, veľmi aktívne a veľmi sa mu darí

Škola:	nenavštevoval ani MŠ, do ZŠ nastúpil až ako 7-ročný. Piaty krát opakuje piaty ročník, naposledy bol však v škole niekedy v roku 2020/2021. Keďže je od spolužiakov viditeľne starší, ani sa tam už nechystal vrátiť. Z tohto dôvodu ostáva v DÚ do ukončenia 5.ročníka.
Dôvody umiestnenia v DÚ:	diagnostikované poruchy správania Sociálne dôvody: závislosť zákonných zástupcov + liberálny štýl výchovy s prvkami kverulantstva a ľahkovážnosti.
Diagnostikované poruchy správania:	Záškolačstvo
Ďalšie diagnózy:	---
IQ:	---
Návykové látky:	---
Motivácia na Arteterapiu:	M nejavil záujme o arteterapiu, berie to ako súčasť toho, čo MUSÍ, prichádza však vždy s úsmevom, objavuje rôzne techniky a nevedome si začína uvedomovať, prečo tam vlastne musí byť

8.1.4 Klient „D“

Klient D		
Rodinná anamnéza:	mama	Pracuje, žijú skromne, ale majú všetko čo potrebujú
	otec	Otec odišiel, ešte keď bol D malé bábätko, nemajú žiadny vzťah, prevláda však až nenávisť voči otcovi, ktorý si ihneď po odchode zaobstaral novú rodinu a mame sa vysmieval, že ostala sama. Nevlastný otec – zomrel, vzťah mali tiež veľmi zlý
	súrodenci	Žije s mamou a mladším nevlastným bratom, z Ukrajiny odišli pred dvomi rokmi.
Svoju mamu aj brata má rád, určite by sa k nim chcel vrátiť, ešte rok vydrží, potom chce odísť. Nemá ciele, chce len tak cestovať, túlať sa, peniaze si ukradne, nechce pracovať, veľa roboty za málo peňazí. Má veľmi dobrú pamäť, po Slovensky sa naučil plynule za 3 mesiace.		

Sociálne prostredie:	Klient chodí domov len prespávať, väčšinu času trávi s kamarátmi v partii. Kradnú alkohol, cigarety, jedlo. V partii je jediný z Ukrajiny, ostatní sú Slováci. Užíva drogy, marihuanu, pýchko, alkohol. Má to „pod kontrolou“.
Záľuby:	futbal, box – po príchode na Slovensko už žiadny šport nerobí
Škola:	ZŠ má ukončenú, je prijatý na SOŠ – murár v Žiline, zatiaľ nenastúpil
Dôvody umiestnenia v DÚ:	diagnostikované poruchy správania Sociálne dôvody: dobrovoľný diagnostický pobyt, neschopnosť matky pomôcť mu, zvládať jeho správanie
Diagnostikované poruchy správania:	agresia, záškoláctvo, alkohol, drogy, trestná činnosť, nerešpektovanie autorít
Ďalšie diagnózy:	---
IQ:	vyšší priemer
Návykové látky:	marihuana, alkohol, piko
Motivácia na Arteterapiu:	Ihneď zo začiatku sa zaujímal, o čom arteterapia je. Aktívne pristupuje k jednotlivým aktivitám.

8.1.5 Klient „G“

Klient G		
Rodinná anamnéza:	mama	Trpí stredne ťažkou depresiou, údajne sa obaja podľa vlastného vyjadrenia liečia.
	otec	Trpí schizofréniou, údajne sa obaja podľa vlastného vyjadrenia liečia. Podozrenie na fyzické aj psychické násilie zo strany otca smerom k matke a ku klientovi. Mladších súrodencov vraj nebije, že sú na to ešte malí.
	súrodenci	Býva so 4 mladšími súrodencami, babkou a s niekym ďalším (cca 10 osôb) v 2-izbovom byte v menšom meste. Je ich 9 súrodencov. Starší štyria však nie sú v kontakte s rodinou, ani telefonikom. Dokonca rodičia nevedia kde žijú a čo robia.
Na začiatku umiestnenia v DC pôsobil spokojne a šťastne s umiestnením, dokonca sa vyjadroval, že je tam rád. Že sa mu uľavilo, že je preč z rodiny. do detailov opisoval násilie a týranie, ktoré páchal otec na ňom a aj na jeho matke.		
Sociálne prostredie:	slabé, bývajú s rodičmi, 4 mladšími súrodencami, babkou a niekym ďalším (cca 10 osôb) v 2-izbovom byte v menšom meste	
Záľuby:	Zápasenie	
Škola:	ZŠ navštevuje, s dobrým priemerom	
Dôvody umiestnenia v DÚ:	Diagnostikované poruchy správania Sociálne dôvody: fyzické násilie v rodine, otec na všetkých (matku a 10 detí), naposledy aj Gregor voči otcovi	
Diagnostikované poruchy správania:	Agresia	
Ďalšie diagnózy:	---	
IQ:	vyšší priemer	
Návykové látky:	---	
Motivácia na Arteterapiu:	Aktívne sa zaujímal o čom arteterapia je, jej výhody a nevýhody. Zapájal sa do navrhovaných činností na všetkých stretnutiach.	

8.2 Popis terapeutických stretnutí

Na úvod, na prvom stretnutí s každým klientom, sme sa okrem zoznámenia a vysvetlenia princípu práce v arteterapii, venovali aj veľmi dôležitej súčasti spoločného fungovania, ktorou sú pravidlá. Počas terapeutického procesu sa môžu čiastkovo niektoré upraviť, ale je dôležité zdefinovať si ich vopred.

Hlavné pravidlá našich arteterapeutických stretnutí:

- tykanie/vykanie (ja klientom tykám, klient vyká terapeutovi)
- slušné správanie (hanlivé gestá, slová, urážky)
- fyzický kontakt (obojstranné pravidlo, terapeut – klient)
- vzájomná úcta a rešpekt
- prostredie bezpečia pre klienta
- GDPR
- STOP pravidlo (klient ho môže využiť, pokiaľ má pocit potreby prestať hovoriť)

8.2.1 KLIENT „P“

Meno klienta:	Klient P
Vek klienta	15 rokov
Charakteristické znaky:	krátke vlasy piercing v nose, potetované ruky, prsty – tetoval sa sám
Pobyt v Diagnostickom centre:	21.8.2023 - 21.11.2023
Arteterapeutické stretnutia:	12.9.2023 - 14.11.2023 (10 stretnutí)
Ciele arteterapie:	zmiernenie prejavov agresie, zníženie miery pocitov úzkosti z budúcnosti, prijatie zodpovednosti za vlastné správanie

1.stretnutie

1. Úvod

1.1 Stav klienta – nezáujem o arteterapiu, či akúkoľvek inú terapiu, neprikladá tomu význam

1.2 Úvodná aktivita – tľapkanie tela mištičkami z dlaní zamerané na uvoľnenie

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Kresba voľnej témy

- Kresba domu (obr.P1)
- Kresba postavy (obr. P2)

2.2 Tvorba (popis) – pre všetky tri kresby si klient vybral obyčajnú ceruzku.

Voľná téma: ako voľnú tému zvolil len nápis LIFE uprostred formátu. A4. Rovnaký nápis má vytetovaný na ruke.

Dom: opäť je veľmi jednoduchá, dom so šikmou strechou, 3 okná, zatvorené dvere, komín s dymom, vedľa domu jednoduché záhradné hriadky a veľká cesta pod domom cez celý papier. Pri verbálnom opise jeho domu som sa dozvedela, že dvere má naozaj rád zatvorené, návštevy prijme len na pozvanie, býva tam so ženou a prípadne s deťmi. Budú si asi pestovať aj zeleninu a ovocie, asi jablká. U nich sa bude aj kúriť, lebo doma sa nikdy u nich nekúrilo, keď ešte býval s mamou. Absentuje tu rodinné zázemie, stabilita domova, teplo domova. A veľká cesta pod domom musí byť, aby ju mal blízko, keď bude potrebovať niekam odísť.

Postava: Ako prvú postavu nakreslil muža/chlapca. Je o čosi menší, cca 50% veľkosti formátu, umiestnil ju k ľavému okraju. Tu je možné zinterpretovať to, ako patologický vzťah s matkou, ktorá je už 2 roky vo výkone trestu. Ale tiež má klient za sebou - predošlý život s matkou – takú minulosť, ktorá mu veľmi negatívne ovplyvňuje dlhodobu jeho vlastný život. Dlhým výrazným krkom nám dáva najavo, akú silnú má vlastnú kontrolu. Snaží sa premyslieť každé slovo, aby nepriťažil mame, či sebe. P znázornil paže o čosi dlhšie a široko otvorené, čím nám naznačuje absenciu objatia v jeho živote. Druhú postavu nakreslil ženu, avšak identifikácia, že sa jedná o ženu, je zrejma len z dlhších vlasov na hlave. Obe postavy majú rovnaký základ: štvorcové telo, 2 ruky a 2 nohy bez akýchkoľvek ozdôb. Veľkostne je podobná 1.postave, umiestnil ju do stredu papiera.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient si uvedomil, že mu mama veľmi chýba a v jeho živote hrá mimoriadne dôležitú úlohu aj napriek skutočnosti, že je už približne 2 roky vo výkone trestu

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT ručná sprcha – na uvoľnenie nahromadených emócií

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klient má strach, prejavy pocitov úzkosti, keď má rozprávať alebo inak interpretovať čokoľvek z jeho súkromia. Ubezpečila som ho, že všetko, čo sa dozviem, ostane medzi nami a v mojej práci to bude zverejnené iba anonymne.

2.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – veľmi príjemne naladený, s úsmevom

1.2 Úvodná aktivita – krátky rozhovor o predošlom týždni, návrat k nášmu stretnutiu. Klient si uvedomil, ako tému, zadanie „odflákol“ a aj tak to o ňom veľa prezradilo. Na dnešné stretnutie si nepriniesol vlastnú tému, ktorú by chcel otvoriť.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Kresba stromu (obr.P3)
- Kresba ja a začarovaná rodina (obr.P4)

2.2 Tvorba (popis) – pre všetky tri kresby si klient vybral obyčajnú ceruzku.

Strom: klient nakreslil strom len veľmi rýchlo, symbolicky, veľmi sa mu do toho nechcelo. Strom je bez lístia, pretože je jeseň (aj reálne). Je len okrasný, nemá žiadne ovocie.

Ja a začarovaná rodina: Klient mal ihneď jasno, že on je ako SURIKATA. Že surikaty sú rýchle, milé, pekné, že sú stále v strehu, rýchlo vedia utiecť a schovať sa. Surikatu nakreslil do ľavého spodného rohu vo veľkosti cca 2,5cm, s usmiateou tvárou. Ako druhého nakreslil ORLA – to je jeho ujo, ktorý zabezpečuje rodinu po finančnej stránke, je invalidný dôchodca, ale má 2 práce, aby sa mohol s manželkou postarať o klienta a jeho mladšiu sestričku. Nasledovalo PRASA – to je jeho teta, klient ju opísal ako veľmi, až prehnane milú tetu, ktorú volajú familiárne prasiatko, nie kvôli vzhľadu, ale že je taká milá a dobručká, veľa spolu srandujú, nechodí do práce, aby stíhala starostlivosť o klientovu sestru (navštevuje MŠ) aj klienta. Ako poslednú nakreslil OPICU – to je jeho sestra, ktorá stále niečo vymýšľa, behá, skáče, piští, že je jej veľa – ale v dobrom slova zmysle. Tieto 3 zvieratá umiestnil k hornému okraju, všetky zhruba v rovnakej veľkosti, vedľa seba. Mamu, ktorá je momentálne vo výkone trestu do obrázku neumiestnil, ani nespomenul.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient sa vyjadril, že momentálne je jeho rodinou len sestra a teta s ujom. Že mamu tam teraz nevníma.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT vytrasený panák – opäť na uvoľnenie emócií

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – pre klienta bolo veľmi zaujímavé, premeniť členov rodiny na zvieratá. Nepovažoval to za obtiažne, skôr hľadal pre každého tie správne zvieratá. Pochválila som ho za zamyslenie sa a snahu predstaviť mi svojich najbližších tak, aby ako ich vníma on.

3.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient prišiel v dobrej nálade

1.2 Úvodná aktivita – rozhovor o predošlom stretnutí, či sa klientovi niečo ešte nevyvorilo, o čom by sa chcel porozprávať. Tvrdil, že všetko je v poriadku. Na dnešok sa tešil a vypýtal sa, aby mohol ísť hneď ako druhý, nech na neho vyjde čas. Napriek tomu mi oznámil, že sa mu veľmi nechce ani tvoriť, ani rozprávať.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Meno a vlastnosti (obr. P5)

- 3 vlastnosti von z klobúka/do klobúka

- Vizitka z plastelíny (obr. P6)

2.2 Tvorba (popis)

Meno a vlastnosti: Klient ihneď pochopil zadanie, snažil sa vymyslieť viaceré vlastnosti na dané začiatkové písmená. Mal obavy uviesť aj negatívne. Nakoniec vymyslel 5+5 vlastností, pomerovo to vychádzalo 5:5 (pozitívne:negatívne) v jeho vnímaní. Porozprávali sme sa o dvojitoť význame niektorých vlastností.

3 vlastnosti von z klobúka/do klobúka: Odôvodnili sme si to, že tie papieriky, tie pozitívne vlastnosti sú DAR od niekoho, o kom nič nevie. Nech sa zamyslí nad tým, či si myslí, že tieto vlastnosti má, či by ich chcel mať. Porozprávali sme sa o nich, čo si o nich myslí on. Ako ich vníma. Doplnili sme „klobúk“ o jeho 3 vlastnosti. Veľmi sa mu táto drobná aktivita páčila, že môže aj on prispieť niečím vlastným niekomu ďalšiemu

Vizitka z plastelíny: P vytvoril hrubé čierne orámovanie: obdĺžnik – vizitku, do ktorej umiestnil len iniciály P.C a futbalovú loptu..

2.3 Zvedomenie aktivity – klient si uvedomil, že jeho vizitka kopíruje jeho uzavretosť, silné hranice, cez ktoré nechce a má obavy niekoho pustiť si bližšie.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka: Klient mal 3 pokusy. Síce sa ani raz netrafil, ale jeho „radosť“ v očiach, že môže urobiť niečo, čo nie je prvoplánovo klasicky terapeutické, bola neprehliadnuteľná. Odchádzal preto uvoľnený a so slovami, že sa vlastne už teraz teší, čo ho čaká na budúce.

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – podporila som klientovu pozitívnu stránku osobnosti, rád pomôže druhým.

4.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – prišiel príjemne naladený, avšak po „intervencii“ pani učiteľky stúpla jeho miera agresie

1.2 Úvodná aktivita – ako aké zviera sa dnes cítiš? P vyrobil z plastelíny zajaca, opäť s obavami, že tak vôbec nevyzerá, preto ma radšej uistil, že tým výtvorom myslel zajaca. Chcel ho vytvoriť zo šedej plastelíny, miešať si ju však nechcel. Radšej zmenil protežovanú farbu. Zajac má priveľa energie, ako on sám, chcel vyrobiť divokého poľného zajaca, teraz sa však cíti ako chovný králik v klietke. Ale na ďalší deň má plánovanú vychádzku, tak sa bude opäť meniť na zajaca divého.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Cirkus (obr. P7)

2.2 Tvorba (popis)

Cirkus: : na úvod nakreslil cirkusové šapitó (stan), následne basketbalový kôš, futbalovú bránku. Vyzvala som ho, aby sa zamyslel, čo ešte obsahuje jeho osobný cirkus, v jeho živote, čo je ešte jeho súčasťou. Povedal mi však, že to už je priveľa dôverných informácií a využíva STOP pravidlo. Akceptovala som jeho rozhodnutie, nenaliehala som, poprosila som ho teda, aby skúsil len symbolicky, farebne svoj cirkus doplniť. Vzápätí nakreslil 3 čiary: FIALOVÚ = kamaráti, ZELENÚ = rodina, ČERVENÚ = škola.

2.3 Zvedomenie aktivity – P si uvedomil, aké silné hranice, bariéru si okolo seba postavil, momentálnu mu to takto však vyhovuje.

3.1 Cvičenie – Bodka

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Klient priznal, že jeho pocity úzkosti vyplývajú zo strachu, aby sa mu opäť niekto nevysmieval kvôli jeho mame. A aby mu tým už nemohli ublížiť, postavil si okolo seba hrubý múr.

5.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – v dobrej nálade

1.2 Úvodná aktivita – rozkreslenie: pes pomocou kruhov: P sa potešil, že to nemusí byť nič špeciálne krásne, porporčne vyrovnané. Bral to s humorom.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- ERB (obr. P8)

- Kráľovstvo (obr. P9)

2.2 Tvorba (popis)

ERB: Vlastný erb nakreslil klient symbolicky. Hrubé čierne orámovanie ERBu nám vyjadruje jeho silné hranice, cez ktoré si nechce nikoho pustiť. Názov „obchodné mesto“ je nakreslené akoby tieňom, v čom vidíme jeho neistotu, nízku vlastnú hodnotu. Za zákony svojho mesta/kráľovstva zvolil: Nekradnúť, Poctivý obchod, Nezabíjať, Slušnosť, Kreatívne tvorenie – zaujímavé je, že napriek neustálemu tvrdeniu, že neuznáva terapie, že sú na nič, že nevie kresliť, umiestnil zákon: Kreatívne tvorenie ako druhý z piatich zákonov svojej krajiny.

Kráľovstvo: sa volá OBCHODNÉ MESTO, budú tam obchody s jedlom, handrami, elektronika, také tie normálne. Svoj hrad nakreslil veľmi symbolicky, viac vľavo, dobieha ho jeho minulosť aj uzavretosť, bez kľučky na dverách, je zatvorené. Posvätným zvieratkom je u neho pes, lebo je verný a dokáže byť dobrý ochranca. Okolo kráľovstva je hrubá modrá čiara, je to magická sila, hranica, ktorá jeho kráľovstvo ochraňuje, nikoho tam nepustí so zlým úmyslom a obyvatelia si odtiaľ čerpajú sily.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient by sa chcel odsťahovať ďaleko od Slovenska, aby nikto nevedel o jeho detstve, minulosti. Jeho vlastná, vymyslená krajina by bolo riešenie.

3.1 Cvičenie – Bodka

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klient priznal, že keď sa niekto dozvie o jeho minulosti, jeho mame, hanbí sa, má strach, že to zneužijú proti nemu. Na druhú stranu mamu obhajuje, že je nevinná, že to bolo nedorozumenie.

6.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – P prišiel v nastavení, tak už som tu. Keď však uvidel na stole pripravené pomôcky, trochu pookriak, že dnes kresliť nebude treba.

1.2 Úvodná aktivita – 10 kariet Emocionálna záhrada: Klient si vybral kartu s názvom POMOHOL. Na karte je vyobrazený sklonený chlapec so psom. Úlohou je zodpovedať 2 otázky: Spomeň si, kedy si ty niekomu pomohol a opíš to. Spomeň si na situáciu, kedy pomohol niekto tebe a opíš to. Obe otázky dokázal pekne zodpovedať, popísal situácie, kedy pomáhal on sám, ale aj kedy pomoc dostal on od niekoho druhého.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Vybitie agresie

- Masky - hlina (obr. P10)

2.2 Tvorba (popis)

Vybitie agresie: Klient sa ma viac krát opýtal, či to myslím vážne. Následne hodil svoju hrudu hlíny o zem až 6 krát. Postupne sa mu na perách objavil jemný úsmev, uvoľnenie. Výkrik sa neodhodlal pridať, ale bolo na ňom badať celkové uvoľnenie, čo sa mi potvrdilo aj v riadenom rozhovore.

Maska: po vybití nadbytočnej agresie, či energie, sme prešli k samotnej hlavnej aktivite, vytvoreniu masky. Masky, za ktorou sa cíti v bezpečí. Tváril sa, že sa mu do toho nechce ísť, nechce prejaviť svoj záujem, stále sa snaží schovávať svoje emócie. Nakoniec vytvoril masku, podľa jeho slov len tak narýchlo, ktorá mala niekoľko detailov, ako upírske zuby, celkový nahnevaný výraz tváre masky

2.3 Zvedomenie aktivity – Maska musí byť strašidelná, aby mu všetci dali pokoj. Najradšej by takú masku nosil v škole, na ulici, pri stretnutiach s cudzími ľuďmi. Všetci majú tendenciu hodnotiť jeho samého podľa jeho rodičov.

3.1 Cvičenie – Guľa z masky: Na úplný záver masku zlikvidoval a vytvoril z nej bezchybnú guľu, ktorú uložil medzi ostatné, kde počká, či si ju vyberie niekto ďalší.

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – P sa pri tvorbe s hlinou krásne uvoľnil, keď mal však o nej niečo povedať, viditeľne stuhol. Bol napätejší.

7.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – veselý, šťastný, chcel byť dnes prvý na arteterapii

1.2 Úvodná aktivita – Blob test: dopadol presne podľa klientovej nálady, zvýraznil sám seba na samom vrchu, spokojného, usmiateho. Využila som jeho otvorenie a poprosila ho, aby mi skúsil označiť, kde a ako sa asi cítil cca pred mesiacom. Tak ceruzkou bez váhania označil samotára, smutného, pozerajúceho sa z diaľky na 2 kamarátov, Figúrky v objatí.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Batožina (obr. P11)

2.2 Tvorba (popis)

Batožina: táto technika je zameraná viac-menej na pohľad na budúcnosť, vzťahy, ale v neposlednom rade aj na strach a úzkosti z budúcnosti. P nakreslil na úvod obrovský kufor, obyčajnou ceruzkou s rukoväťou. Na štítok napísal svoje iniciály a krajinu, kam by smeroval je USA. Túto krajinu označil fialovou farbou, ktorú označil už v minulosti v Šmahelovom teste ako svoju druhú najobľúbenejšiu.

Do kufra mal umiestniť čokoľvek a kohokoľvek by si chcel vziať so sebou. Ako prvé, nakreslil mobil. Hneď po ňom sestru – tetu – uja - mamu – kamarátov. Na záver dokreslil ešte peniaze.

Ďalším zadaním bolo, venovať pri vstupe do novej krajiny 3 veci/ľudí z kufra. V momente vybral mobil aj peniaze. Po vyjednávaní, či musí naozaj venovať 3 veci, s veľkým problémom vybral uja. Kamarátov potrebuje, oni pri ňom stoja, nech sa deje čokoľvek. Mamu má veľmi rád a nerád by ju nechal samú.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient sa mi zdôveril, že bol zablokovaný, že nikomu neveril. Teraz má už niekoľko ľudí, o ktorých môže tvrdiť, že im verí a dôveruje, že to s ním myslia dobre. Že pre nich nie je ten ZLÝ. Že na stretnutia a terapie s nimi sa celkom teší. Ale stále si chce udržať STOP pravidlo, ktoré je pre neho veľmi dôležité.

3. Záver

3.1 Cvičenie – namiesto cvičenia som zvolila len rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba - P sa cítil aj podľa jeho vlastných slov veľmi dobre. Na základe tohto stretnutia by som sa rada vrátila k téme klientovej sebahodnoty. Vnímanie seba samého, zdravé zvýšenie sebavedomia. Nakoľko klient nestále „trpí“ hanbou z minulosti. Čo sa týka prejavov úzkostí, P je na veľmi dobrej ceste, pobyt v DC vníma pozitívne, uvedomuje si, že jeho život nemusí byť rovnaký ako život jeho mamy. Počas riadených rozhovorov som klienta smerovala na nastavovanie malých, krátkodobých cieľov, ktoré sú splniteľné.

8.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient prišiel v neutrálnej nálade

1.2 Úvodná aktivita – Čmáranie: Keďže som spozorovala, že nie je vo svojej zvyčajnej nálade, zvolila som na úvod uvoľňujúce cvičenie. Čmáranie po papieri so zatvorenými očami. Naozaj sa P uvoľnil, zasmial sa pri tom, občas podvádzal, aby nevyšiel z papiera von. Viac sme tento krát s čmáranicami nepracovali.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Koláž: Minulosť-súčasnosť-budúcnosť (obr. P12)

2.2 Tvorba (popis)

Koláž: P opäť predstieral totálny nezáujem, listoval časopisy, neustále hodnotil, že tam nič nenašiel. Krásne položil otázku: „nevadí Vám, ak si obrázky vyberiem len tak? Náhodne? Nevadí. Opäť akoby bezcieľne listoval v tých istých časopisoch, vystrihoval obrázky. Priebeh

ale aj výsledok jeho práce presne odzrkadlil jeho dôvody, obavy, úzkosti, čoho sa bojí, obáva, príčiny atď.

Minulosť: KOVID – v tomto období žil so svojou mamou vo Zvolene, kde boli opatrenia veľmi prísne, musel byť doma, nevychádzať, na online vyučovanie sa nepripájal, nemali počítač, ani notebook. Neskôr sa mu už nechcelo.

Súčasnosť: obrázok úzkeho chodníka v Toskánsku, kráča smerom hore, do kopca, nemá kam odbočiť, je to pre neho náročné, ale zároveň pekné.

Budúcnosť: len čistý otáznik – myslí si, že všetky plány sú zbytočné, lebo vždy sa môže niečo stať a už nechce zažívať sklamania.

2.3 Zvedomenie aktivity – P si uvedomil, že napriek vyslovenému nezáujmu a bezcieľnému listovaniu v časopise vytvoril momentálnu realitu jeho života veľmi pravdivo.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka - na záver potreboval klient sám od seba pokrčiť akýkoľvek papier, keďže ho táto technika priviedla hlbšie, do svojho vnútra. Obáv. Preto sme zvolili likvidáciu čmáraníc a hod do koša.

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba - Klient stále prežíva pocity úzkosti z budúcnosti, nevie, ako vyjsť von z kolobehu „nesprávneho smerovania“ v živote. Budeme spolu pracovať na téme malých, krátkodobých cieľov.

9.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – P prišiel vo veľmi dobrej nálade, vysmiaty

1.2 Úvodná aktivita – Šmahelov test farieb

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Kincugi (obr. P13)

2.2 Tvorba (popis)

Kincugi: Túto techniku som využila na poukázanie na skutočnosť, že minulosť už nezmeníme, treba sa s ňou zmieriť a využiť ju vo svoj prospech. P si ju celkom užil. Prostredníctvom dýchania a so zavretými očami roztrhol prvotnú nádobu 2x, čo symbolizovalo 2 veľké sklamania v minulosti. Viac krát ju už roztrhnúť nechcel. Stačilo mu to. S vyplňaním „jaziev“ si dal záležať, aby boli hrubé a viditeľné, aby ho dokázali posilniť v budúcnosti.

2.3 Zvedomenie aktivity – P si uvedomil, že minulosť naozaj nezmení, že sa musí viac zamerať na to čo príde, na malé ciele, ktoré dokáže splniť a zabezpečiť mu lepšiu budúcnosť. Že téma vzťahu s mamou, je pre neho veľmi veľká a bolestivá.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT sprcha

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba - počas reflexie sme sa rozprávali najmä o udalostiach, ktoré sa mu stali v minulosti. Že ich musí prijať, už sa vrátiť nedajú. Zamerať sa na to, že z nich dokáže v budúcnosti čerpať. Veľmi sa mu to páčilo. Zhodnotil, že mám pravdu. Že skutočne on už prežil také veci, o ktorých sa jeho rovesníkom ani nespája. Že ho to posilnilo a posunulo ďalej. Dokonca sa mi poďakoval, že ďalšie stretnutie a ďalšie nové zistenia o sebe. A hlavne ich uvedomenie si.

10.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – P prišiel vo veľmi dobrej nálade, vysmiaty

1.2 Úvodná aktivita – Šmahelov test farieb

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Dom (obr. P14)

- Strom (obr. P15)

2.2 Tvorba (popis)

Dom: P nakreslil veľmi podobný dom ako na úvodnom stretnutí. Zmenil sa však veľkosťou, je trochu menší a cesta nepôsobí ako hranica medzi ním a ostatnými ľuďmi. Pridal aj strom.

Strom: je stále bez listov ale o čosi bohatší. Prevláda počet konárov smerujúcich vpravo, do budúcnosti.

2.3 Zvedomenie aktivity – dnes sme mali posledné stretnutie s klientom. Obe zadania nakreslil len veľmi rýchlo, ani rozprávať sa mu dnes o kresbách a pocitoch nechcelo. Naozaj je na klientovi vidieť že je v strese, jednou nohou už na odchode.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT sprcha

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – dnes sme sa s klientom rozlúčili, spomenul, že medzi málo ľuďmi, ktorí mu budú chýbať, patrí aj ja. Ale že sa už teší domov, na dobré jedlo, posteľ, rodinku aj kamarátov.

8.2.2 KLIENT „L“

Meno klienta:	Klient L
Vek klienta	15 rokov
Charakteristické znaky:	krátke vlasy, tmavý, široký úsmev
Pobyt v Diagnostickom centre:	14.8.2023 - 14.11.2023
Areterapeutické stretnutia:	12.9.2023 - 7.11.2023 (11 stretnutí)
Ciele arteterapie:	zvýšenie sebahodnoty, sebalásky, zvládanie prejavov úzkosti, zmiernenie prejavov agresie, prijatie zodpovednosti za vlastné správanie

1.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – vyplašený, nevedel, čo má od arteterapie očakávať

1.2 Úvodná aktivita – pravidlá

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Dom (obr. L1)

- Postava (obr. L2)

2.2 Tvorba (popis)

Dom: Klient bol počas samotnej práce tichý, sústredil sa na svoju kresbu. Občas sa však uistil, či ho sledujem, či kreslí všetko tak, ako má. Interpretácia klienta: Tento dom musí byť veľký, keď prídu návštevy, aby sa všetci zmestili. Budem tam bývať s priateľkou. Určite sa teší na záhradku, kde budú pestovať zeleninu, psa a aj bazén – lenže sa ešte musím naučiť plávať. Na návštevu môžu chodiť radšej asi kamaráti ako rodičia.“ Obrázok je znázornený v ročnom období LETO, kedy radi s priateľkou odpočívajú a nič nerobia vonku na lehátku alebo doma na gauči

Postava: klient nakreslil ako prvú, postavu vlastného pohlavia. Druhá postava je jeho priateľka, ktorú má doma. Tá je o čosi väčšia. Obe postavy sú usmiate, pôsobia radostne. Interpretácia klienta: tá ženská postava vyzerá ako moja priateľka, aj na rukách by som ju nosil.

Strašne sa s ňou dobre cítim, aj jej rodičia ma majú radi. Chceli by, aby som sa k nim nast'ahoval, ale naši mi to nedovolia. Chcú ma mať doma. Nechápu ma.“

2.3 Zvedomenie aktivity – veľmi som sa bál, lebo neviem kresliť, ale som rád, že sa s vami môžem rozprávať.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT Sprcha

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Klient má veľký strach, že urobí niečo zle. Neustále sa potreboval uistiť, či je to v poriadku, ako to chápe, ako to nakreslil. Klienta som pochválila za jeho kresby. Taktiež za zdieľanie svojho príbehu, svojich pocitov. Ocenila som jeho snahu pracovať na sebe.

2.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – príchod bol síce ešte nesmelý, ale prišiel s úsmevom na tvári

1.2 Úvodná aktivita – rozhovor: klient má obavy, že na neho asi nepočká jeho priateľka doma. Podarilo sa nám spolu nájsť racionálny prístup k celej situácii. Pochopiť aj druhú stranu mince. Sám klient zhodnotil, že s tým teraz nevie nič spraviť, tak sme túto tému mohli uzavrieť.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Strom (obr. L3)
- Začarovaná rodina (obr. L4)

2.2 Tvorba (popis)

Strom: klient nakreslil iba jednoduchý strom, rovný kmeň od spodného okraja, bez náznakov koreňov a „obláčikovú“ korunu, vytiahnutú smerom hore. Prikreslil aj zopár kvietkov. Obrázok sa mu však zdal smutný, prázdny, tak siahol po vzdialenom voskovom pastele a vyfarbil ho. Keď ho dokončil, uistil sa opäť u mňa, či je obrázok pekný. Potešil sa, ako dobre to opäť zvládol.

Začarovaná rodina: táto úloha ho zaskočila, dostal sa pod väčší stres. Ako mi sám zinterpretoval: ja neviem popísať všetkých súrodencov, nás je veľmi veľa. Chcel si teda úlohu uľahčiť a nakresliť celú rodinu ako hadov – vretenice. Pretože hady sú také pokojné, len sa tak plazia. Nikto ich veľmi neotravuje, ale ak ich niekto ohrozí, veľmi rýchlo dokážu zareagovať a ochrániť sa. Nakoniec zmenil svoj názor, pretože je každý člen rodiny iný:

Otec - SOMÁRIK – stále je nabručaný, bez emócií, vôbec mu nerozumie, ako somár.

Mama - HUS – veľmi tvrdohlavá, tiež mu nerozumie, ešte aj blbosti niekedy rozpráva, presne ako nejaká hus.

Brat – PES – myslí tým mladšieho brata – je hravý, stále niečo vymýšľa, otravuje ho, nedá mu pokoj. Ale má ho veľmi rád.

Sestra - BÝK – myslí tým najstaršiu sestru, ktorá sa ho stále zastane, ochraňuje ho vždy, keď mu niekto ubližuje (už s nimi nežije v spoločnej domácnosti).

Ostatných členov rodiny nechcel nakresliť. Dokonca tam chýba aj on.

2.3 Zvedomenie aktivity – L si uvedomil, že aj napriek výzve, či sa nechce na papier dokresliť, nemal záujem byť súčasťou svojej rodiny

3. Záver

3.1 Cvičenie – *TPT Sprcha* - dnes si ju klient užil ešte dlhšie a so zatvorenými očami a aj so zvukom padajúcej vody zo sprchy.

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klient si uvedomil, že vlastne nepozná úplne podrobne vlastnosti všetkých súrodencov. Ale nejako mu to neprekáža, skôr ho naozaj veľmi mrzí absencia prejavov lásky a porozumenia zo strany rodičov. Táto téma je pre neho opäť veľmi dôležitá. Spomenul aj strach, že ho doma bude zase čakať po návrate to isté – nepochopenie.

Na klientovi som zatiaľ nepozorovala prejavy agresie, skôr pocity úzkosti, vyplývajúce pravdepodobne z rodinného prostredia, z návratu domov. V ďalších stretnutiach by som sa preto zamerala na ich zvládnutie.

3.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – L bol smutný, priateľka si zrejme našla iného priateľa

1.2 Úvodná aktivita – Rozhovor – klient sa potreboval dlhšie porozprávať, vyjadriť svoj smútok, sklamanie

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

Meno a vlastnosti (obr. L5)

Vizitka z plastelíny (obr. L6)

Vlastnosti z klobúka/Do klobúka

2.2 Tvorba (popis)

Meno a vlastnosti: Klient L nepochopil úplne správne zadanie, že všetky vlastnosti sa majú začínať písmenom, podľa písmen v mene klienta. Napísal spolu 10 vlastností, z toho 6 pozitívnych (priateľský, dobrosrdečný, veselý, asertívny, očarujúci, šťastný) a 4 negatívne agresívny, hlúpy, sebecký, „neverbálny“).

Vizitka z plastelíny: L si vybral z 5-tich balení plastelíny jediné, ktoré bolo nové, zatvorené. Vytvoril jednoduchú vizitku so svojim menom – v modrej farbe s registračným číslom, podobným, aké nosia na uniforme policajti, v čiernej farbe.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient si uvedomil, že veľa vlastnosti môžeme vnímať negatívne aj pozitívne, záleží na uhle pohľadu.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Vlastnosti z klobúka

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba - počas reflexie som sa dozvedela, že si vybral nové balenie plastelíny zámerne, práve preto, že sa mu páči všetko čisté. Doma to podľa jeho slov nemajú pekné, tak je vlastne aj rád, že je v DC, kde má svoje miesto, kde je čisto, teplo, kde dostáva pravidelne stravu. A aj to, že by chcel byť policajtom, ak by to bolo možné. Klient bol počas reflexie trochu nepokojný, povzbudila som ho, že mi môže povedať čokoľvek, ak potrebuje. Povedal mi, že sa bojí, že má strach z návratu. Že nevie, ako sa má dlhodobo vyhábať „zlej“ partii, keďže je jej súčasťou. Že tam, kde býva, nemá čo iné robiť.

4.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – veľmi smutný, priateľka sa s ním rozišla cez správu na telefóne. Ale na druhej strane sa už tešil na naše stretnutie.

1.2 Úvodná aktivita – Rozhovor

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Erb (obr. L 7)

- Kráľovstvo (obr. L 8)

2.2 Tvorba (popis)

Erb: vybral obyčajnú ceruzku, nakreslil klasický rodinný dom a na jeho strechu dokreslil veľmi jednoduchý ERB. V jednoduchom orámovaní 2 prekrížené šípy. Tie mi

zreprodukoval, že to tam naozaj stačí, aby sa k nemu nikto nedostal. Nech sa ho boja. Zaujímavé je, že šípy smerujú smerom dole, pôsobia skôr sklopene, než výhražne.

Kráľovstvo: kreslil ho na 2 krát, ten prvý odflákol a hneď prvé línie domu mal krivé. Keďže sa mu nepáčili, otočil papier na druhú stranu. Tam umiestnil rovnaký klasický dom s 3 oknami a dverami, ktorý umiestnil vľavo a vyplňal takmer celú polovicu formátu A3. Do stredu umiestnil svoj erb, opäť veľmi veľký, ako strecha domu s prekríženými šípami smerujúcimi nadol.. Posvätným zvieratkom v jeho kráľovstve je pes. Lebo je aj dobrý, vycvičený, ale dá sa vycvičiť aj na obranu kráľovstva. Kráľovstvo nazval DEUTSCHLAND – tento názov nepoužil ako jediný, je to preto, že sa s chalanmi v DC rozprávali o príbuzných, ktorí žijú v Nemecku a majú sa tam dobre. Jediným farebným prvkom na papieri je „magická guľa“, ktorá je umiestnená vpravo, a je vyfarbená svetlou modrou farbičkou. Guľa je vyplnená magickou vodou, ktorá je len jeho a obyvateľov kráľovstva. ZÁKONY – zákaz vstupu bez povolenia, udržiavať čistotu, pomáhať druhým ľuďom, nerobiť problémy, vstup od 18 rokov.

2.3 Zvedomenie aktivity – chcel by si premyslieť, ako si vytvoriť aspoň trošku súkromný život prispôsobený tomu, čo by chcel on.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka – klientovi sa nepodarilo trafiť do koša ani jedným z troch pokusov

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Klientovi sa podarilo vytvoriť jeho kráľovstvo, rozhovorom sme dospeli k rozhodnutiu, posunúť svoje šance ďalej, aspoň to vyskúšať. Odchádzal opäť s úsmevom a s myšlienkou, že sa TO DÁ aspoň skúsiť.

5.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – L som dnes na arteterapiu vytiahla z postele, oddychoval, lebo sa dnes vraj necítil veľmi dobre. Aj mi to sám potvrdil, v noci sa slabšie vyspal, spolubývajúcí chrápal, že asi z toho ho rozbolela hlava. Ale je rád, že som prišla, že už sa začínal nudieť.

1.2 Úvodná aktivita – Ako aké zviera sa dnes cítiš? (obr. L 16)

Klient vytvoril bez zaváhania mačku. Cíti sa vraj stále trochu unavený. Hlavná vlastnosť mačky je pre neho jej hravosť. Umiestnil ju hore bruchom, je možné ju poškrabkať, ak by chcela. Prvé slová, ktoré však o nej povedal boli, že je to zlá mačka. Na otázku prečo, však nedokázal odpovedať, tak ju zmenil na prítulnú mačku.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Cirkus (obr. L 9)

2.2 Tvorba (popis)

Cirkus: Klient mi povedal, že nedávno boli v cirkuse s vychovávateľmi v DC. Do vlastného Cirkusu nakreslil seba, najskôr s úsmevom, potom však ústa prekresli na smutné. Následne svojich rodičov, ktorí majú neutrálny výraz tváre. Počas rozhovoru priznal, že sa s rodičmi stále háda, že sú obaja rodičia v akejsi opozícii proti nemu, všetkému čo povie. Prečo je to tak, dôvod, nepozná. Ďalším prvkom v jeho cirkuse je futbal. Tam sa znázornil opäť so širokým úsmevom - ŽLTOU farbou, prikresli si kamarátov, ktorí ho však zvädzajú na zlú, nesprávnu cestu. Iných kamarátov nemá. V hornom pravom rohu má nakreslenú lásku, 2 vysmiatú tváre, on a jeho teraz už bývalá priateľka. Opísal mi svoj cirkus, že sa mu toto celé točí stále dookola.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient pociťuje stres, úzkosť z návratu domov, že sa vráti do kolobehu, odkiaľ nevidí cestu von

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Klient vyjadril aj pocit hnevu na matku, prečo majú toľko detí, keď im nestíhajú zabezpečiť nič. Ani poriadne bývanie, stravu, vzdelanie. Mama nemôže chodiť do práce, lebo má zase bábätko a otec to nestíha financovať. Na ďalších stretnutiach sa zameriame na hľadanie riešení, ako si nastavovať malé splniteľné ciele, ako zvládnuť, keď sa mu niektorý nepodarí splniť.

6.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient prišiel na stretnutie zamyslený, ale nie smutný. Vysvetlil mi dôvody, že telefonoval s mamou, chcela za ním cez víkend prísť, aj si požičala peniaze, ale dohodol sa s ňou, nech nechodí, že on to zvládne a ona nech tie radšej peniaze ušetrí.

1.2 Úvodná aktivita – Emocionálna záhrada: L si vybral z ponúknutých kariet kartičku s názvom ZASPIEVAJ (obr. L 17). Je na nej znázornený spievajúci vtáčik. Dôvodom jeho výberu je podľa jeho vlastných slov sloboda vtáčika, radosť zo spevu. Tá karta je podľa neho pekná a pozitívna.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Guľa-Kocka (hlina)
- Uvoľnenie stresu, agresie (hlina)
- Maska – hlina (obr. L10)

2.2 Tvorba (popis)

Uvoľnenie stresu, agresie: Popri hraní sa s guľou a kockou, mal chuť sa so mnou rozprávať, opäť sme sa vrátili k jeho strachu z návratu domov. Hnevá sa na svoju rodinu, že mu nedokážu dať podporu. Preto som mu ponúkla techniku „tresknutia“ hlíny o zem z celej sily. Na odbúranie hnevu, stresu. L sa odvážil tresnúť o zem hlinenú guľu hneď 2 krát so slovami: wau, toto sa mi páči!

Maska: S prácou na maske začal ihneď bez zaváhania. Zobral si do rúk o čosi väčší kus hlíny, než sa mu vošiel do dlane. Vytvaroval si základ masky, vypichol mu diery miesto očí, dierku miesto nosa a víťazoslávne mi oznámil, že výtvar má hotový. Na otázku, či nepotrebuje mať jeho maska ústa sa zarazil, že ok, naznačí ich. Ale nebol s tým spokojný. Nakoniec podotkol, že jeho maska mať ústa naozaj nepotrebuje. „Každá maska je predsa iná.“ Ale OK, je krajšia s ústami.

2.3 Zvedomenie aktivity – každý človek vlastne nosí na tvári masku. Bojí sa, že ho odsúdia, vysmejú.

3. Záver

3.1 Cvičenie – deštrukcia masky do gule

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba - Napriek strachu z návratu sa stále bojí, že si ho v DC nechajú dlhšie. Klient si samostatne nastavil prvý vlastný cieľ, do ďalšieho stretnutia prísť bez mínusového bodu za nevhodné správanie.

7.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – Klient prišiel veľmi dobre naladený, úsmev od ucha k uchu. Prezradil mi, že si začal s niekým písať, tak že asi ho bude čakať doma nová priateľka. Opäť sa na naše stretnutie veľmi tešil.

1.2 Úvodná aktivita – Čmáranice: L si to užil, nakoľko táto technika nevyžaduje „pekný, ľúbivý výtvar“ na konci.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Batožina (obr. L 11)

2.2 Tvorba (popis)

Batožina: L bol trochu zmätený, nakoľko spomínal, že on ešte nikde vlastne nebol, ani v našom hlavnom meste. Krajinu si teda určil Nemecko – opäť sa to však viaže s rozhovorom so spolubývajúcim, ktorého brat tam žije a má sa podľa jeho slov veľmi dobre.

L si nakreslil menšiu cestovnú tašku, umiestnil ju viac smerom vpravo. Naozaj by chcel niekam odísť, je to podľa jeho slov jediná možnosť lepšej budúcnosti. Do tašky si zabalil v tejto postupnosti: tepláky, boxer, paralyzér, frajerku, mobil, tenisky, mikinu, peniaze (2.000€).

Pri vstupe do krajiny z batožiny vyložil 3 veci: tepláky, mikina, tenisky (so slovami, že veď má dosť peňazí a kúpi si nové). Krajina bude mať typickú farbu ružovú – všetci tam budú dobrí a pekní. Nebudú robiť nikomu druhému problémy. Návrat domov z tejto krajiny L neplánuje.

2.3 Zvedomenie aktivity – v prípade, že sa mu podarí odísť z domu, z dediny odkiaľ pochádza, neplánuje návrat späť.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klient priznáva, že sa musí vrátiť domov, najmä aby dokončil školu a neskôr si mohol nájsť lepšiu prácu. Malý cieľ na dosiahnutie veľkého, odísť čo najskôr a byť samostatný. Aj napriek absolútne nepodpory zo strany rodičov.

8.stretnutie (spoločné s klientom D):

1. Úvod

1.1 Stav klienta – obaja chlapci prišli na stretnutie v dobrej nálade, boli zvedaví, čo budú robiť.

1.2 Úvodná aktivita – zopakovali sme si spoločne pravidlá a pridali sme ďalšie, mlčanlivosť, zachovanie bezpečného priestoru pre oboch chlapcov.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Koláž (obr. L 12)

2.2 Tvorba (popis)

Koláž: chlapci pracovali spolu oproti sebe. Komunikovali spolu, žartovali. Dokonca klient L vyberal aj obrázky sexy žien pre dominantnejšieho klienta D. Komunikácia bola zo začiatku veľmi intenzívna, neskôr, keď sa zahĺbili do hlavnej práce, postupne stíchli. Najmä po vybratí obrázkov z ponúknutých časopisov, ktoré sa snažili umiestniť na podkladový papier

a vytvoriť koláž: minulosť – súčasnosť – budúcnosť. Obaja tvrdili, že len naslepo povyberajú obrázky, postrihajú a nalepia tak, ako im prídu pod ruky. Obaja sa pri výbere sústredili na fotografie jedál. Sú totiž už hladní. Zhodli sa však na tom, že už sa do DC vrátiť nechcú, že si to tak nejak uvedomili. Klient L pochválil D, že sa zlepšil, že už nie je takmer vôbec agresívny a výbušný, že sa správa slušnejšie aj k novým chlapcov. Po dokončení koláží mali možnosť predstaviť svoje práce. Pomenovali sme jednotlivé časti koláže, hľadali ich zmysel.

2.3 Zvedomenie aktivity – L opäť vyjadril svoje obavy z návratu domov, menoval otca, obavy z neho, že ho bude schválne provokovať a on nebude mať inú možnosť, len opäť utiecť za kamarátmi.

3. Záver

3.1 Cvičenie – nebolo realizované

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba - Do snov, do budúcnosti patrí: v prvom rade dokončiť si školu, nedostat' sa naspäť do výchovných zariadení, či dopriať si nejaké dobroty. Krásnym príkladom jeho posunu je aj vybraný text: „Problém je ten, že každý máme hranice nastavené úplne inak.“ Na záver sme nadviazali na spoločnú tému budúcnosti. L sa naučil krásne popisovať a vysloviť svoje túžby, ako by chcel, aby vyzerala jeho budúcnosť. Stanovil si reálny, splniteľný cieľ – dokončiť si vzdelanie.

9.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – usmiaty, trochu v napätí

1.2 Úvodná aktivita – **Blob test (obr. L18)**

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Kincugi (obr. L19)

2.2 Tvorba (popis)

Kincugi: Klient si na začiatku nevedel úplne presne predstaviť nádobu, vhodnú na uloženie svojej duše, svojho ja. Na vybraný papier si nakreslil misku. Následne z neho vytrhal o čosi iný tvar nádoby, ako plánoval. Problém mal aj s roztrhaním, rozdelením, poškodením nádoby. Roztrhol ju len 3 krát. Nalepil ju na podkladový ozdobný papier, do ľavej polovice. So zvýraznením trhlín sa nezaoberal veľmi dlho, nevadilo mu, že sú viditeľné a nepravidelné. Výsledný obrázok sa mu veľmi páčil. Chcel by si ho zobrať pre mamu, ale chlapci v DC by sa mu smiali.

2.3 Zvedomenie aktivity – vďaka riadenému rozhovoru si klient uvedomil, že všetko čo ho stretlo v živote, ho dokáže posilniť do budúcnosti.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT . vytrasený panák

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – v rámci reflexie a spätnej väzby sme viedli dlhší rozhovor na tému, že minulosť môžeme vnímať nielen spôsobom hanby a krivdy, ale aj niečím, čo nás môže poučiť, posunúť ďalej. S touto myšlienkou odchádzal klient zo stretnutia.

10.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – ustráchaný, už o týždeň ide domov. Nebol úplne zhovorčivý, skôr by sa chcel aj podľa jeho slov pustiť do práce.

1.2 Úvodná aktivita – Zviera – ako sa cítiš ako zviera? L nakreslil bez váhania hada – vretenicu, ktorú spomínal už počas našich prvých stretnutí. Práve pre jej vlastnosti – nenápadnosť, tichý život – pohyb, schopnosť rýchlej obrany v prípade nebezpečenstva

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Dom (obr. L13)

- Strom (obr. L14)

2.2 Tvorba (popis)

Dom: L nakreslil veľmi podobný, klasický typ domu ako v úvode, o čosi zväčšil jeho veľkosť a umiestnil ho doprostred papiera. Vyfarbil ho výraznou ružovou farbou, naopak, okná zatmavil tmavou hnedou. Podľa slov klienta z dôvodu, že je tam zhasnuté. Obrázok sa snažil naoko „vylepšiť“ kvetinkami okolo domu. Pri jeho kreslení však pôsobil utrápene. Nie uvoľnene, ako počas doterajších stretnutí. Na vyfarbenie si tento krát vybral suchý pastel – odôvodnil to tým, že má výraznejšie farby, tak by ho chcel vyskúšať.

Strom: kresbu stromu zreprodukoval z prvých stretnutí, rozdiel je v umiestnení papiera horizontálne, náznak koreňov naďalej chýba, tvar stromu ostal nezmenený. Len vyfarbenie realizoval obyčajnými farbičkami.

2.3 Zvedomenie aktivity – má síce obavy ako to zvládne, ale aj sa už domov teší. V budúcnosti by však chcel odísť čo najskôr to bude možné z prostredia, v ktorom vyrastá.

3. Záver

3.1 Cvičenie – nebolo – klient sa chcel len pred odchodom z DC porozprávať, nakoľko mu budú podľa jeho slov najviac chýbať naše rozhovory

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Klient mi sám od seba na záver sľúbil, že už sa do DC nevráti. Už bude dobrý, nebude kraďnúť, bude chodiť do školy. Že toto sú jeho ciele a verí, že ich zvládne naplniť. Klient odchádza domov s predpokladom pochopenia, čo je v jeho živote dôležité. Zároveň s cieľmi, ktoré si dokázal definovať on sám a ktoré sú splniteľné.

11.stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – vyplašený, už zajtra ide domov.

1.2 Úvodná aktivita – Rozhovor

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Postava (obr. L15)

2.2 Tvorba (popis)

Postava: L sa už veľmi teší domov. Postavu nakreslil za pár sekúnd, ihneď si ju aj odsúhlasil, že je pekná. Je veľmi symbolická, infantilná. Na formáte A4 je umiestnená horizontálne. Na okrúhlejšej hlave má symbolicky znázornené oči a široký úsmev. Od hlavy je priamo napojený trup, vynechaný krk. Ruky má zdvihnuté, pripravené akoby na objatie, či zamávanie. Nohy sú krátke a veľmi symbolické. Postava pôsobí šťastná.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient sa už teší domov, ale je veľmi vd'ačný za všetko, čo pre neho robili všetci v diagnostickom centre.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Klient sa mi niekoľko krát poďakoval za môj čas, za všetko čo som ho naučila, že som mu veľmi pomohla nie len ako terapeut, ale aj ľudsky, ako človek. Že si nemyslel, že by ho niekto tak veľa vydržal počúvať a chápať ho.

8.2.3 KLIENT „M“

Meno klienta:	Klient M
Vek klienta	16 rokov
Charakteristické znaky:	krátke vlasy, dlhšia ofina, tmavý
Pobyt v Diagnostickom centre:	11.9.2023 – 11.3. 2024 (predĺžený pobyt na 6 mesiacov)
Areterapeutické stretnutia:	13.9.2023 – 26.1.2024 (15 stretnutí)
Ciele arteterapie:	zvládanie prejavov strachu a úzkosti, zvýšenie sebadôvery, prijatie zodpovednosti za vlastné správanie

1. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – úsmev na tvári, ale nie veľké nadšenie

1.2 Úvodná aktivita – rozhovor

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Dom (M 1)

- Postava (M 2)

2.2 Tvorba (popis)

Dom: kresbu domu realizoval obyčajnou ceruzkou, umiestnil ho na výšku formátu A4. Dom má zatvorené dvere, nikoho cudzieho tam M nechcel. Okien je veľa, nevie prečo. Ani s kým by tam chcel bývať. Je zima, slnko nesvieti. Aby nebola zima vo vnútri, M dokreslil dym ku komínu. Okrem domu na obrázku nič nie je.

Postava: 1.pokus kresby postavy klient odflákol, namiesto tela mali postavičky iba paličky. Kresbu preto zopakoval. V 2.pokuse nakreslil ako prvú postavu mužskú, druhú postavu ženskú. Obe postavy sú takmer identické, ženská sa odlišuje len v účese a akoby jemnejším výrazom v tvári. Klient tvrdí, že sú nahí, nemajú na sebe oblečenie, A že sú obaja nízky (poznámka: aj klient je o kúsok nižší).

2.3 Zvedomenie aktivity – klient si priznal, že je u nich doma často zima, kamaráti tam za ním nechodia a ani nechce aby k nim domov chodili

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT Sprcha

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – pri úvodnom rozhovore sa klient trochu uvoľnil, prezradil o sebe niekoľko informácií. Počas kreslenia domu aj postavy sa však uzavrel, mal obavy, aby nevyzradil aj niečo, čo nechce. Ubezpečila som ho, že všetko ostane len medzi nami.

2. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient prišiel v príjemnej nálade

1.2 Úvodná aktivita – ťapkanie dlaňami po celom tele

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Strom (M 3)

- Začarovaná rodina (M 4)

2.2 Tvorba (popis)

Strom: klient nakreslil strom, umiestnil ho na formát A4 horizontálne, v ľavej spodnej polovici papiera. Je menší ako polovica formátu papiera. Kreslil ho len veľmi opatrne, nesmelo. Nakreslil ozdobný strom v lete. Kreslil obyčajnou ceruzkou, vyfarbil ho až následne pastelom. Viac krát sa počas práce uistoval, že či stačí aj jednoduchá kresba, lebo to nevie a vlastne ho kreslenie ani nebaví.

Začarovaná rodina: M nakreslil celú rodinu začarovanú do podoby psov. Umiestnil ich k spodnému okraju papiera A4, jedného za druhým. Najskôr nakreslil otca, hneď za ním mamu, seba a jedného brata. Druhý brat sa mu nezместil dozadu do jedného radu, chcel ho nakresliť pred otca, ale potom ho v začiatkoch preškrtnal a dokreslil ho nad seba a brata o čosi menšieho. Napriek tomu, že ten brat je stredný. Klient si s ním však nerozumie, tento brat je podľa jeho slov problémový (aj trestná činnosť).

2.3 Zvedomenie aktivity – Otec pre klienta znamená hlavu rodiny, vodcu, bez neho by to asi nefungovalo.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – dnes klient pekne pracoval, osmelil sa aj otvoriť sa o svojich pocitoch, vzťahoch v rodine. Sám potvrdil, že to bolo „celkom príjemné“.

3. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient prišiel dobre naladený, ale so slovami, že sa mu aj tak nič nechce

1.2 Úvodná aktivita – ako sa dnes cítiš ako zvierat? Kresba.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- **Meno a vlastnosti** (M 5)

- **Vizitka z plastelíny** (M 6)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita: po opýtaní otázky, ako sa dnes cíti, odpovedal že ako pes. Pitbull, ale nevie ho nakresliť. Bolo na ňom však viditeľné, že toto zrejme bude odpoveď vhodná jeho teenagerskému veku. Vyzvala som ho, že ak by to nemusel nakresliť, či by zvolil iné zvierat. Bez váhania zvolil vtáka Aby mohol lietať, uletieť preč, cestovať. Nechce byť dravec, aby nemusel ani kvôli potrave ublížiť druhému.

Meno a vlastnosti: túto úlohu zvládol klient výborne, ihneď pochopil zadanie, vymyslel 12 vlastností, z toho 9 pozitívnych a 3 negatívne. Vedel vysvetliť aj iný význam niektorých z vlastností.

Vizitka z plastelíny: na úvod aktivity sme si skúsili aj dychové cvičenie, počas ktorého si mal klient predstaviť, ako vy mohla jeho vizitka vyzerat' a povedat' o ňom ostatným. Vyjadril sa, že ju teda spraví, ale len tak, pre mňa. Z čiernej plastelíny vytvoril meno, akoby gotickým písmom. Pridal aj symbol, guľičku – tá znázorňuje futbalovú loptu. M veľmi rád hráva futbal, to mu v DC veľmi chýba.

2.3 Zvedomenie aktivity – klientovi sa páčilo, že sa mohol na chvíľu premeniť na vtáka a uletieť.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Vlastnosti z klobúka/Do klobúka

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – M sa dnes vyjadril, že sa mu arteterapia páči, že to dnes bolo celkom zaujímavé. Že porozmýšľa cez týždeň, čo by ešte na vizitku chcel dať.

4. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – nahneváný, smutný, zmätený – klient sa dozvedel, že mu zrejme predĺžia pobyt na 6 mesiacov, kvôli dokončeniu aspoň 5.ročníka ZŠ (opakuje ho už 5.krát).

1.2 Úvodná aktivita – rozhovor

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Cirkus (M 7)

2.2 Tvorba (popis)

Meno a vlastnosti: M opäť prejavil obavy z výsledného obrázku, že nevie kresliť. Najskôr nakreslil dom, v ktorom býva, TV, kde trávi najviac času, kamarátov, s nimi trávi tiež dosť času. Nakoniec prikreslil futbalové ihrisko s kamarátmi. Celý cirkus má nakreslený čiernou farbou. Len trávnik na futbalovom ihrisku nakreslil zelenou farbou. Futbal je jediné miesto, kde sa klient cíti naozaj dobre, jeho tréner ho veľmi podporuje. V DC mu schválili výnimku a klient môže chodiť 2x do týždňa na tréningy na opačný koniec mesta (vozí ho tréner alebo zamestnanci DC).

2.3 Zvedomenie aktivity – M si uvedomil, že mu v DC nechcú nič zlé, že len hľadajú spôsob, cestu, ako mu pomôcť.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT Panák

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – počas tohto stretnutia bol M veľmi smutný, chcel by sa vrátiť domov. Napriek tomu, však našiel akýsi pokoj, keď kreslil jeho miesto radosti, futbal. Sám zhodnotil, že je to super, že mu futbal nezobrali a akého má perfektného trénera. Poukázala som na to, že aj keď ho niečo trápi, je smutný, treba len hľadať spôsob, aktivitu, ktorou sa mu to podarí zmierniť.

5. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – M je stále trochu smutný, z predĺženého pobytu

1.2 Úvodná aktivita – Emocionálna záhrada

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Hlina – uvoľnenie stresu, agresie

- Hlina - Maska (M 8)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita: Emocionálna záhrada – vybral si kartu „POMOHOL“, situácie, kedy on pomohol druhým, mi vedel interpretovať ihneď, situáciu, kedy pomohol niekto jemu hľadal ťažšie, nakoniec usúdil, že mu niekto pomohol asi pri futbale, na zápase.

Hlina – Uvoľnenie stresu, agresie: klient nechcel hodiť hlinenú guľu o zem ani raz, nakoniec to vyskúšal, stačilo mu to jedenkrát a dosť.

Hlina - Maska: na začiatku aktivity si klient vyskúšal pravú, ľavú ruku, rozdiely medzi nimi. Na výrobu masky, si nakoniec zobral 1 menšiu guľu hlíny, pri tvorbe zistil, že jej má málo. Musel ju prerábať od začiatku. Masky bola veľmi nestabilná, pri zdvihnutí pred tvár sa trhala, rozpadávala. Klient ale nad tým „mávol rukou“, že to nevádi, že on masku nepotrebuje.

2.3 Zvedomenie aktivity – M mi povedal, že fakt nepotrebuje nosiť masku, že ju ani nenosí. Aký je, taký je.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klient bol rád, že si vyskúšal prácu s hlinou, zhodnotil však, že to nie je pre neho, že bol potom špinavý. Ja som M pochválila, že napriek prvotnému strachu, obave, čo s tou hlinou bude musieť robiť, vytvoril veľmi zaujímavú masku. A na druhej strane sme sa počas rozhovoru zamerali aj na jeho sebalásku a vlastnú hodnotu. Toto je okrem strachu, úzkosti, klientovou dôležitou témou.

6. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – príchod s úsmevom, s očakávaniami, čo ho čaká

1.2 Úvodná aktivita – Blob test (M 9)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Batožina (M 10)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita: Blob test – zrkadlí jeho správanie, sedí spokojne na pravej strane stromu, s náznakom úsmevu a je skôr pozorovateľom

Batožina: nakreslil veľkú tašku, podľa klientových slov igelitku. Do jej stredu umiestnil vizitku, chcel by cestovať do Španielska. Zabalil si do nej: otca, mamu, brata, mobil, peniaze. A nakoniec dokreslil aj mňa, čo ma síce veľmi prekvapilo, ale počas práce som to nerozoberala. Po príchode do vysnívanej krajiny, vybral z tašky peniaze, mobil a mňa. Bol veľmi rád, že nemusel voliť medzi bratom a rodičmi.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient zistil, že mu na jeho rodine veľmi záleží.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka: hod papierovou guľou do koša

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – M je na svoju rodinu naviazaný, je mu za nimi smutno. Napriek tomu sa zmieril, že v DC ostane dlhšie. Sám hovorí, že to chápe, že by sa do školy zrejme po návrate domov nevrátil. Decká v jeho triede sú od neho o 4-5 rokov mladšie.

7. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – spokojný

1.2 Úvodná aktivita – rozhovor o prázdninách – bol doma, kde sa podľa vlastných slov dobre vyspal, bol aj vonku s kamarátmi. Hlavne sa však vyspal vo svojej posteli a dobre sa najedol.

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Koláž (M 11)

2.2 Tvorba (popis)

Koláž: v prvom rade umiestnil na pravú stranu jedlo (odôvodnil to slovami, že je hladný). Následne začal cielene hľadať v časopisoch „minulosť“. Na ľavú stranu nalepil nápisy: „živí, medzi mŕtvymi“, „z basy na červený koberec“, „so smrťou sa stretávam každý deň“. Na záver dokreslil farbičkou ružové srdiečko. K vysvetleniu nápisov sme sa dostávali postupne. M sa vyjadril, že smrť ho stretávala celkom často, nakoľko býva v lokalite, kde je veľa bezdomovcov aj drogovovo závislých. Že vďaka týmto zážitkom radšej neberie drogy. Pravú stranu, budúcnosť, doplnil slovom celebrita. Chcel by sa stať v budúcnosti niekým úspešným, známym, niečo dosiahnuť..

2.3 Zvedomenie aktivity – nechce užívať žiadne drogy, nechce zle dopadnúť v budúcnosti. Chce si dokončiť školu.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – M si skutočne uvedomil, čo je pre neho dôležité, tiež, že existujú pravidlá, ktoré sa musia dodržiavať. Ocenila som jeho prácu, aktivitu, úprimnosť. Tiež sme ale otvorili tému, krátkodobých cieľov, nie len plynúť životom.

8. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient M prišiel spokojný, s miernym úsmevom

1.2 Úvodná aktivita – Šmahelov test farieb (M 12)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Kincugi (M 13))

2.2 Tvorba (popis)

Šmahelov test: M ho vyfarboval s miernym napätím, s dôrazom na dôsledné vyplnenie štvorcov, silnejším prítlakom

Kincugi: klient si na vybraný vzorovaný papier nakreslil vlastnú nádobu „na šťastie“, nechcel ju vystrihnúť nožnicami, radšej svoj tvar vytrhával, avšak úplne mimo nakreslených línií, vznikla mu nová nádoba. Roztrhal ju na 6 kúskov, z ktorých vyskladal opäť úplne nový, tretí tvar nádoby. Pri lepení zlatých žíl, prasknutí, mal problém so špinavými prstami. Napriek tomu bol pri práci sústredený a s výsledkom práce bol veľmi spokojný.

2.3 Zvedomenie aktivity – M priznal, že vlastne nevie, čo by v budúcnosti chcel dosiahnuť, robiť. Tak ako 3 x vyrábala len nádobu, ktorá bude tá správna pre jeho „šťastie“.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – M sa na záver stretnutia vyjadril, že nevie, čo by chcel. Lebo nevie čo ho baví. Len ten futbal. Ocenil dnešné stretnutie, ako zaujímavé.

9. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – oddýchnutý

1.2 Úvodná aktivita – Intuitívna kresba (M 14)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Ja som, ja mám, ja chcem (M 15)

- Ruka vďačnosti (M 16)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita: Intuitívna kresba: po dokreslení klient papier aj ovoniaval, prezeral z každého uhla pohľadu, suchotal pri uchu. Našiel ako prvé, číslo 8. Ale papier otočil, aby sa z toho stal znak nekonečno.

Ja som – Ja – mám, Ja - chcem: M nemal žiaden problém s napísaním Ja som. Aj Ja chcem mu išlo relatívne jednoducho. Ale Ja mám, prepisoval viac krát. Najskôr vypísal členov rodiny, čo som mu zhrnula do jedného slova: rodina. Tým som ho dostala pod tlak, musel zdefinovať hlbšie myšlienky.

Ruka vďačnosti: svoju ruku obkreslil trochu s nezáujmom. Ale úlohu chcel splniť:

Modrá = rodina

Svetlá zelená = diagnostický ústav

Tmavá zelená = tréner z futbalu

Oranžová = vychovávatelia z DC

Žltá = učitelia z DC

2.3 Zvedomenie aktivít – pri reflexii klient povedal, že pre neho bolo ťažké uviesť si, že to čo má, je niečo špeciálne. Že to doteraz bral ako samozrejmosť.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – M zinterpretoval, že tieto cvičenia pre neho boli náročné, že je unavený. Priznal si, že tréner pre neho urobil a robí oveľa viac, ako vlastní rodičia.

10. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – zamyslený, ale vyrovnaný

1.2 Úvodná aktivita – Škála šťastia (M 17)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Erb (M 18)

- Kráľovstvo (M 19)

2.2 Tvorba (popis)

Erb: M vytvoril veľmi jemný, jednoduchý Erb, do ktorého umiestnil iba auto. Všetko je nakreslené svetlou modrou farbičkou. Erb je uprostred papiera, veľmi malý. Dokonca ho pôvodne klient nakreslil ešte menší, ale zistil, že sa mu do neho nepodarí nakresliť auto. Tak ho o trochu zväčšil. Zákony jeho krajiny: *zákaz prekročiť rýchlosť, neísť do protismeru, ísť stále po chodníku, nekradnúť, nerob problémy.*

Kráľovstvo: klient nakreslil svoje sídlo ako jednoduchý dom, na dvere umiestnil kľučku, erb je veľmi malý vo vrchnej časti papiera, posvätné zviera zvolil psa. Energiu im dodáva strom (symbolicky ním znázornil les, prírodu). Názov jeho kráľovstva je *Bláznivá krajina.*

2.3 Zvedomenie aktivity – nikdy nikde nebol. Nepozná iné krajiny. Rodičia ich nikam nezobrali.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka – hod papierovou guľou do koša

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – M sa priznal, že nikdy nikde inde ako v Bratislave nebol. Nepozná iné krajiny, dokonca ani iné mestá. Veľmi sa za to hanbí. Chcel by to v budúcnosti zmeniť. Cesta, ako to zmeniť, je zvládnutie malých cieľov. Tým prvým, je škola.

11. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – trochu unavený, ale tešil sa na naše stretnutie po dlhšom čase (prázdniny)

1.2 Úvodná aktivita – Uhlíkové čarbaničky (M 20)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Hlina, Moje silné a slabé ja (M 21)

- Vrečko s pokladmi

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita: Uhlíkové čarbaničky – veľmi ho to nenadchlo, pretože uhlíkom sa zašpiní, skúsil len niekoľko ťahov. Potom papier dočmáral farbičkami.

Hlina – Moje silné a slabé ja: najskôr klient potreboval bližšie vysvetliť, čo tým myslím, že sa nejedná o veľkosť svalov. Doprial si čas premyslieť si, čo by to mohlo byť a ako to znázorniť. Vytvoril najskôr ÚKRYT = potreba sa občas schovať, byť sám, neviditeľný (slabé ja). Potom aj SRDCE = pomoc druhým (silné ja). Oba symboly spojil kúskom hlíny, nakoľko si myslí, že sú celkom vyrovnané, vyvážené.

Vrečko s pokladmi – M si vytiahol z vrečka naslepo mušľu. Skúmal ju viacerými zmyslami, ovoniaval, počúval, ohmatával. Umiestnil ju do svojho výtvoru z hlíny, ale radšej ju odtiaľ odobral, že sa mu tam nehodí.

2.3 Zvedomenie aktivity – vrátil sa k spomienke, že nikdy nebol pri mori. Ani nechce. Dôvodom je, že nevie plávať. Rodičia ho to nenaučili. Teraz sa za to hanbí, nemá sa na koho obrátiť.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klient postupne odкрýva veci, ktoré sú podľa jeho slov maličkosťami, ale chýbajú mu v jeho živote. Ktoré ho mali naučiť rodičia. Ktoré sa ťažko dobiehajú. Z mojej strany dostal podporu, že je dôležité si to uvedomiť. Ale dôležité je aj jeho

nastavenie, že niektoré už dokáže zvládnuť sám. Pozerať sa dopredu, nie len premýšľať, čo už je stratené.

12. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – veselý, odpočínajúci

1.2 Úvodná aktivita – Zviera z plastelíny (M 22)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Cesta z plastelíny (M 23)

- Ako sa vidím ja, a ako ma vidia druhí (M 24)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita: Zviera z plastelíny – ihneď si vybral modrú plastelínu a vymodeloval psa. Je to bulldog, ležiaci, oddychujúci. Síce vyzerá strašidelne, je to dobrák.

Cesta z plastelíny – klient vytvoril pre guličku priamu cestu z jedného konca výkresu na druhý, bez zákrut, prekážok. Spolu sme sa snažili guličku prekotúľať, ale ja som niekoľko krát papier nečakane sklopila alebo nadvihla. Nespolupracovala som s ním. M som zaskočila, gulička mu spadla.

Ako sa vidím ja, ako ma vidia tí druhí – M sa nakreslil na ľavú polovicu papiera seba, ako ho vidia iní: s futbalovou loptou a popiskami: usmiaty, dobrý. Na pravej polovici nakreslil podobný obrázok ako sa vidím ja: ale bez lopty s popiskami: kludný, dobrý, zábavný. Postavy sú umiestnené spolu v jednom kruhu.

2.3 Zvedomenie aktivity – M sa vrátil k prvej aktivite, cesty pre loptu, že nechápe, prečo som mu zámerne chcela loptičku zhodiť. Že on by mi určite pomohol prejsť dráhu bez problémov.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – pri spätnej väzbe klient spomenul, že ho všetci vidia a berú ako futbalistu, že ho má síce rád, ale má aj iné veci rád. Povzbudila som ho, nech ich povie nahlas. A je veľmi rád, že ho vnímajú aj v DC, že ON nie je zlý.

13. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – spokojný, usmiaty test farieb (M 25)

1.2 Úvodná aktivita - rozhovor

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Stred tela (M 26)

2.2 Tvorba (popis)

Môj stred – M si aktivitu užil. Opäť navonok pôsobil, že ju chce splniť ako úlohu, ktorú musí. Dôsledne však vyberal farby, ktorými vyzdobil svoje nohy. Zvyšok tela len vyčmáral. Nohy sú pre neho veľmi dôležité, je aktívnym futbalistom. Zvyšok tela je pre neho zdanlivo nedôležitý. Výrazné sú ešte vlasy, klient má na čele výrazné znamienko, ktoré si úzkostlivo schováva pod dlhú ofinu. Porovnali sme spolu postavu so Šmahelovým testom farieb. Najdôležitejšie miesta na jeho tele má vo svojej najobľúbenejšej farbe. Naopak, neobľúbenú farbu použil na mieste, kde má momentálne zranenie.

2.3 Zvedomenie aktivity – uvedomil si, že keby nehral futbal, nemal by pri sebe nikoho, komu by na ňom záležalo, kto by ho podporoval.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – pri záverečnej reflexii klient poznamenal, aká je arteterapia silná. Pomáha mu o sebe zistiť aj to, čo už dávno zabudol, alebo vytesnil.

14. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – spokojný, usmiaty

1.2 Úvodná aktivita - rozhovor

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Dom (M 27)

- Postava (M 28)

2.2 Tvorba (popis)

Dom – M podotkol, že toto sme už predsa robili. Napriek tomu nakreslil obyčajnou ceruzkou doprostred papiera podobný dom s oknami aj dverami ako na začiatku našich stretnutí. Pridal však aj kľukatú cestičku, stromy a zelenou farbou znázornil lúku. Tu je možné zinterpretovať to ako uvoľnenie napätia, úzkosti v porovnaní.

Postava – klient nakreslil tentokrát len jednu postavu, mužskú. Opäť je v základe veľmi podobná prvej nakreslenej postave, avšak tento krát sa mu do formátu nezmestili nohy. Tiež by

sa to mohlo zinterpretovať ako absencia stability v živote klienta, prípadne nestabilita role v sociálnej skupine klienta. Na záver aktivít, sme spolu porovnali prvú kresbu domu aj postáv s kresbami, ktoré vznikli na tomto stretnutí.

2.3 Zvedomenie aktivity – M zinterpretoval rozdiely medzi kresbami domu ako neuveriteľné. Že naozaj „vidí svetlo na konci tunela“. Na začiatku cítil úzkosť, beznádej, momentálne vie, že cesta von existuje.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Porozprávali sme sa spolu o ceste, ktorú prešiel počas pobytu v DC, ako sa posunul. Uvedomil si, čo je momentálne pre neho dôležité. Klient sa potešil, že jeho progres je viditeľný.

15. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – spokojný, usmiaty

1.2 Úvodná aktivita – Pes pomocou kruhov (M 29)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Strom (M 30)

2.2 Tvorba (popis)

Strom – M nakreslil strom na výšku papiera obyčajnou ceruzkou. Neoddelil korunu od kmeňa, iba ju akoby plynule napojil. Do koruny prikreslil ovocie, jablká. Celá kresba pôsobí dynamicky, ťahy kresby smerujú vpravo. Strom je kreslený na konci leta, kedy majú stromy úrodu. Spolu sme porovnali strom, nakreslený na prvých stretnutiach s tým, ktorý vznikol počas tohto stretnutia. Stromy sú veľmi odlišné, či už rozmerom, umiestnením, alebo jeho znázornením, detailami.

2.3 Zvedomenie aktivity – klienta prekvapilo, aký viditeľný je rozdiel v kresbe stromu. Sám zinterpretoval svoj prvý strom, ako malý, že sa asi bojí búrky.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Nakoľko bolo naše stretnutie posledné, M na záver zhrnul, čo všetko mu arteterapia priniesla: uvedomenie dôležitosti školy, nastaviť si cieľ, premýšľať, čo bude robiť v budúcnosti, nebať sa požiadať o pomoc, nič, čo má, netreba brať

ako samozrejmosť, vážiť si ľudí, ktorí pri ňom stoja. Ja som sa mu veľmi poďakovala, podporila a povzbudila som ho, nech to nevzdáva.

8.2.4 KLIENT „D“

Meno klienta:	Klient D
Vek klienta	17 rokov
Charakteristické znaky:	krátke vlasy, športovec, veľmi vysoký
Pobyť v Diagnostickom centre:	21.9.2023 – 21.12.2023
Areterapeutické stretnutia:	29.9.2023 – 19.12.2023 (9 stretnutí)
Ciele arteterapie:	Zvládnutie prejavov agresie, prijatie zodpovednosti za vlastné správanie, zmiernenie pocitov úzkosti

1. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – optimistický, sebavedomý vstup do miestnosti

1.2 Úvodná aktivita – vysvetlenie pravidiel a rozhovor

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Voľná téma (D 1)

- Dom (D 2)

2.2 Tvorba (popis)

Voľná téma: klient nakreslil akéhosi človeka – ducha, v dlhom plášti s kapucňou na hlave. Tvár má začiernenú ceruzkou, ruky zdvihnuté akoby kohosi strašil. Na hrudi má nápis „haunted family“, čo v preklade znamená prenasledovaná rodina. Vysvetlil mi, že to je presne to, čo cíti. Presne takto sa mi chcel predstaviť.

Dom: D znázornil rodinný dom so šikmou strechou, oknami, balkónmi. Nechýbali ani dvere, komín z ktorého sa dymí. Po oboch stranách rastú ovocné stromy. Nechýbajú ani marihuanové rastliny. Pred domom stojí aj auto, SUV. Klient bude v dome bývať s frajerkou, mamou a súrodencami. Dvere budú otvorené aj pre kamarátov, pre rôzne párty. Chce si život užívať. Jedna izba bude len na fajčenie marihuany s kamarátmi, ale len keď mama nebude doma.

2.3 Zvedomenie aktivity: klient priznáva, že sa na Slovensku stále cíti ako cudzí, chýba mu domov, ale na Ukrajinu sa už žiť vrátiť nechce.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT sprcha

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba: D sa snaží okolo seba vytvoriť bublinu sily, aby sa k nemu nikto veľmi nepriblížil. Dokazuje to hneď jeho prvá kresba, ktorá má ľudí vystrašiť. Druhá zase prostredníctvom rozhovoru, kedy sa klient vyjadruje o svojom živote s využitím drog, veľkých áut, veľkého množstva kamarátov, zvyšuje neustále hlas.

2. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – priateľský

1.2 Úvodná aktivita – Ťapkanie mištičkami z dlaní po tele

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Postava a partner postavy (D 3)

- Strom (D 4)

2.2 Tvorba (popis)

Postava a partner postavy: klient nakreslil postavu menšiu ako polovica formátu A5. Kreslil obyčajnou ceruzkou. Postava je mužská, zinterpretoval ju ako seba. Má klobúk, cez tvár má rúško, ktoré mu zakrýva aj nos. Na očiach slnečné okuliare. Tričko je vyzdobené značkou a cez prsia má prevesenú tašku – ľadvinku. Postava má o čosi dlhšie ruky. Zakrytie tváre zdôvodnil ako maskovanie, keď chodieval kradnúť do obchodu, aby ho nikto nespoznal, vzápätí dodá, že ani na ulici nechce aby ho spoznali. Namiesto partnera postavy nakreslil šišky marihuany. To je to, čo on potrebuje, na čo by mu bola partnerka?

Strom: klient nakreslil strom obyčajnou ceruzkou. Má kmeň, ktorý vychádza len tak, z plochy papiera, nemá ani náznak koreňov. Nie je zastabilizovaný. Na kmeň je napojená obláčiková koruna, ktorú D vyškrtal symbolicky zelenou farbou. Na záver dotvoril kresbu dvomi listami v oranžovej farbe, čím naznačil, že strom je kreslený v období jeseň. Neskorá jeseň je však aj za oknami DC. Uprostred kmeňa je dutina, do ktorej umiestnil vtáka – aj s jeho označením. Jeden vták je aj po pravej strane stromu.

2.3 Zvedomenie aktivity: nechce sa mu byť v DC, chcel by byť inde, ale nie doma, lebo tam nemôže užívať marihuanu.

3. Záver

3.1 Cvičenie: Bodka z papiera

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba: klient sa snaží vzbudiť u druhých rešpekt a silu akýmkoľvek spôsobom. Neustále rozpráva o drogách, alkohole, krádežiach, ako je mu jedno, čo bude v budúcnosti, čo si kto o ňom myslí. Na druhej strane sa vyjadril, ako mu chýbajú starí rodičia a kamaráti, ktorí ostali na Ukrajine. Chýba mu mama, ktorá by o neho javila vážny záujem.

3. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – usmiaty, spokojný

1.2 Úvodná aktivita – Šmahelov test farieb (D5)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

Cirkus (D6)

2.2 Tvorba (popis)

Cirkus: klientov cirkus zostavil z dennej rutiny v DC. Cvičenie, upratovanie rajónov, jedlo, škola, jedlo, jedlo... Nudí sa tu. Podporila som ho, či by aspoň farebne symbolicky nenaznačil, čo ďalšie tvorí jeho Cirkus Život aj mimo DC. Rozdelil teda farebné škály do troch skupín: šedá farba = DC – nič zvláštne sa tu nedeje. Život na Slovensku: čierna = smútok, tyrkysová = pohoda, červená = keď robí niečo zlé, šedá = nuda, ružová = nejaké lásky. Život na Ukrajine: 2 x ružová = lásky, červená = keď robil zle na UA, 3 x tyrkysová = pohoda., 4 x čierna = smútok. Na Slovensku mu najviac chýbajú“ krádeže železa – nie je kde, box a futbal – krátko pred vojnou riešili prestup na športovú školu.

2.3 Zvedomenie aktivity: napriek neustálemu dokazovaniu svojej sily a dominancie si klient uvedomuje, že vyštuduje za murára, aspoň bude môcť pomôcť susedom porobiť čo potrebujú.

3. Záver

3.1 Cvičenie - Bodka z papiera

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba: s klientom sme spolu prešli aj témou radikalizácie so skupinou Ultras z mesta, v ktorom teraz žije. Ich názory a postoje. Čiastočne sa s nimi stotožňuje, ale nie so všetkými. Po návrate by si ich chcel s vodcom skupiny vykomunikovať. D sa neustále snaží zaujať, či už slovom, zvýšeným hlasom alebo gestami. Na druhej strane

dokáže prejavíť aj svoje vnútorné pocity. Táto technika splnila svoj cieľ, identifikovať jednotlivé časti života a návrh na ich zmenu.

4. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – unavený, nespokojný

1.2 Úvodná aktivita – Zviera z plastelíny (D 7)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Batožina (D 8)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita – Zviera z plastelíny: klient vyrobil Leňochoda. Tak sa dnes cíti, nič sa mu nechce. Je zo svetlej, bielej farby. Ďalšie vybrané vlastnosti leňochoda je schopnosť byť veľmi pomalý a napriek tomu nenápadne utiecť tak, aby si ho nikto nevšimol.

Batožina: D si nakreslil na celý formát A3 obyčajnou ceruzkou veľký kufor na kolieskach. Chcel by cestovať do Amsterdamu a odtiaľ do Talianska. Do kufra si zabalil mamu a mladšieho nevlastného brata. Okrem nich ešte vodnú fajku, zapalovač a jedno tričko. Pri vstupe do krajiny vyložil z kufra tričko, zapalovač aj vodnú fajku. So slovami, že si to tam kúpi.

2.3 Zvedomenie aktivity: mamu aj brata by chcel mať stále pri sebe, chýbali by mu a vlastne ich má rád.

3. Záver

3.1 Cvičenie - rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba: Cieľom tohto cvičenia bolo zmiernenie pocitov úzkosti z budúcnosti. Čo príde, treba riešiť a nie odkladať to na neskôr alebo čakať, že to vyrieši niekto iný. Tento cieľ sa naplnil, D si poradil, napriek tomu, že si odo mňa pýtal poradiť, dokázal sa rozhodnúť, čo z batožiny vyložiť a čo ponechať.

5. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – nahnevaný, hlučný, agresívny

1.2 Úvodná aktivita - Vybitie agresie – hlina (D 10)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Emocionálna záhrada
- Maska – hlina (D 9)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita - Vybitie agresie: D som tento krát dostala na terapiu ako vyriešenie problému agresie v triede, počas vyučovania, kedy vznikol otvorený verbálny a fyzický konflikt medzi mojím klientom D a iným chlapcom, ako prvé som zaradila Vybitie energie rozplesnutím hliny o zem. D som si odvádzala od učiteľky z pred triedy rozzúreného, vykrikujúceho na iného chlapca. Takže naozaj bol v stave prebiehajúceho záchvatu agresie. Klient chytil hlinu, vyrobil si viac gulí a niekoľko krát ich s celou silou tresol o zem. Keď dokončil, trochu s obavami sa ma opýtal, či to naozaj mohol. A teda, že si to ide po sebe poupratovať.

Emocionálna záhrada: D si vybral kartu s významom „pomohol“. Veľmi ľahko dokázal popísať situáciu, kedy on pomohol niekomu druhému. Nenašiel však ani jednu situáciu, kedy by pomohol nikto druhý jemu. Zaujímal sa aj o ostatné karty, ale len tak, letmo. Veľmi ho potešilo, že ich vyrobila Ukrajinka.

Maska: masku chcel mať D veľmi rýchlo hotovú, pochválila som ho, ale keďže na nej nebola viditeľná žiadna emócia, vyzvala som ho, či by ju nechcel upraviť, alebo či je s ňou takto spokojný. Vytvaroval jej ešte úsmev. Pridal jej ale aj zlovestné obočie, že tá maska je „zlá“. Na otázku, či je toto reálne jeho maska, ktorú nosí pred druhými ľuďmi, urýchlene ju zlikvidoval. Viac sa o nej nechcel rozprávať.

2.3 Zvedomenie aktivity: klient si priznal, že veľmi rýchlo vybuchne, ale dokáže sa aj rýchlo ukludniť, lenže musí vedieť nájsť prijateľný spôsob.

3. Záver

3.1 Cvičenie

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba: povzbudila som klienta v práci na sebe, na zvládání vlastnej výbušnosti, agresie. Cieľ cvičenia na zmiernenie, utíšenie prejavov agresie sa jednoznačne naplnil. Maska poodkryla potrebu klienta schovávať sa za masku, za niekoho, kto nie je až tak zraniteľný. Sám klient je však vo svojom vnútri citlivý chlapec.

6. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – usmiaty, ale v akomsi napätí

1.2 Úvodná aktivita - Čmáranice

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Kincugi (D 11)

2.2 Tvorba (popis)

Kincugi: toto cvičenie je dôležité začať dychovým cvičením, predstavou vlastnej duše, vnútorného ja, a nádobou, do ktorej by sme ho chceli odložiť. Klient mal najskôr problém so zatvorenými očami, ale pomaly sa uvoľnil. Takmer po celý čas pracoval v tichosti, sústredený. Vybral si papier s výrazným tmavým vzorom. Z neho opatrne vytrhával nádobu, vznikol mu čajník. Pri ďalšom kroku mal čajník pretrhnúť, spôsobiť mu praskliny za rany, ktoré sa stali jemu a sú pre neho dôležité. Po zamyslení a so zatvorenými očami, ho roztrhol na 11 kúskov. Následne ho naukladal na papier, snažil sa ho pospájať tak, aby praskliny nebolo vidieť. Povzbudila som ho, že naopak, tie majú byť vidieť, ešte ich totiž zvýrazníme. Využil k tomu medenú lesklú fóliu, všetky trhliny naozaj zvýraznil. Jeho nádoba je veľká, cez celý formát A3, výrazná, s výraznými trhlinami. Klient bol s ňou nakoniec veľmi spokojný, keby bol doma, asi si ju nechá a zarámuje.

2.3 Zvedomenie aktivity: klient si uvedomil, že v jeho živote sa toho stalo už celkom dosť, a že nie je dôvod hanbiť sa za svoju minulosť, za ktorú on nemôže a ani ju nemohol ovplyvniť.

3. Záver

3.1 Cvičenie - rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba: klientovi sa dnes podarilo vnoriť do práce, neprejavoval ani náznak agresie, sústredil sa, rozprával tichšie ako zvyčajne. Bol z neho cítiť smútok a beznádej, hlavne pri trhaní nádoby. Vyjadril sa však, že je veľmi rád, že to dostal zo seba von anonymne, že som ho nenútila povedať všetko nahlas.

7. Stretnutie (spoločné s klientom L):

1. Úvod

1.1 Stav klienta – veselý, v dobrej nálade, hlučný

1.2 Úvodná aktivita – rozhovor (návrat po prázdninách)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Koláž (D 12)

2.2 Tvorba (popis)

Koláž: toto cvičenie sme začínali dychom. Tentokrát pracoval klient D spolu s iným chlapcom. Počas práce spolu komunikovali, ale nerušili sa. D vyhľadával v časopisoch najmä fotografie dievčat a jedla s odôvodnením, že to je to, čo mu v DC najviac chýba. Klient L pochválil D, že sa už trochu upokojil a nie je natoľko výbušný. V klientovom obrázku sa teda objavuje motív jedla, pitia a vyzývavých dievčat. D tam však pridal aj biely vianočný stromček. K nemu sa klient vyjadril, že by bol rád, keby mali stromček na Vianoce aj doma. Rozhovorom sme sa dostali hlbšie v tejto téme, mama trávi Vianoce s kamarátkou a klient D s mladším bratom a kamarátmi zvlášť. Vyjadril túžbu, byť doma s mamou. Doplnil aj nápis ZVIERA V KLIETKE – tak sa cíti ako odídenec z Ukrajiny na Slovensku. Posudzujú ho ináč, ako ostatné deti v jeho veku.

2.3 Zvedomenie aktivity: D chýba taký klasický rodinný život, napríklad aj tie Vianoce byť doma, mať stromček a nudiť sa. Ale byť s tou mamou a bratom. Asi jej to teda navrhne.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT vytrasený panák

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba: obaja klienti zvládli dnešnú prácu aj v dvojici, bez problémov. D postupne otvára záležitosti, ktoré ho trápia. Je dôležité mať človeka, ktorému môžu obaja dôverovať a rozprávať sa s ním. Aj s mamou.

8-9. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient má KOVID, je izolovaný, projektívne techniky nakreslil v izolačnej miestnosti, v prítomnosti riaditeľa DC. Samotný proces preto neviem popísať

1.2 Úvodná aktivita – Blob test (D 15)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Dom (D 13)
- Postava (D 14)
- Strom (D 16)

2.2 Tvorba (popis) - nakoľko mi kresby priniesol riaditeľ DC a nevidela som proces ich vzniku, pokúsim sa ich stručne popísať.

Dom: jednoduchý rodinný dom so šikmou strechou, oknami, dverami, umiestnený v strede formátu. Po ľavej strane je päť postáv, jedna z nich je menšia. Toto sa dá zinterpretovať, ako klientova rodina: klient, mama, mladší brat, mamin partner a klientova

nevlastná sestra. V ľavom hornom rohu je nakreslené slnko. Obrázok je nakreslený obyčajnou ceruzkou.

Postava: je veľmi jednoduchá, veľkosti polovici formátu A4, umiestnená v strede. Absentuje oblečenie, konce rúk-dlane, konce nôh. Na tvári sú len naznačené oči – bodky a ústa vo veľmi miernom úsmeve. Ruky sú neprimerane dlhé k telu.

Strom: strom je tiež veľmi symbolický, kmeň vychádzajúci z priestoru papiera s jemným naznačením koreňov. Koruna je obláčik, vo vnútri úplne prázdna. Uprostred kmeňa je opäť dutina, tak ako pri prvej kresbe stromu. Toto sa môže interpretovať ako udalosť, ktorá klienta v minulosti silno poznačila. Na strom zavesil hojdačku, ktorá je ako jediná detailne spracovaná – reťaz je vygulôčková, sedačka je v trojrozmernom poňatí.

2.3 Zvedomenie aktivity

3. Záver

3.1 Cvičenie

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba: klient je už druhý týždeň v izolácii, kvôli pretrvávajúcemu ochoreniu KOVID. Čoskoro pôjde domov, ďalšie stretnutie už spolu nestihneme.

8.2.5 KLIENT „G“

Meno klienta:	Klient G
Vek klienta	15 rokov
Charakteristické znaky:	krátke vlasy, športovec, nižší
Pobyt v Diagnostickom centre:	6.11.2023 – 6.2.2024
Areterapeutické stretnutia:	13.11.2023 – 26.1.2024 (10 stretnutí)
Ciele arteterapie:	Zvládnutie prejavov agresie, zmiernenie pocitov úzkosti

1. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient prišiel usmiaty, spokojný, plný očakávaní, čo sa bude diať

1.2 Úvodná aktivita – rozhovor a nastavenie pravidiel stretnutí

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Voľná téma (G 1)

- Dom (G 2)

2.2 Tvorba (popis)

Voľná téma: G rozmiestnil po papieri formátu A4 rôzne symboly. Z ľavej strany do pravej: Dom – toto je dom, kde bývam, Šípka – je umiestnená smerom hore-dole, pretože takto sa väčšinou cítim, raz hore, raz dole, Čierna krabička – ale klient podľa vlastných slov netuší, čo sa v nej skrýva, Srdce – znak lásky, doma ho čaká priateľka, Kamaráti – má ich veľké množstvo, Číslo – symbolizuje to, čím by chcel byť v budúcnosti – vojak/policajt, Jazero – je reálnym potokom pretekajúcim mestom, v ktorom klient býva. Prvá štyri symboly sú v ľavej polovici, kamaráti sú v strede a číslo a potok, sú v pravej polovici. To by sa dalo zinterpretovať, ako minulosť verzus budúcnosť.

Dom: klient nakreslil doprostred formátu rodinný klasický dom so šikmou strechou, oknami, dverami. Lúku, oblohu s lietajúcimi vtákmi a slnkom. Zinterpretoval ho ako dom, kde bývam, ale ten náš je biely. Majú len trávnik, nič iné nepestujú. Už tam býva len s rodičmi a 6 detí. Štyria najstarší žijú už mimo ich dom – u strýka. Majú 6 spální, krb. Vtáky v ňom symbolizujú slobodu letu. Nakoľko mám k dispozícii anamnézu klienta, tento dom je jeho vysnívaný. Žije totiž s celou vymenovanou rodinou v 2-izbovom byte na sídlisku.

2.3 Zvedomenie aktivity – klientovi si uvedomil, že sa mu páči, keď vidí na papieri to, čo má v hlave. A naozaj by chcel odísť z minulosti, nakreslenej vo voľnej téme.

3. Záver

3.1 Cvičenie – rozhovor

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klient sa pri kresbe voľnej témy aj domu prirodzene uvoľnil, v téme voľná kresba znázornil kým je a akým by chcel byť, v téme Dom projektoval do domu svoje Ja, čo by chcel dosiahnuť. Cieľ nášho prvého stretnutia sa naplnil, bola nadviazaná vzájomná komunikácia.

2. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient prišiel v príjemnej nálade, spokojný

1.2 Úvodná aktivita – škála šťastia

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Postava a partner postavy (G3)
- Strom (G4)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita – Škála šťastia: klient označil aktuálny stav šťastia na číslo 7. Podľa jeho slov, je veľmi rád, že je v DC. Že je to najlepšie riešenie, čo ho mohlo momentálne stretnúť.

Postava a partner postavy: ako prvú nakreslil postavu muža, ale nie je to on sám. Má však oblečenú konkrétnu klientovu obľúbenú mikinu s krížikom na srdci. Postava je nakreslená farebne, usmieva sa. Ruky má o čosi dlhšie. Absentujú niektoré znaky, nos, uši. Postava partnera je žena. Základ tela má rovnaký ako pri mužskej postave. Ženu symbolizujú len dlhé vlasy. Opäť má postava úsmev. Klient zinterpretoval, že to nie je jeho priateľka, táto vyzerá ako Číňanka. Veľkosťou aj umiestnením na papieri sa zhodujú.

Strom: G nakreslil strom na celú výšku papiera, farebne, kmeň má náznak koreňov, vychádza zo spodného okraja. Koruna je vytvorená kruhom, položená na kmeni. Je vyfarbená zelenou farbičkou a obyčajnou ceruzkou sú nakreslené konáre. Všetky smerujú vpravo. Toto by sa dalo zinterpretovať ako smerovanie do budúcnosti. Strom je okrasný. Klient dokreslil počas rozhovoru aj slnko, obrázok sa mu zdal smutný, nezaujímavý.

2.3 Zvedomenie aktivity: klient si doteraz nikdy neuvedomil, že nakresliť obyčajnú postavu je tak náročné. Ale aj napriek tomu, je so svojou kresbou spokojný. Dokonca sa mu páči. Tak zhodnotil, že vlastne vie celkom dobre kresliť. K stromu sa vyjadril, že až teraz prišiel na to, že strom sa dá nakresliť toľkými spôsobmi.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT Sprcha

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – pre klienta je veľmi dôležitý pohľad na seba, jeho výzor. Okrem toho však vníma, že rodina je pre neho tiež dôležitá. Že by sa chcel domov vrátiť aj napriek okolnostiam, ktoré sa udiali. Využil STOP pravidlo, ešte mi nechce sám povedať, čo konkrétne sa stalo a priviedlo ho do DC. Uistila som ho, že je to v poriadku.

3. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – klient prišiel trochu unavený, ale s očakávaním

1.2 Úvodná aktivita – TPT ťapkanie tela mištičkami

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Začarovaná rodina (G 5)

- Ruka vd'ačnosti (G 6)

2.2 Tvorba (popis)

Začarovaná rodina: vysvetlila som klientovi, že sa on s celou rodinou premenili na zvieratá, aby sa pokúsil ich nakresliť. Veľmi ho to prekvapilo, či musí naozaj nakresliť všetkých. Uistila som ho, že len koho chce, záleží to od neho. Kresbami nakoniec vyplnil celý formát. Rodinu kreslil postupne: 1. pavúk = klient – vie sa schovať do rohu a len pozorovať, 2. Gorila = otec – má obrovskú silu, je hlučný, rýchly, 3. mačka = mama – je milá, 4-6. pes = bratia – „pes ktorý šteká, nehryzie“, 7. myš = starší brat – stále keď je problém, niekam zalezie, 8-9. mačka = sestry – tieto sestry sa podobajú na mamu, sú rovnako milé a dobré, 10. motýľ = staršia sestra – už s nimi nežije, dokázala odísť v 16.rokoch, 11. prasa = sestra, je špindíra, 12. had = brat – tento brat je problémový, tiež s nimi už nežije. Mama je umiestnená v strede papiera, súrodenci okolo. Je maličká, tvorí zhruba polovicu hlavy gorily, ktorá znázorňuje otca. Ten je umiestnený úplne vľavo. Pod otcom je pavúk = klient.

Ruka vd'ačnosti: G mal veľký problém uviesť, za čo je vd'ačný, či len vyfarbiť prsty na ruke na znak vd'aky za niečo pre neho dôležité. Nakoniec sa rozhodol len pre 2 veci: vd'aka Ježišovi, že sa narodil zdravý (modrou farbou = nebo) a vd'aka za dosiahnutú kariéru v športe (žltou farbou = zlatá medaila).

2.3 Zvedomenie aktivity – pri prvej aktivite si uvedomil, že 4 najstarších súrodencov, ktorí s nimi nežijú, ani rodina nevie, kde sú, ako žijú už vôbec nepozná, nepamätá si ich akí boli. Počas druhej aktivity G nevedel nájsť, za čo je vd'ačný, čo ho osobne prekvapilo. Pri rozhovore na záver ešte doplnil, že asi aj za DC. Že naozaj za nič iné nie je vd'ačný.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT panák

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – cieľom tohto stretnutia bol pohľad na rodinné vzťahy, väzby. Klient sa snažil aj napriek početnej rodine znázorniť všetkých členov, aj tých, ktorých už nevidel niekoľko rokov. Sám túto ale aj druhú aktivitu zinterpretoval, ako hĺbkovú sondu do jeho hlavy. Cieľ sa nám teda podarilo splniť.

4. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – G je trochu napätý, zamyslený

1.2 Úvodná aktivita – Dráha pre loptičku (G7)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Vizitka z plastelíny (G8)

- Meno a vlastnosti (G9)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita – Dráha pre loptičku: G vyrobil cestičku aj so zákrutami, odôvodnil to, že žiadna cesta predsa nie je rovná a priama. Pri vzájomnom smerovaní loptičky do cieľa, sa prejavila jeho súperivosť, bojovnosť. Keď mu loptička spadla, chcel odvetu.

Vizitka z plastelíny: klient vyrobil z čiernej plastelíny podklad vizitky, oranžovou farbou napísal iniciály jeho mena. Vizitku doplnil futbalovou loptou a keďže na stole našiel aj 3D nalepovacie oko, vyzdobil ju aj týmto okom. G sa pri interpretácii zameral na svoju budúcnosť, chcel by sa stať niekým, verejnosti známym človekom. Preto by mal vizitku čiernu. Lopta znázorňuje jeho vzťah k športu všeobecne.

Meno a vlastnosti: na splnenie tejto aktivity si vybral svoje meno, ktoré však pri osobnej komunikácii nepoužíva. Takmer ku každému písmenu sa mu podarilo nájsť 2 vlastnosti, spolu 11. Z toho označil 7 za pozitívne a 4 za negatívne. Nie všetky vlastnosti však chápal.

2.3 Zvedomenie aktivity – prekvapilo ho, že každý človek môže vnímať rovnakú vlastnosť presne naopak. Že to nevidia a necítia rovnako, ako to má on.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka z papiera

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – G sa vyjadril, že sa mu páčilo ukázať prostredníctvom Vizitky to, čo by chcel, aby o ňom vedeli druhí. Nie to, čo má uvedené niekde v papieroch.

5. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – veselý, vo veľmi dobrej nálade

1.2 Úvodná aktivita – Emócie a chute vodovkami (G 10)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Malé a veľké ja (G 11)

2.2 Tvorba (popis)

Malé a veľké ja: klient mal k dispozícii množstvo rôznych druhov materiálov. Vytvoril dve 3D sochy svojej postavy – panáčikov. Sú si veľmi podobní, majú veľké svaly, bicepsy na rukách. Na začiatku práce sa uisťoval, či môže pospájať rôzne materiály, polámať špajle, použiť naozaj čokoľvek. Ako prvú vytvoril malú postavičku, až potom veľkú. Malá postavička je on, keď je doma. Veľká postava je on vonku, v škole, v spoločnosti rovesníkov. Ale už aj domov prišla veľká postava, preto je umiestnený v DC. Klient priznal, že ho otec niekedy zbije a preto ho naposledy veľká postava zastavila. Nechce, aby siahol aj na mladších súrodencov. Zatiaľ sa to nestalo. Veľké ja ich ochránilo.

2.3 Zvedomenie aktivity – uvedomuje si, že svoju silu, získanú pri športe – zápasenie – musí lepšie zvládnuť. Na druhej strane si však myslí, že bol čas ju využiť doma.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT sprcha

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – Pomocou tejto aktivity sa podarilo klientovi otvoriť, nevyužil STOP pravidlo ohľadom situácie, čo sa udialo v ich rodine a prečo je umiestnený v DC. Pri spätnej väzbe spomenul, že je rád, že mi to už povedal. Že je to už vonku. V tomto prípade som mu pripomenula jedno z pravidiel, bezpečie.

6. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – nahnevaný

1.2 Úvodná aktivita – Blob test (G 12)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Intuitívna kresba (G 13)

- Ja som, ja mám, ja chcem (G 14)

2.2 Tvorba (popis)

Intuitívna kresba: G si nebol istý, či počas kreslenia nevyjde ceruzkou von z formátu, trochu podvádzal a niekoľko krát sa pozrel, ako to nakreslil. Pri skúmaní papiera, kresby viacerými zmyslami sa rozveselil, prišlo mu to vtipné. V kresbe našiel panáka, tak ho aj pomenoval, obtiahol, zvýraznil jeho obrys obyčajnou ceruzkou. Mal však aj potrebu vyfarbiť ho. Panák sa mu veľmi páčil.

Ja som, ja mám, ja chcem: ako prvý, vyplnil klient stĺpec JA MÁM: veľa kamarátov, priateľku, rešpekt, rodinu, školu, budúcnosť. Nasledovalo JA SOM: talentovaný, niekedy nešikovný, dobrý, múdry, nekonfliktný. Nakoniec vyplnil JA CHEM: dobre a nie zle, aby boli

ľudia úspešní, aby nedrogovali, aby sa neodsudzovali podľa rasy. Časť, kde mal klient uviesť to, čo chce, sa mu tvorila veľmi ťažko. Pýtal si rady odo mňa. Nakoniec zvládol iba 4 definície. On pre seba nič nechce, chce len, aby boli ostatní okolo v pohode.

2.3 Zvedomenie aktivity – G priznal, že nevie, čo by naozaj chcel. Vie, aké zamestnanie by chcel vykonávať. Ale viac netuší. Nevie si priať niečo pre seba osobne.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka papierovou guľou

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – počas intuitívnej kresby ma nechcel klient sklamať, nechcel vyjsť čiarou von z formátu. Aj počas druhej aktivity priznal, že je mu ľúto, že nenapísal toho viac. Zameranie aktivity Ja som, ja mám, ja chcem je uvedomenie si toho, kto klient skutočne je a čo by chcel pre seba. Počas tohto stretnutia sa klient necítil komfortne, prejavoval pocity úzkosti, že nedokáže aktivitu splniť na 100%, čo vyjadril viac krát počas spätnej väzby. Nechcel vlastné slová prečítať, povedať sám nahlas.

7. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – usmiaty, pozitívne naladený

1.2 Úvodná aktivita – Guľa – kocka (hlina)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Maska – hlina (G 15)

2.2 Tvorba (popis)

Maska: G. vyrobil z hlíny veľmi jednoduchú masku. Vyhľadel hlinu na peknú placku, aby neobsahovala žiadne nerovnosti. Oči aj ústa iba naznačil, nevyrezal ich von – nevytvoril otvory. Popripráci neustále vyhladzoval jej okraje, aj po odprezentovaní, že už je hotová a je s ňou spokojný. Po nasadení masky ju pred svojou tvárou nevydržal mať dlhšie ako pár sekúnd. Znázorňuje tvár, ktorú vidia tí druhí. Usmiateho, v psychickej pohode. Túto masku nosí v reálnom živote. Oči nevykrojil z dôvodu, aby mu do nich nikto nevidel, sú oknom do duše človeka. Nechce aby mu niekto ublížil.

2.3 Zvedomenie aktivity – okolnosti v živote ho prinútili žiť v maske. Niekedy sa v nej cíti osamelo, lebo mu ľudia okolo nerozumejú. Nepustí si ich k telu.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Hlina – vybitie agresie

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – techniku Maska z hliny sme využili primárne na odbúranie vnútornej agresie pri práci s hlinou, uvoľnenie napätia, zahĺbenie sa do seba. G si uvedomil, že vďaka pocitom strachu, nasadeniu masky v reálnom živote, pociťuje úzkosť, že mu nikto nerozumie. Čo sa týka záverečného cvičenie, plesknutie hliny o zem na uvoľnenie vnútornej agresie, klient sa odvážil ju plesknúť silou len 1 krát. Následne vyhlásil, že to mu stačí, že už je OK. Práca s hlinou celkovo splnila svoj cieľ.

8. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – na pohľad pokojný, s úsmevom

1.2 Úvodná aktivita – Šmahelov test farieb (G 16)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Môj stred (G 17)

2.2 Tvorba (popis)

Môj stred: nakoľko bolo potrebné obkresliť postavu klienta na papier, zvolila som pre túto techniku prácu vo dvojici s klientom M. Pri obkresľovaní sa doberali, smiali. Počas samotnej práce znázornenia stred sa stíšili a každý pracoval na svojom papieri, na svojej postave. Klient dlhšie premýšľal nad výberom farieb, ktoré využije. Ako prvé vyčmáral stred tela – trup, vrátane časti, kde sa nachádzajú pohlavné orgány modrou farbou. Hlavu vyfarbil čiernou. Obe farby patria podľa Šmahelovho testu zo začiatku tohto stretnutia medzi obľúbené. Zvyšok, ruky a nohy vyfarbil hnedou farbou, ktorá sa na jeho testovacej farebnej škále ani neobjavila. G nemal veľmi náladu a trpezlivosť konkrétneho znázornenia Stred. Opísal mi ho ako dušu, ktorá vychádza z jeho tela, z jeho hlavy. Pre neho je dôležité premýšľať hlavou a srdcom.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient si uvedomil, že nad všetkým, čo robí, veľmi premýšľa, aby neurobil nejakú chybu.

3. Záver

3.1 Cvičenie – Bodka papierom do koša

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – pomocou využitej techniky sa podarilo obom klientom uvoľniť. Klient G pociťoval zo začiatku úzkosť, že to musí celé pekne vyfarbiť, následne sa mu podarilo sa zo strachu z nesplnenia úlohy vyčmárať prácou s celým telom. Klient bol spokojný, že pracovali spolu s klientom M. Na druhej strane sa neprejavil až tak hlboko, ako na predošlých stretnutiach.

9. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta – nervózný, neistý

1.2 Úvodná aktivita – Pes pomocou kruhov

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Dom (G 18)

- Postava (G 19)

2.2 Tvorba (popis)

Dom: pre kresbu domu klient zvolil farebné ceruzky, dom nakreslil dominantný uprostred papiera A4, umiestnil naň 2 okná, 1 dvere s guľou zvonku a vyfarbil ho hnedou farbou. Okolo domu nakreslil zelenou trávnik. Dom je umiestnený v strede, znázorňuje jar. Klient v ňom asi nebude bývať, môže v ňom bývať jeho súčasná rodina. On nevie, kde by chcel bývať.

Postava: G nakreslil typovo veľmi podobnú postavu ako na našom druhom stretnutí. S úsmevom, absenciou nosa a uší, dlhšími rukami, krátkymi nohami. Mikina má rovnaký znak, ale tento krát je v ružovej farbe. Krížik je hrudi, značka mikiny, výrazný. Celá postava je zvýraznená obyčajnou ceruzkou.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient odchádza čoskoro domov, začína sa báť, ako to celé zvládne. V DC bolo o neho postarané, má sa tam dobre.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT vytrasený panák

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klientovi myšlienka na domov, prostredníctvom cvičenia Dom vrátila spomienky, dôvod, pre ktorý sa do DC dostal. Teší sa tam, na súrodencov, kamarátov, priateľku, ale má strach, ako to zvládne doma, s rodičmi.

10. Stretnutie:

1. Úvod

1.1 Stav klienta –

1.2 Úvodná aktivita – Čmáranice (G 20)

2. Hlavná časť

2.1 AT cvičenie

- Strom (G 21)

- Ako ma vidia druhí, ako sa vidím ja (G 22)

2.2 Tvorba (popis)

Úvodná aktivita – Čmáranice: klient dostal možnosť vyčmárať sa kombináciou akýchkoľvek kresliacich nástrojov. Vyskúšal uhlík – uprostred papiera A3. Vľavo a vpravo vyčmáral papier farebnými ceruzkami. Vľavo nechal na papieri farebné čmáranice, na pravej strane ich prekryl čiastočne uhlíkom. Vysvetlil to slovami: toto som ja, lebo som naozaj dobrý vo vnútri (vľavo), toto je všetko zlé, čo ma stretlo a takto ma vnímajú druhí, ako niekoho veľmi zlého, lebo som už niečo vyviedol (vpravo).

Strom: pre kresbu stromu si G vybral farbičky. Kmeň vyrastá od spodného okraja papiera so silným náznakom koreňov, je stabilný. Koruna je o čosi menšia, ohraničená, vyfarbená zelenou farbičkou. Konáre do koruny tento krát nenakreslil. Na kmeni je znázornená dutina. Toto by sa dalo interpretovať ako zranenie, udalosť, ktorá na klientovi zanechala silnú stopu.

Ako ma vidia druhí, ako sa vidím ja: klient nakreslil doprostred papiera A3 uvál. Na ľavú polovicu dokreslil črty tváre, ako ho vidia tí druhí: úsmiate ústa so zubami, otvorené oči, priamy pohľad. Na pravú polovicu dokreslil, ako sa on väčšinou cíti: rovné ústa, sklopené oči dole, premýšľa, je skôr smutný, často krát nevie, čo má urobiť.

2.3 Zvedomenie aktivity – klient si uvedomil, že by potreboval byť častejšie sám sebou, až sám so sebou. Na to však nemá priestor, keďže ich doma býva naozaj veľa v malom priestore.

3. Záver

3.1 Cvičenie – TPT sprcha

3.2 Reflexia/Intervencia/Spätná väzba – klientovi sa dnes otvoril nový problém, ktorý ho trápi – potrebuje čas a priestore len pre seba. Okrem toho sa bojí návratu, ale teší sa, že už odíde z DC, napriek tomu, že mu tam bolo dobre. Zhodnotil, že má čo robiť, aby to všetko zvládol. V prvom rade sa zameria na školu, aby mohol pokračovať v ďalších úlohách, ktoré si sám stanovil a najmä, aby mohol odísť z domu.

9 TESTY A ICH VYHODNOTENIE

9.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti: MÜLLNER Jozef, RUISEL Imrich, FARKAŠ Gabriel (T161)

Vzhľadom k vybratým cieľom mojej práce, je Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti: MÜLLNER Jozef, RUISEL Imrich, FARKAŠ Gabriel (T161) hlavným overovacím testom pre Hypotézu číslo 1 mojej arteterapeutickej práce s klientami v diagnostickom centre. Všetkých klientov testovala na začiatku a na konci pobytu v zariadení psychologička, PhDr. Jana Poláchová, PhD. Ona taktiež testy vyhodnotila.

Podľa Dotazníka na meranie úzkosti a úzkostlivosti (STAI), ktorý vychádza zo Spielbergovej koncepcie, existuje vzájomný vzťah medzi stresujúcimi podmienkami, stavom úzkosti a úzkostlivosťou ako vlastnosťou osobnosti. Tento dotazník umožňuje meranie rozdielov medzi dočasným, prechodným stavom úzkosti a relatívne stálou predispozíciou k úzkostlivosti.

Nosným princípom je, že ľudia s vyššou úzkostlivosťou budú vnímať situácie alebo podmienky, ktoré potenciálne zahŕňajú možnosť neúspechu alebo ohrozenia seba s väčšou intenzitou ako ich menej úzkostlivé protipóly. Tento vzťah medzi stresujúcimi faktormi, stavom úzkosti a úzkostlivosťou je dôležitý pri pochopení individuálnych reakcií na rôzne situácie.

Metóda testovania pozostáva z dvoch 20-zložkových škál, kde škála STAI X-1 meria aktuálny stav, to jest subjektívne, vedomé pocity napätia, tenzie a strachu, ktoré sa menia v intenzite a v čase. Konštrukcia škály STAI X-2 na meranie úzkostlivosti, vlastnosti, resp. úzkostného sklonu rešpektuje nasledujúce všeobecné charakteristiky: individuálne rozdiely v tendencii vnímať svet, dispozície odpovedať špecifickým a predpovedateľným spôsobom, individuálne rozdiely v prejavoch zvláštnych emočných stavov a pozitívnu koreláciu medzi silou osobnostnej vlastnosti a intenzitou korešpondujúceho emočného stavu.

9.2 Pozorovanie

9.2.1 Metóda pozorovania spočíva podľa T.Beníčka (2023) v zámernom vnímaní, ktoré je cielene zamerané k dosiahnutiu určitého cieľa.

Pozorovanie delíme na: *Pozorovanie voľné (orientačné)* – terapeut je upútaný niečím, čo sa deje v tom konkrétnom momente (pohyby, komunikácia medzi klientami, zvuk...)

Pozorovanie zámerné (systematické, kontrolované) - terapeut si presne naplánuje, koho, alebo čo bude pozorovať a na to sa zameriava. Okrem toho terapeut nerieši nič iné. Je presnejšie, šetrí čas a energiu.

9.2.2 Pozorovanie a submodel 2U podľa Marie Beníčkovej (2017): Presnejšie, terapeutický submodel 2U bol vytvorený pre účely intervencie u klientov so špecifickými poruchami učenia a je popisom štruktúry vývoja muzikoterapeutického procesu. Je možné aplikovať ho pri plánovaní, mapovaní a hodnotení terapeutického procesu.

9.3 Projektívne kresebné testy

9.3.1 Dom: Šicková – Fabrici (2002) popisuje kresebný test stromu ako obľúbený u detí. Dôležité je všímať si veľkosť domu, jeho umiestnenie na papieri, silu a hrúbku línií,, perspektívy a detailov (okná, dvere – ich počet, veľkosť, komín, tvar a proporcie strechy, hrúbka stien, okolie.

9.3.2 Strom – Baum test: hlavným tvorcom kresebného testu stromu, K.Koch (1952) popísal, že základným princípom kresby stromu, je na symbolickej úrovni kresby seba samého. Jednotlivé rysy kresby môžu byť výrazom rôznych vrstiev osobnosti, preto je jeho výklad komplikovaný. Veľmi dôležitou súčasťou kresby stromu je verbálny prejav, odpovede na otázky autora kresby.

9.3.3 Postava: Šicková – Fabrici (2016) vysvetľuje, že kresba postavy môže byť vnútorným i vonkajším autoportrétom dieťaťa. Môže projektovať pocity dieťaťa samého o sebe, alebo o ideálnom koncepte seba samého.

9.3.4 Začarovaná rodina: projektuje vzťahy v rodine, postavenie autora kresby v hierarchii vzťahov, poukazuje na vlastnosti jednotlivých členov rodiny.

10 VYHODNOTENIE KLIENTOV INDIVIDUÁLNE

10.1 Klient „P“

10.1.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti (T161):

KLIENT P	Arteterapia: 12.9.2023 - 14.11.2023		
	stav na začiatku AT	stav na konci AT	zmena stavu v %
STAI X - 1. ÚZKOSŤ	70	65	-7
STAI X - 2. ÚZKOSTLIVOSŤ	8	3	-63

Klientovi P vyšli záverečné merania, STAI-1 (úzkosť ako stav) aj STAI-2 (úzkostlivosť ako vlastnosť) veľmi dobre. Prejavy pocitov úzkosti sa znížili za 3 mesiace pobytu v DC o 7%. Prejavy úzkostlivosti až o 62%.

10.1.2 Pozorovanie

Prejavy agresie: Nakoľko som zvolila terapie individuálnou formou, nemala som možnosť zažiť klienta počas interakcii s jeho rovesníkmi. Vo vzťahu ku mne, bol síce zo začiatku zdržanlivý, uzatvorený, ale prejavy agresie som žiadne nespozorovala. Len jedinýkrát, keď nám do procesu arteterapie vstúpila nečakane pani učiteľka, ktorá chcela využívať v tom momente priestor vyčlenený pre našu prácu, P po jej odchode zahrešil a skonštatoval, že sa mala ku mne správať slušnejšie. Často krát som ho však stretávala v priestoroch DC, kedy bol vždy ústretový, nápomocný. Počas úvodných rozhovorov často odcudzoval agresívne prejavy správania od niektorých ostatných chlapcov.

Prejavy pocitu úzkosti a úzkostlivosti: Na klientovi bolo od začiatku vidieť strach, obavy, prejavy úzkosti, ako a čo bude ďalej. Nie len počas pobytu v DC, ale najmä po jeho návrate do domáceho prostredia, po prepustení mamy z výkonu trestu. Počas našej práce sa stále viac uvoľňoval, prijal aj možnosť, že bude u náhradnej rodiny (teta s ujom) dlhší čas, že potrebuje dokončiť školu, aby mohol niečo v živote dosiahnuť. Ku koncu pobytu neprejavoval úzkosť takmer vôbec, tešil sa na svoju rodinu, kamarátov, rozprávali sme sa o nastavovaní malých

cieľov, ako sa tešiť z ich dosiahnutia. A nepadnúť hlboko, ak sa nám nepodaria splniť. Lebo život nie je len čierny alebo biely.

Záver pozorovania: P odchádzal domov po 12-týždňovom diagnostickom pobyte stabilizovaný, uvedomujúc si, že nie všetko okolo neho je čierne alebo biele, počas terapií sme sa pozerali na situácie z viacerých uhlov pohľadu. Z mojich pozorovaní si dovoľím tvrdiť, že P má veľký potenciál vyjsť zo situácie, v ktorej je „vd'aka“ rodinnému nepriaznivému prostrediu a v budúcnosti žiť normálny život.

10.1.3 Závery odborníkov z DC: nakoľko s chlapcami v tomto DC aktívne pracujú viacerí špecializovaní odborníci (sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, psychologička, vychovávateľ), pripájam aj ich stručné diagnostické hodnotenie pred odchodom zo zariadenia:

Zo začiatku pobytu bol napätý, impulzívny, výbušný, tvrdohlavý, ťažko prístupný kompromisu...často prezentoval svoj názor, ktorý si tvrdo obhajoval bez zváženía inej možnosti.
Po adaptácii v DC pôsobil uvoľnenejšie spokojnejšie, emocionálne vyrovnanejšie, viac sa usmieval. Mal reálnejší sebaobraz. Impulzivnosť sa snažil ovládať, ale mal svoje limity. V správaní prechádzal do žoviálnosti, keď prekročil mieru slušnosti, dokázal sa ospravedlniť.
Vedel si priznať chyby.
K dospelému je slušný, rešpektuje ho ako autoritu.
Pôsobí dojmom, že chce na sebe pracovať a dosiahnuť zmenu k lepšiemu.
Postupne sa počas pobytu viac otvoril, po istom čase bol schopný svoje emócie verbalizovať a väčšinu problémov a konfliktov bol schopný riešiť racionálne a konštruktívne.
Afektívne menej stabilizovaný, v záťažových situáciách má sklony k impulzívnym verbálne agresívnejším reakciám, je však prístupný korekcii

10.2 Klient „L“

10.2.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti (T161):

KLIENT L	Arteterapia: 12.9.2023 - 7.11.2023		
	stav na začiatku AT	stav na konci AT	zmena stavu v %
STAI X - 1. ÚZKOSŤ	85	65	-24
STAI X - 2. ÚZKOSTLIVOSŤ	95	90	-5

Výsledky merania prejavov úzkosti a úzkostlivosti, STAI-1 (úzkosť ako stav) aj STAI-2 (úzkostlivosť ako vlastnosť) vyšli aj pri klientovi L veľmi pozitívne. Prejavy úzkosti sa u klienta L zmiernili o 24% a stav úzkostlivosti sa vplyvom umiestnenia v DC a aktívnou prácou a spoluprácou všetkých odborníkov pred odchodom zo zariadenia taktiež znížil, o 5%.

10.2.2 Pozorovanie

Prejavy agresie: U tohto klienta som od začiatku nebadala vonkajšie prejavy agresie. Ani slovné, ani fyzické náznaky. V jeho výsledných prácach tiež nie. Za jediný vyslovený prejav agresie chápať len hnev na mamu a otca, ktorý vyjadril počas rozhovorov. Za množstvo detí, ktoré majú a neschopnosť vytvoriť im bezpečný a chápaný domov.

Prejavy pocitu úzkosti a úzkostlivosti: Počas práce s klientom L, sa opakovali témy, pri ktorých sa klient prejavoval úzkostne. Najmä témy nepochopenia a nechcenia pochopiť ho zo strany rodičov, téma budúcnosť a téma nemožný únik z nevhodnej rovesníckej skupiny.

Záver pozorovania: L odchádzal domov stabilizovaný v prežívaní a prejavoch úzkostí. Ale témy, ktoré v ňom tieto prejavy spôsobujú, sú pre neho veľká téma aj do budúcnosti. Prejavy agresie som počas arteterapeutických stretnutí nepozorovala.

10.2.3 Závery odborníkov z DC: nakoľko s chlapcami v tomto DC aktívne pracujú viacerí špecializovaní odborníci (sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, psychologička, vychovávateľ), pripájam aj ich stručné diagnostické hodnotenie:

Od začiatku sa L aktívne zúčastňoval na vzdelávaní, zodpovedne a so záujmom pristupoval k plneniu všetkých úloh, vykonávanú prácu vždy dokončil. Jeho proces nadobúdania vedomostí a prístupu k povinnostiam bol bezproblémový a zodpovedný.

L zvládol adaptačnú fázu relatívne dobre, na začiatku smutnejší, ale bez vážnejších problémov si zvykol na režimové pravidlá. Dobre zapadol do kolektívu chlapcov, snažil sa s každým vychádzať dobre, novým chlapcom bol nápomocný, aby si rýchlejšie zvykli v zariadení a v rámci svojich možností pôsobil aj na ostatných chlapcov v kladnom smere.
Klient dodržiaval pravidlá a povinnosti nášho zariadenia. V súvislosti s L sa nedá hovoriť o rizikovitom správaní. Snažil sa držať bokom od chlapcov, ktorých správanie porušovalo vnútorný poriadok zariadenia.
Rád sa pýtal na názor druhého. Potrebuje stabilné prostredie a presne stanovené pravidlá v domácom prostredí. Veľmi dobre reaguje na slovné ocenenie.
Celkovo pôsobí citlivo a láskavo, keď hovorí o mame a súrodencoch. Menej pozitívne spomína otca. Opisuje ho s určitým sklamaním, hnevom, smútkom, najmä kvôli sociálnym podmienkam rodiny, pravidelne hovoril o tom, ako otec nie je schopný zabezpečiť dôstojnejší život pre rodinu.
L dokáže sledovať vytyčený cieľ, ak je pre neho zaujímavý a prispôbiť sa tomu na viacerých úrovniach, aj v rámci spolupráce, disciplíny a aktivity.
Komunikácia bezprostredná, pozitívne ladená, snaha riešiť svoje problémy, radí sa o svojich problémoch s dospelými, víta a akceptuje pomoc. Je si vedomý svojich priestupkov, prijíma dôsledky svojho správania.

10.3 Klient „M „

10.3.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti (T161):

KLIENT M	Arteterapia: 13.9.2023 - 26.1.2024		
	stav na začiatku AT	stav na konci AT	zmena stavu v %
STAI X - 1. ÚZKOSŤ	65	45	-31
STAI X - 2. ÚZKOSTLIVOSŤ	25	20	-20

Výsledky merania prejavov úzkosti a úzkostlivosti, STAI-1 (úzkosť ako stav) aj STAI-2 (úzkostlivosť ako vlastnosť) vyšli klientovi M opäť veľmi dobre. Prejav úzkosti sa znížil o 31%, úzkostlivosti o 20%.

10.3.2 Pozorovanie:

Prejavy agresie: u klienta som nepozorovala agresiu, jej prejavy. Počas terapií sme nemali žiaden problém, pri stretnutí mimo ateliéru sa snažil byť nápomocný. Určite bol obľúbený aj u ostatných chlapcov a zamestnancoch.

Prejavy úzkosti a úzkostlivosti: klient prejavoval pocity úzkosti pri snahe o rozhovor či znázornenie jeho najbližších, najmä pri rozhovore o mame. Zastával k nej až ochranársky prístup. Počas našich terapií som sa nedozvedela, čo jeho mama robí, kde pracuje, čo má rada. M má strach, obavy, čo bude robiť v budúcnosti, okrem futbalu. Ako sa pohnúť z miesta.

Záver pozorovania: M je veľmi citlivý chlapec, ktorý trpí nevhodnou výchovou zo strany rodičov, vďaka ktorej sa dostal do DC. Jediným uvádzaným klientovým problémom je dlhodobé záškoláctvo – už niekoľko rokov v škole nebol, preto je jeho návrat do školy v jeho očiach nereálny. Uvedomuje si však nevyhnutnosť ukončenia aspoň povinnej školskej dochádzky. Toto sa stáva jeho cieľom, ktorý by mal dosiahnuť v DC počas predĺženého pobytu.

10.3.3 Závery odborníkov z DC: nakoľko s chlapcami v tomto DC aktívne pracujú viacerí špecializovaní odborníci (sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, psychologička, vychovávateľ), pripájam aj ich stručné diagnostické hodnotenie:

Adaptácia na prostredie DC prebehla bez výraznejších problémov, s pravidlami a režimom nemal problém, cíti sa tam dobre, prosperuje.
Vo výchovných činnostiach spolupracujúci, neodmieta činnosti, ak je možnosť, preferuje športové aktivity.
Sebaobraz mierne skreslený, uznáva však, že vzdelanie mu chýba, v kontrolovanom režime nemá s dochádzkou do školy problém. Teší sa zo svojich úspechov, v školskom vzdelávaní dobieha zameškané. Jeho potenciál aj vedomosti sú na vyššej úrovni ako aktuálne ukončený ročník,
Sociálne zdatný, má tendenciu ovplyvňovať chod skupiny, potrebuje mať pocit, že je akceptovaný a prijímaný, je prevažne pozitívne ladený, kooperatívny, inklinuje k vodcom, chce byť v centre diania.

Bez problémov rozpráva o svojom živote, je si vedomý svojich problémov, rodinnú situáciu výrazne zľahčuje a ospravedlňuje.

V komunikácii rozpráva najviac o svojom koníčku – futbale, hráva súťažne, podľa trénera je nadaný, prirodzený vodca, dobrý motivátor.

M patrí medzi najmenej problémových chlapcov v DC, v jeho prejavoch sme nezaznamenali žiadne poruchy správania. Problémové záškoláctvo vyplýva z nestabilného rodinného prostredia.

10.4 Klient „D“

10.4.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti (T161):

KLIENT D	Arteterapia: 29.9.2023 - 19.12.2024		
	stav na začiatku AT	stav na konci AT	zmena stavu v %
STAI X - 1. ÚZKOSŤ	80	45	-44
STAI X - 2. ÚZKOSTLIVOSŤ	97	35	-64

Výsledky merania prejavov úzkosti a úzkostlivosti, STAI-1 (úzkosť ako stav) aj STAI-2 (úzkostlivosť ako vlastnosť) vyšli pri klientovi D až neuveriteľne dobre. Prejavy úzkosti mu klesli o 44%. Pocity úzkostlivosti až o 64%.

10.4.2 Pozorovanie:

Prejavy agresie: v prípade tohto klienta môžem konštatovať, že sa sám aj snaží zaujať svojou prejavovanou agresiou voči svojmu okoliu. Či už verbálne, alebo fyzicky. Veľmi jednoducho v ňom vzbĺkne iskra a ihneď zaútočí. Je výbušný typ. Ale po zvládnutí prvej reakcie, sa dá s klientom porozprávať, prejsť si problém z oboch strán a nájsť kompromis. Voči mne sa správal klient veľmi slušne a úctivo, stretla som sa však s jeho agresívnym správaním voči rovesníkovi, kedy bol vyvedený z triedy a následne odovzdaný mne, na arteterapiu.

Prejavy úzkosti a úzkostlivosti: čo sa týka prejavov úzkosti a úzkostlivosti, je veľmi citlivý na svoj pôvod a na svoju blízku rodinu. Pri rozhovoroch sa vtedy celkovo stíši, nie vždy je schopný povedať pravdu, radšej zavtipkuje, či situáciu zľahčí.

Záver pozorovania: D musel odísť zo svojej krajiny nedobrovoľne v období kritického veku 15 rokov. Musel opustiť všetko poznané, rodinu, kamarátov, svoju krajinu. Mama na neho nemá

až toľko času, snaží sa rodinu zabezpečiť ako najlepšie dokáže, klient však momentálne potrebuje jej dôslednejšiu starostlivosť. Pocity úzkosti schováva za agresiu, vo svojej podstate však nie je tým zlým, kto by chcel zámerne ublížiť niekomu druhému.

10.4.3 Závery odborníkov z DC: nakoľko s chlapcami v tomto DC aktívne pracujú viacerí špecializovaní odborníci (sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, psychologička, vychovávateľ), pripájam aj ich stručné diagnostické hodnotenie:

<p>Ihneď od začiatku prejavoval záujem o vzdelávanie. Jeho výkon v škole je kolísavý, do veľkej miery poznačený jeho prežívaním. Ak je v pohode, je spolupracujúci a aktívny, sústreďí sa, zadané úlohy je schopný dokončiť. V opačnom prípade je buď pasívne agresívny, apatický alebo vznetlivý, vtedy kreslí alebo si pomáha vypísaním prúdu myšlienok na papier.</p>
<p>V kolektíve chlapcov je výrazne dominantný, veľmi hyperaktívny a hlučný. Rád je stredobodom pozornosti a záujmu. V rozprávaní a seba prezentácii inklinuje k agresívnemu správaniu. Dospelého rešpektuje s výhradou, má rád férovosť v jednaní, hľadá pochopenie a spravodlivosť.</p>
<p>Napriek tomu, že patril k medzi mentálne zdatnejších chlapcom, mal veľmi skreslené a naivné predstavy o živote, budúcnosti a možnosti presadenia sa. U chlapcov sa stával viac neoblíbeným, báli sa ho, alebo sa snažili zaujať ho. Bola to klientova obrana pred jeho vnútornou neistotou a zraniteľnosťou. Ťažko znášal neúspech a prehry.</p>
<p>Na prvý dojem pôsobil veľmi impulzívne, emocionálne nestabilne a vznetlivo, precitlivo na svoju osobu. Večer na izbe plakával, ale na druhý deň sa dával do sebaistej, sebavedomej pózy.</p>
<p>Z rozhovoru s klientom a jeho matkou je zrejmé, že napriek únave a frustrácii zo situácie, majú obe strany záujem na vzťahoch pracovať a majú sa radi. Má k matke citový vzťah, avšak miestami jej vyčítal to, že sa o neho nestarala keď bol dieťa, že mu chýbala jej láska a pozornosť.</p>
<p>Postupne, v procese individuálnej aj skupinovej práce začal byť schopný svoje emócie pomenovať a niekedy spracovať a zastaviť agresívne prejavy. Dokáže sa správať aj starostlivo, nápomocne a tolerantne voči ostatným.</p>
<p>Má veľký potenciál zvládnuť kritické a problémové situácie, ako aj efektívne zapojiť sa do bežného života, avšak si to bude vyžadovať intenzívnu a pravidelnú spoluprácu</p>

s odborníkom. D má nízke sebahodnotenie a pokrivené sebavedomie a schopnosť presadiť sa a zaradiť do spoločnosti.

10.5 Klient „G“

10.5.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti (T161):

KLIENT G	Arteterapia: 13.11.2023 - 26.1.2024		
	stav na začiatku AT	stav na konci AT	zmena stavu v %
STAI X - 1. ÚZKOSŤ	95	20	-79
STAI X - 2. ÚZKOSTLIVOSŤ	99	30	-70

Výsledky merania prejavov úzkosti a úzkostlivosti, STAI-1 (úzkosť ako stav) aj STAI-2 (úzkostlivosť ako vlastnosť) vyšli pri klientovi G najvýraznejšie. Prejavy úzkosti aj úzkostlivosti sa vplyvom umiestnenia v DC a aktívnou prácou a spoluprácou všetkých odborníkov pred odchodom zo zariadenia taktiež výrazne znížili. Úzkosť o 79% a úzkostlivosť o 70%.

10.5.2 Pozorovanie

Prejavy agresie: Klient G počas našich stretnutí nevykazoval absolútne žiadne fyzické prejavy agresie. Skôr verbálne, keď sa hneval na niektorého z chlapcov, alebo na začiatku pobytu, keď opisoval dôvod, prečo bol umiestnený v DC. V druhej polovici našich stretnutí bol nervóznejší, už chcel ísť domov, nepáčili sa mu podľa jeho slov pravidlá, ktoré je potrebné v zariadení dodržiavať.

Prejavy úzkosti a úzkostlivosti: zo začiatku mal klient strach z umiestnenia v DC, čo ho čaká. Napriek tomu pôsobil vyrovnane, dokonca opísal, že si konečne oddýchne od domácich hádok s otcom, že tam nemusí nič riešiť. Mal strach aj o to, ako dopadne celý incident, kvôli ktorému sa do DC dostal (fyzický konflikt s otcom, napadol ho). Po celý čas mal však obavy aj o mladších súrodencov, ktorí ostali doma s otcom, aby si otec svoju agresiu nevybíjal na nich, pretože sú ešte veľmi malí. Ku koncu pobytu bol trochu nervózny, už chcel byť doma.

Záver pozorovania: G je inteligentný mladý chlapec, ktorý sa dostal do zariadenia vďaka konfliktu s otcom, pri ktorom sa bránil, aby mu otec neublížil ešte viac. Má veľmi veľký potenciál zvládnuť ovládať svoju agresiu. Je pracovitý, šikovný, citlivý.

10.5.3 Závery odborníkov z DC: nakoľko s chlapcami v tomto DC aktívne pracujú viacerí špecializovaní odborníci (sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, psychologička, vychovávateľ), pripájam aj ich stručné diagnostické hodnotenie:

Hneď po príchode pôsobil klient veľmi spokojný, šťastný, viackrát opakoval ako je rád v DC. Správal sa uvoľnene a pokojne, Vyzeral aj správal sa tak, akoby sa mu uľavilo, že je rpeč z rodiny a že sa situácia v rodine bude konečne riešiť.
Ochotne odpovedal na otázky, podrobne popisoval fyzické násilie a týranie, ktoré páchal otec na ňom a na jeho matke. Na posledné prázdniny ho podľa jeho slov otec zbil kovovou tyčou kvôli abstinенčným príznakom po užití pervitínu.
O vzdelávanie sa zaujíma, aktívne pracuje s nadobudnutými vedomosťami, využíva ich zmysluplne v praxi aj v bežnom živote.
S rešpektovaním autorít nemá problém, vie byť úctivý a slušný, ak je správne výchovne vedený. Vhodné podnety ho dokážu motivovať k správnej sebareflexii.
Po návšteve rodičov sa klientove správanie rapídne zmenilo – tvrdil, že urobil chybu, že rozprával o rodine niekomu zvonku, že je to jeho vina, ak pôjdu mladší súrodenci do detského domova. V ďalších rozhovoroch iba občasne, akoby omylom niečo spomenul, alebo úplne mlčal na priamu konfrontáciu s faktami (keď chodil do školy pravidelne s modrinami).
Miestami je na ňom vidieť, že by rád situáciu riešil, ale nevie ako, má strach. Dáva si zodpovednosť na seba za to, že sú jeho súrodenci v ohrození doma.
Stratégie zvládania záťaže využíva únikové, alebo agresívne. Fyzickú agresiu sme v našom zariadení nepozorovali, v prirodzenom prostredí pramení pravdepodobne z nahromadeného napätia, resp. sociálneho učenia ako spôsob riešenia problémov.

11 VYHODNOTENIE HYPOTÉZ ABSOLVENTSKEJ PRÁCE

Cieľom absolventskej práce je prostredníctvom arteterapie zmierniť prejavy agresie a pocitov úzkosti v prostredí diagnostického centra.

Výskumná otázka: V akej miere dokáže arteterapia ovplyvniť vybrané prejavy osobnosti klientov s poruchami správania?

Odpoveď na výskumnú otázku znie, významne. Po individuálnom vyhodnotení všetkých klientov môžeme konštatovať, že arteterapia dokáže významne ovplyvniť prežívanie a prejavy minimálne dvoch skúmaných prejavov osobnosti klientov počas pobytu v diagnostickom centre. Prejavy agresie a pocity úzkosti a úzkostlivosti.

11.1 Hypotéza 1

H1: "Pomocou arteterapie je možné ovplyvniť pocity úzkosti a anxiety u klientov s poruchami správania."

Hypotézu číslo jeden sme overovali kvalitatívnym aj kvantitatívnym výskumom.

Pozorovali sme submodel 2U M. Beničkovej (2011) a použili sme certifikované testy, ako je Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T161, spolu s projektívnymi kresebnými testami. Je dôležité poznamenať, že vplyvom krátkodobej arteterapeutickej intervencie (10-14 týždňov) nie sú rozdiely alebo zmeny vo výsledných kresbách viditeľné u každého klienta.

Napriek tomu sa hypotéza číslo jeden jednoznačne potvrdila: Arteterapia dokáže ovplyvniť pocity úzkosti a úzkostlivosti u klientov s poruchami správania.

H1: Pomocou AT je možné ovplyvniť pocity úzkosti u klientov s poruchami správania			
	úspech	neúspech	čiastočne
Klient P	✓		
Klient L	✓		
Klient M	✓		
Klient D	✓		
Klient G	✓		

(zdroj: submodel 2U podľa M.Beničkovej (Beničková, 2011, str.44)

11.2 Hypotéza 2

H2: "Prostredníctvom arteterapie je možné ovplyvniť prejavy agresie u klientov s poruchami správania".

Hypotézu číslo dva sme mali možnosť overiť kvalitatívnym výskumom. Počas trvania arteterapie v diagnostickom centre sme pozorovali klientov podľa submodelu 2U M.Beničkovej (2011). Tento výskum bol realizovaný aj s využitím projektívnych kresebných testov. Je dôležité si uvedomiť, že u týchto testov nie sú vždy viditeľné zmeny. To je zapríčinené krátkosťou terapeutickje intervencie s klientom.

Hypotéza číslo dva sa taktiež potvrdila. Prostredníctvom arteterapie je možné ovplyvniť prejavy agresie u klientov s poruchami správania.

H2: Pomocou AT je možné ovplyvniť prejavy agresie u klientov s poruchami správania			
	úspech	neúspech	čiastočne
Klient P	✓		
Klient L	✓		
Klient M	✓		
Klient D			✓
Klient G	✓		

(zdroj: submodel 2U podľa M.Beničkovej (Beníčková, 2011, str.44)

12 ZÁVER

Absolventská práca s názvom Vplyv arteterapie na rozvoj osobnosti klientov s poruchami správania v Diagnostickom centre (ďalej len DC) sleduje a popisuje použité techniky zamerané na zmiernenie prejavov agresie, pocitov úzkosti a anxiety. Všetci klienti boli v DC umiestnení na základe rôznych diagnostikovaných porúch správania, či na základe nevhodného správania sa v reálnom živote doma, v škole alebo na verejnosti. Takéto správanie bolo sprevádzané predovšetkým prejavmi agresie, či práve pocitmi úzkosti a anxiety.

Ako ukazuje a potvrdzuje praktická realizácia a výskum, využitie cielenej arteterapie počas piatich mesiacov, prinieslo pozitívne výsledky. U klientov sa znížili prejavy agresie, ale i pocity úzkosti. Tieto závery sú veľmi dôležité práve pre vybratú cieľovú skupinu, chlapcov v problematickom veku 15-18 rokov, ktorí sa s týmito problémami stretávajú. Každá použitá technika mala svoje opodstatnenie a význam. Na dosiahnutie stanovených cieľov by som určite opätovne využila nasledujúce techniky: Meno s vlastnosťami, Vlastnosti z klobúka/do klobúka, Kincugi, Hlina-Maska, Hlina-vybitie agresie, Koláž-Minulosť vs. Budúcnosť, Cirkus, Moje telo-stred, Autoportrét-ako sa vidím ja a ako tí druhí, Batožina, Ruka vďačnosti, Ja som-Ja mám-Ja chcem. Využitie projektívnych kresebných techník odporúčam najmä ako diagnostický nástroj, ktorý dokáže doplniť kazuistiky klientov.

Celkovo si dovoľím tvrdiť, že aj krátkodobé využitie arteterapie je pre klientov s poruchami správania prínosom a dokáže im uľahčiť fungovanie v spoločnosti, ako aj v procese adaptácie na nečakané situácie v reálnom živote.

CONCLUSION

The graduate thesis, entitled The influence of art therapy on the development of the personality of clients with behavioral disorders in the Diagnostic Center, observes and describes the techniques used to alleviate manifestations of aggression and feelings of anxiety. All clients were placed in DC on the basis of various diagnosed behavioral disorders, or on the basis of inappropriate behavior in real life at home, at school or in public. Such behavior was primarily accompanied by manifestations of aggression or feelings of anxiety.

As shown and confirmed by practical implementation and research, the use of targeted art therapy during five months brought positive results. Clients Manifestations of aggression, but also feelings of anxiety, decreased. These conclusions are very important precisely for the target

grou, boys in the problematic age of 15-18 years who encounter these problems. Each technique used had its justification and meaning. To achieve the set goals, I would definitely use the following techniques again: Name with properties, Properties from the/into the hat, Kincugi, Clay-Maska, Clay-discharge of aggression, Collage-Past vs The Future, Circus, My body-The center, Self portrait-How I see myself and how others see me, Luggage, Hand of gratitude, I am-I have-I want. I recommend the use of projective drawing techniques especially as a diagnostic tool that can supplement client case studies.

Overall, I dare to say that even short-time use of art therapy is beneficial for clients with behavioral disorders and can facilitate their functioning in society, as well as in the process of adaptation to unexpected situations in real life.

13 LITERATÚRA

- Beníček, T., [Umělecké terapie \(arteterapie.net\)](http://arteterapie.net)
- Beníčková, M. (2017), *Muzikoterapie a edukace*, Praha: Grada
- Campbellová, J. (1998), *Techniky arteterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*, Praha: Portál
- Cikánová, K. (1992), *Kreslete si s námi*, Praha: Aventinum
- ČIB – Český inštitút biosyntézy: [O biosyntetické psychoterapii \(biosynteza.cz\)](http://biosynteza.cz)
- Emmerová, I. (2008), *Poruchy správania žiakov základných a stredných škôl: ich prevencia a riešenie*, Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela
- Exler, P. (2015), *Využití projektové metody ve výtvarné výchově s artefiletickými postupy*, Olomouc: Univerzita Palackého
- Hartl, P., Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*, Praha: Portál
- Hauschková, M. (2020), *Arteterapie, podstata a úkoly terapeutického malování*, Lelekovice: Franesa
- Jung C. G.: (1971) *Psychological Types*. Princetown University Press, N.J.
- Jung, C.G. (2021), *Mandaly: Obrazy z nevědomí*, Praha: Portál
- Kubáni, V., (2010) *Všeobecná psychológia, vysokoškolské učebné texty*, Prešov: Prešovská univerzita v Prešove/ Fakulta humanitných a prírodných vied,
- Lhotová, M. G. (2022), *Arteterapie v péči o seniory*, Praha: Pasparta Publishing
- Liebmann, M. (2010), *Skupinová arteterapie*, Praha: Portál
- Matoušek, O. a Matoušková, A. (2011), *Mládež a delikvence*, Praha: Portál
- Matoušek, O. (2017), *Dítě traumatizované v blízkých vztazích*, Praha: Portál
- Matula, Š a kolektiv (1996), *Dieťa v ohrození VI.: Komplexná prevencia sociálnej patológie u detí a mládeže ako celospoločenský problém*, Bratislava: Detský fond SR
- Newloveová, J. a Dalby, J. (2016), *Laban pro každého*, Olomouc: Akademie alternativa
- Potměšilová, P., Sobková, P. (2012), *Arteterapie a artefiletika nejen pro sociální pedagogy*, Olomouc: Univerzita Palackého

- Röhr, H.-P. (2015), *Závislost: Jak ji porozumět a jak ji překonat*, Praha: Portál
- Slavík, J. (1997), *Od výrazu k dialogu ve výchově: Artefletika*, Praha: Karolinum
- Slavíková, V., Slavík, J., Eliášová S. (2019), *Dívej se, tvoř a povídej!*, Praha: Portál
- Smíková, E., Kopányiová, A. (2013), *Pedagogické možnosti znižovania agresivity u detí školského veku*, Bratislava: MPC
- Svoboda, M., Krejčířová, D., Vágnerová, M. (2009), *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*, Praha, Portál
- Šicková-Fabrice, J. (2016), *Základy arteterapie*, Praha: Portál
- Šicková-Fabrice, J. (2020), *KUFOR: Hodnoty v kresbách súčasných tínedžerov zo štyroch kontinentov*, Bratislava: OZ Terra Therapeutica
- Train, A. (2001), *Nejčastější poruchy chování dětí: Jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*, Praha: Portál
- Vágnerová, M. (2014), *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*, Praha: Portál
- Vojtová, V. (2008a). *Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.
- § 120 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchově a vzdělávání (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“)

14 PRÍLOHY

14.1 Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti T-161: Testy STAI X-1 a STAI X-2

14.2 Obrazová príloha klientov - fotodokumentácia

14.3 GDPR – súhlas s využitím osobných údajov klientov